

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991
Nr. 3(303) 2017

Redactor-șef L. Arsene

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar (Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept, profesor, (Miskolc, Ungaria); Gh. Costachi, doctor hab. în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept, profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor, Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerbaidjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișcenco, doctor hab. în drept, profesor (Moscova, FR); T. Kolomoieț, doctor hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac, doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneuropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Stratonov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina); V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor. al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:
Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)

E-mail: legea_zakon@mail.ru
Index: RM 77030

© Legea și viața

Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasviata.in.ua

SUMAR

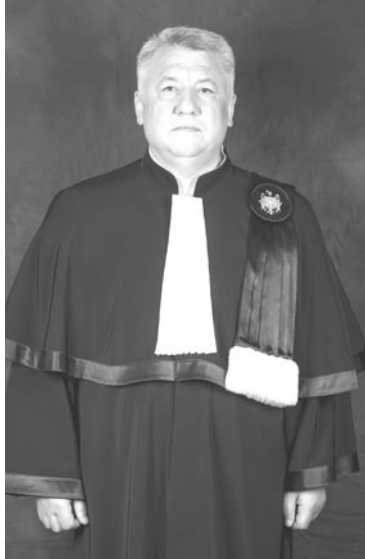
Sergiu FURDUI. Aport la științele juridice ..	4
Lucia RUSU. Unele particularități ale realizării principiului contradictorialității în cadrul căilor de atac în procesul penal al Republicii Moldova	7
Mariana SPATARI, Vlad NEDELICU. Unele particularități ale măsurilor de constrângere, reglementate de legea penală a statelor unite ale Americii și a Marii Britanii	12
Igor SPÂNU, Constantin LUPU. Esența și menirea justiției constituționale într-un stat de drept.....	18
Alexandru PRISAC. Aprecierea probelor în procesul civil.....	24
Olesea PLOTNIC, Ana ILANA. Etapă decisivă pentru debitorul aflat în procedura de insolvență.....	28
Tudor PAȘCANEANU. Autonomia locală și minoritățile naționale: probleme și soluții	32
Александр СОСНА. Действующее законодательство, регулирующее денежное обращение в Республике Молдова	35
Н. ЛЕВАНДОВСКИЙ. Криминалистическая характеристика преступлений: теоретическо-правовой аспект.....	43
Valeriu GUREU. Conceptul administrației ministeriale în vizorul doctrinei europene	47
Lilian LUCHIN. Implementarea metodelor și mijloacelor tehnico-științifice moderne la cercetarea accidentelor rutiere	51

APORT LA ȘTIINȚELE JURIDICE

Sergiu FURDUI,

doctor în drept, conferențiar universitar, judecător la Curtea de Apel Chișinău

Sergiu Furdul este născut la 26 martie 1962 în satul Cărpineni, raionul Hâncești în familia soților Maria Alexandru Bostan și Mihail Andrei Furdul.

În anul 1979 a absolvit școala medie nr. 2 din satul natal, iar la 10 aprilie 1980 a absolvit Școala profesională tehnică sătească Cărpineni nr.16, obținând profesia de tractorist. La 15 aprilie 1980 este înrolat în armată și, după exercitarea serviciului militar în termen, susținând examenele de admitere, la 1 septembrie 1982 este înmatriculat la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova, pe care a absolvit-o la 30 iunie 1987, obținând profesia de jurist.

În perioada de timp 1 septembrie 1987 – 26 iulie 1990 a exercitat funcții de consultant juridic în cadrul Asociației agroindustriale raionale Hâncești și de consilier juridic al Președintelui Comitetului executiv raional Hâncești, iar din 27 iulie 1990 și până în prezent activează în sistemul judecătoresc al Republicii Moldova.

Prin Hotărârea Parlamentu-

lui Republicii Moldova din 27 iulie 1990 a fost numit judecător la Judecătoria Hâncești, iar, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova din 1994, a fost numit vicepreședinte al acestei instanțe judecătorești.

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova din 26 august 1996 a fost numit judecător la Tribunalul Chișinău.

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova din 27 iulie 2000 a fost numit judecător la Curtea de Apel al Republicii Moldova, concomitent, fiind numit judecător până la atingerea plafului de vârstă, iar la 26 decembrie 2001 este numit președinte al Colegiului penal și, respectiv, vicepreședinte al acestei instanțe judecătorești.

Prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.226-XV din 05 iunie 2003 a fost numit judecător la Curtea Supremă de Justiție, fiind confirmat în componența Colegiului penal prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 21 din 23 iunie 2003.

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova din 09 februarie 2007 i-a fost conferit gradul superior de calificare al judecătorului.

Prin Hotărârea Parlamentului din 20 noiembrie 2008 a fost numit vicepreședinte al Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, iar din 23 noiembrie 2011 până la 24 aprilie 2012 a exercitat atribuțiile de președinte interimar al Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție. La Adunarea Generală a judecătorilor din 18 ianuarie 2010 a fost ales în componența Colegiului de calificare și atestare a judecătorilor, activând pe perioada mandatului.

Prin Decretul Președintelui Republicii Moldova din 29 decembrie 2012 este numit judecător la Curtea de Apel Chișinău. Prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii din 29 septembrie 2015 i-a fost conferit titlul onorific de „Veteran al sistemului judiciar”.

În perioada 2003 – 2012 a fost membru al Consiliului Științific Consultativ de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, al Consiliului Științific Consultativ de pe lângă Procuratura Generală și al Colegiului de redacție al Buletinului Informativ „Themis” al Asociației Judecătorilor din Republica Moldova.

La 1 septembrie 1994 a susținut examenele de înmatriculare la Doctoratură de pe lângă Universitatea de Stat din Moldova pe care a absolvit-o, la 04 decembrie 1998, susținând teza de doctorat „Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative”.

Prin Hotărârea Consiliului Științific specializat D 12.97.57, pe lângă Universitatea Liberă Internațională din Moldova, i-a fost conferit titlul științific de doctor în drept.

Prin Procesul – verbal nr.2 din 24 februarie 2005, în baza Recomandării Senatului Universității de Stat din Moldova din 28 decembrie 2004, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare i-a conferit titlul științifico - didactic de conferențiar universitar (docent) în drept public.

Din iunie 1998 a activat ca lector la Centrul de Perfecționare a Cadrelor Justiției și la Centrul de Drept al Avocaților din Republica Moldova; din septembrie 1999 până în iulie 2007, a activat ca conferențiar universitar la Catedra

de drept constituțional și drept administrativ a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, iar din 2007 până în prezent este formator la Institutul Național de Justiție din Moldova. Din 26 iunie 2006 până în prezent este membru al Seminarului științific de profil inter-universitar, la specialitatea 12.00.02, Drept public; în această perioadă de timp a fost desemnat ca președinte al Comisiei de Stat pentru licență în drept.

Prin Hotărârea Consiliului comunei Cărpineni din 29 mai 2008 i-a fost conferit titlul de cetățean de onoare al satului natal.

Este căsătorit și împreună cu soția Valentina se bucură de succesele copiilor: fiica Maria, fiul Alexandru, nora Natalia și nepoțelul Sergiu, fiul Valentin, nora Anastasia și nepoțelul Valentin.

Pe parcursul activității profesionale, se remarcă prin prelegerile ținute în fața auditoriului, discursurile și luările de cuvânt cu ocazia participării la diverse conferințe, seminare, training-uri etc., bazate pe cunoștințele teoretice și practice asimilate și dezvoltate din experiența profesională; concomitent, fiind stimulat de activitatea de magistrat și de activitatea didactică universitară. A elaborat circa 155 de lucrări consacrate problemelor de drept semnalizate de jurisprudență și doctrina juridică, în care sunt reflectate observațiile, studiile și concluziile formate, astfel, fiind puse pe altarul Justiției: cunoștințele, experiența, energia, abnegația și dăruirea de sine.

Prin conținutul original și tematica juridică abordată, prin stilul de expunere și metoda de tratare a problemelor de drept supuse discuțiilor practico - științifice, lucrările elaborate sunt relevante pentru realismul, echilibrul și importanța problemelor de drept abordate și soluțiilor promovate, care, în consecință, se conso-

lidează într-un tot întreg: judecători, avocați, procurori, ofițeri din organele de urmărire penală, angajați ai organelor de ocrotire a normelor de drept, cadre didactico-științifice și studenții de la Facultatea de Drept, precum și alte categorii profesionale interesate să stimuleze cercetarea juridică în beneficiul jurisprudenței, doctrinei și legislației.

Prin prisma relației dintre eficiența judiciară și cercetarea aplicativă, în literatura de specialitate un loc aparte îl ocupă lucrările: „Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative”, Chișinău, 2000 - monografie; „Dreptul contravențional”, Chișinău, 2005- manual didactico - științific; „Administrarea eficientă a justiției”, Chișinău, 2006 - manual pentru instruirea judecătorilor, în coautorat; „Suportul metodic la disciplinele de instruire inițială a judecătorilor și procurorilor”, „Administrarea cauzelor contravenționale” și „Metodologia întocmirii actelor procesuale contravenționale”, INJ, Chișinău, 2007; „Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească”, Chișinău, 2012 și „Probleme de drept și soluții în opinia separată a judecătorului”, Chișinău, 2017, precum și altele, în care sunt reflectate și analizate problemele de drept sesizate în cadrul activității practico-științifice desfășurate.

Semnificația și valoarea aplicativă a concluziilor formulate în cuprinsul lucrărilor elaborate, rezidă în faptul că în jurisprudență și în literatura de specialitate autohtonă s-au efectuat și continuă cercetări profunde a problemelor de drept ivite cu ocazia judecării cauzelor penale și contravenționale, iar în rezultatul investigațiilor efectuate sunt argumentate și promovate: a) în plan doctrinar - concepția privind constituirea și dezvoltarea Dreptului contravențional în siste-

mul de drept al Republicii Moldova; b) în plan normativ - concepția privind adoptarea Codului contravențional, propunând pentru dezbateri publice ant-proiectul Codului contravențional elaborat; c) în plan practic - propuneri *de lege lata* și *de lege ferenda*, care, prin ideile și raționamentele ce le cuprind, sunt utile și de un real suport pentru jurisprudență, doctrină și legiuitor în materia penală și cea contravențională.

Fiind preocupat de ideea privind asigurarea echilibrului dintre interesele motrice, uneori sincrone, ale jurisprudenței și doctrinei, între atribuțiile funcționale și activitatea practico-științifică, este concepută o interacțiune, o reciprocitate, o intercondiționare, care, în final, pune în valoare toate valențele competenței sale bogate și valoroase de judecător - aspect ce conduce la o perspectivă de ansamblu, și nu secvențială, a procesului de înfăptuire a justiției.

Activitatea privind înfăptuirea justiției, fiind un vârf de lance în exercitarea puterii judecătorești în statul de drept, este urmărită și monitorizată de societate, astfel prin considerentele relevate și soluțiile elaborate, se exprimă cel mai clar și mai limpede opinia judecătorului cu privire la rezolvarea problemelor de drept semnalizate de jurisprudență și doctrina juridică.

În contextul dat, se remarcă, că în Hotărârea CtEDO din 01.02.2005, cauza Ziliberg vs. Moldovei, la punctul 25 este menționat manualul intitulat „Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative”, elaborat de Sergiu Furdui, judecător la Curtea Supremă de Justiție a Moldovei, fiind evidențiate opiniile autorului cu privire la incidența dispozițiilor Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale asupra

dreptului intern pertinent în materia contravențiilor.

La fel, se remarcă, că opinia separată a judecătorului Sergiu Furdui expusă și anexată la hotărârea Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 01.03.2004, este menționată la pct.32 în Hotărârea CtEDO în cauza Popovici vs. Moldova din 27.11.2007, prin care s-a statuat că a avut loc o violare a articolului 6 § 1 al Convenției din cauza lipsei unei audieri în fața instanței de recurs. Unul din considerentele de bază, ce se desprinde din conținutul acestei opinii separate, rezidă în faptul, că inculpatul achitat de instanța de fond, dar care se află în arestare preventivă, nu poate fi condamnat de instanța de recurs în lipsă, fără a fi audiat și fără a fi cercetate probele administrate în cauză.

În ordinea considerentelor expuse în această opinie, urmare a procedurii de judecată în cazul în care este atacată sentința de achitare, statuată de jurisprudența europeană, prin Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție din 24.12.2010 „Privind modificarea și completarea Hotărârii Plenumului Curții Supreme de Justiție nr.22 din 12.12. 2005 „Cu privire la practica examinării cauzelor penale în ordine de apel” s-au făcut recomandările de rigoare, potrivit cărora „instanța de apel nu este în drept să pronunțe o hotărâre de condamnare, bazându-se exclusiv pe dosarul din prima instanță, care conține depozițiile martorilor și declarațiile inculpatului, același dosar, în temeiul căruia fusese achitat în primă instanță. Instanța de apel urmează să procedeze la o nouă audiere atât a inculpatului, cât și a anumitor martori ai acuzării solicitați de părți (hotărârile

CEDO Popovici împotriva Moldovei din 27 noiembrie 2007, §72 și Dănila împotriva României din 8 martie 2007, § 62-63) (pct14.4.)”

Totodată, prin Legea nr. 66 din 05.04.2012, publicată în Monitorul Oficial nr. 155-159 din 27.07.2012 și intrată în vigoare la 27.10.2012, articolul 415 CPP a fost completat cu alin. (2/1) cu următorul cuprins „Judecând apelul declarat împotriva sentinței de achitare, instanța de apel nu este în drept să pronunțe o hotărâre de condamnare fără audierea învinutului prezent, precum și a martorilor acuzării solicitați de părți. Martorii acuzării se audiază din nou în cazul în care declarațiile lor constituie o mărturie acuzatorială, susceptibilă să întemeieze într-un mod substanțial condamnarea inculpatului”.

Semnificativă, în acest sens, este și opinia separată a judecătorului Sergiu Furdui, anexată la decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05 octombrie 2010 (cauza penală Ire – 775/10, CSJ), potrivit căreia: „În cazul în care, în procedura prevăzută la articolul 313, alin. (4) CPP, se examinează plângerea împotriva ordonanței procurorului privind încetarea urmăririi penale în cauza penală, de rând cu participarea procurorului și cu citarea persoanei care a depus plângerea – parte vătămată în procesul penal, urmează a fi citată și, respectiv, a fi asigurată participarea în ședința de judecată a persoanei în privința căreia s-a emis ordonanța privind încetarea urmăririi penale în cauza penală, adică se impune citarea tuturor persoanelor interesate în cauza dată.”

Prin Legea nr.122 din 12.06.2016, publicată la 05.08.2016, fiind modificat cu-

prinsul alin.(4) art.313CPP, s-a statuat, că plângerea se examinează de către judecătorul de instrucție în termen de 10 zile, cu participarea procurorului și cu citarea persoanei care a depus plângerea, precum și a persoanelor ale căror drepturi și libertăți pot fi afectate prin admiterea plângerii, astfel soluția promovată în opinia separată enunțată a fost legiferată.

Exemplele menționate demonstrează importanța și utilitatea activității practice – științifice a judecătorului, astfel încât, în final, fiind impulsionate sub imperiul acestei activități laborioase, practica judiciară și teoria dreptului sunt integrate într-un sistem simetric legislativ, prin operațiunea elaborării și adoptării actului normativ.

Ca urmare a aportului științific, judecătorul Sergiu Furdui contribuie la îmbogățirea patrimoniului juridic național, în jurisprudență, unde se afirmă tot mai pronunțat caracterul științific al actului de justiție, acel caracter ce se impune în mod impetuos pentru transformarea Dreptului dintr-o știință abstractă într-o știință vie, care preface entitățile juridice în realități juridice utile societății.

Colegiul de redacție și colectivul de creație al Revistei „Legea și Viața” mulțumește domnului Sergiu Furdui pentru interesantele teme puse în discuție, articolele științifice publicate și colaborarea fructuoasă cu revista noastră în calitate de autor.

Cu ocazia aniversării de 55 de ani, urăm domnului Sergiu Furdui multă sănătate, putere de muncă, bucurii și satisfacții alături de cei dragi, noi succese și realizări.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE REALIZĂRII PRINCIPIULUI CONTRADICTORIALITĂȚII ÎN CADRUL CĂILOR DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Lucia RUSU,

doctor în drept, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

SUMMARY

Recognizing the presence of the adversarial principle, we assume that this principle is spreading over the appeals phase. The action of this principle is achieved not only at the stage of examination of the case in court, but also in other phases of the criminal trial. Speaking about the action of the adversarial principle at various stages of the criminal process determine as well the different action level of this principle. The most visible and fully it is realized namely while investigating the case in court, where the circumstances of the case are examined directly by the court.

Keywords: principle, adversariality, stage of trial, appeal, cassation, ordinary ways of appeal, extraordinary ways of appeal, criminal trial, circumstances of the case, court inquiry, judgment, decision, trial participants.

REZUMAT

Recunoscând prezența principiului contradictorialității, presupunem că acest principiu se răspândește și asupra fazei căilor de atac. Acțiunea acestui principiu este asigurată nu doar la etapa examinării cauzei în instanța de judecată, ci și în cadrul altor faze ale procesului penal. Vorbind despre acțiunea principiului contradictorialității la diferite faze ale procesului penal, este necesar de a menționa că particularitățile specifice diferitelor etape ale procesului penal determină și nivelul diferit de acțiune al acestui principiu. Cel mai vizibil și mai deplin el se realizează anume în cadrul examinării cauzei în judecată, unde circumstanțele cauzei sunt examinate nemijlocit de către instanța de judecată.

Cuvinte-cheie: principiu, contradictorialitate, fază de judecată, apel, recurs, căi ordinare de atac, căi extraordinare de atac, proces penal, circumstanțe ale cauzei, cercetare judecătorească, sentință, decizie, participanți la proces.

Introducere. Contradictorialitatea are o importanță deosebită pe întreaga parte a sistemului de procedură penală, determinând, pe multe direcții, ponderea statutului juridic, raporturile de opoziție sau de colaborare dintre participanții la procesul penal, precum și relațiile juridice stabilite rezultativ între participanții la proces și instanța de judecată. Știința dreptului procesual penal ține în vizor actual importanța principiului contradictorialității. În acest sens, unii cercetători s-au limitat doar la recunoașterea sau negarea contradictorialității ca principiu, alți autori indică la esența, conținutul și limitele acestui principiu fie izolat, fie în corelație cu alte principii ale procesului penal. Pe seama acestor repere de analiză, nu se poate afirma, cu suficientă încredere, că problemele din domeniul complex al contradictorialității au fost suficient cercetate.

Rezultate obținute în discuții. Principiul contradictorialității urmează a fi realizat în cadrul tutu-

ror fazelor judiciare ale procesului penal, inclusiv și în cadrul căilor ordinare și extraordinare de atac. Căile de atac sunt o instituție creată tocmai în scopul lichidării erorilor în sfera de realizare a justiției. Ele sunt mijloacele procesuale care permit un nou examen al procesului în care s-a pronunțat una sau chiar mai multe hotărâri judecătorești, în vederea desființării, totale sau parțiale, a acestora atunci când sunt greșite, în fapt sau în drept. Ele constituie un mijloc procedural indispensabil pentru garantarea drepturilor individuale împotriva hotărârilor judecătorești greșite și deci periculoase atât pentru cetățeni, cit și pentru autoritatea justiției [9, p. 61]. Cu toate garanțiile luate de lege pentru a se crea cele mai bune condiții de desfășurare a justiției, este totuși posibil ca hotărârea judecătorească să fie greșită, fie din cauza persoanei vătămate sau a părților, fie chiar din cauza procurorului sau a instanței de judecată, care nu au apreciat corect situația de fapt ori au interpretat sau aplicat greșit le-

gea, substanțială sau procedurală [8, p. 273]. Rațiunea căilor de atac rezidă în preîntâmpinarea și înlăturarea erorilor în domeniul justiției. Controlul judecătorec, pe care orice cale de atac îl declanșează, are un rol preventiv și unul reparator. Căile de atac ajută la preîntâmpinarea greșelilor, deoarece o instanță care știe că activitatea sa jurisdicțională poate fi supusă controlului va fi, desigur, mai atentă. Posibilitatea folosirii căilor de atac reprezintă, pentru instanța investită cu soluționarea cauzei, un stimul de a judeca cu maximă atenție și o frână împotriva arbitrariului și abuzului în stabilirea faptelor și aplicarea legilor [1, p. 393].

Curtea Europeană a decis că atunci când o instanță de apel este chemată, potrivit reglementărilor procesuale naționale, să examineze o cauză în fapt și în drept și să cerceteze în ansamblul ei problema culpabilității sau nevinovăției celui trimis în judecată, ea nu poate, pentru rațiunile ce țin de însăși echitatea unui proces, să statueze asupra

tuturor acestor probleme, fără aprecierea directă a declarațiilor date de acuzat personal, care susține că nu a comis actul ce constituie infracțiune (Hotărârea CtEDO din 27 iunie 2000, în *Cauza Constantinescu vs. România*, par. 55). Chiar dacă dreptul acuzatului la ultimul cuvânt are o importanță de necontestat, el nu trebuie confundat cu dreptul său de a fi ascultat direct de tribunal pe timpul dezbaterilor [2, p. 499].

Procedura în căile ordinare de atac reprezintă o formă a supravegherii judecătorești a cărei sarcină este de a asigura intrarea în forța lucrului judecat doar a unei sentințe legale și întemeiate. Această sarcină rămâne neschimbată indiferent de motivul care a servit ca temei pentru inițierea procedurii în ordinea căilor ordinare de atac, fiind vorba fie de o cerere de apel sau de o cerere de recurs. Procedura în căile ordinare de atac reprezintă un mijloc eficient al depistării și înlăturării erorilor admise de către prima instanță de judecată la darea sentinței, adică prin intermediul mijloacelor care asigură realizarea funcției de protecție juridică a justiției [12, p. 169].

Recunoscând prezența principiului contradictorialității, presupunem că acest principiu se răspândește și asupra fazei căilor extraordinare de atac. Acțiunea acestui principiu este asigurată nu doar la etapa examinării cauzei în instanța de judecată, ci și în cadrul altor faze ale procesului penal. Vorbind despre acțiunea principiului contradictorialității la diferite faze ale procesului penal, este necesar de a menționa că particularitățile specifice diferitor etape ale procesului penal determină și nivelul diferit de acțiune al acestui principiu. Cel mai vizibil și mai deplin el se realizează anume în cadrul examinării cauzei în judecată, unde circumstanțele cauzei sunt examinate nemijlocit de către instanță, care audiază

martorii, ascultă inculpatul, partea vătămată, examinează corpurile delictive și materialele cauzei etc. [12, p. 169-170]. Judecata în fața instanței de apel poate avea loc într-o variantă prescurtată, atunci când se invocă doar chestiuni de nelegalitate, putând lipsi etapa cercetării judecătorești, procedura limitându-se doar la dezbaterile asupra chestiunilor de nelegalitate invocate [10, p. 1068].

Judecarea apelului se face cu citarea părților și a persoanei vătămate. Aceasta nu înseamnă că vor fi citate toate persoanele care au figurat și la judecata în prima instanță, ci doar cele care au declarat apel și cele la care apelul se referă. Pentru celelalte persoane hotărârea primei instanțe a rămas definitivă la data expirării termenului de declarare a apelului pentru acestea [10, p. 1067].

Obligativitatea examinării cauzelor în cadrul căilor ordinare de atac este determinată de faptul că sentințele pot fi atacate în vederea unei noi judecări în fapt și în drept a cauzei, instanța superioară verificând legalitatea și fundamentarea sentinței primei instanțe în baza materialului aflat la dosar și a celui prezentat suplimentar. Examinarea cauzelor penale în ordinea căilor ordinare de atac se exprimă în verificarea respectării legii în procesul cercetării materialului în cadrul primei instanțe de judecată [14, p. 97]. Instanța de apel nu este în drept să pronunțe o hotărâre de condamnare, bazându-se exclusiv pe dosarul din prima instanță, care conține depozițiile martorilor și declarațiile inculpatului, același dosar, în temeiul căruia fusese achitat în primă instanță. Conform sistemului englez de drept, de exemplu, dacă ai fost odată achitat prin sentința de judecată, aceasta intră imediat în vigoare și se poate de contestat în instanțele superioare numai sentințele de condamnare. Se consideră, că acuzarea care de la început a avut mai multe

drepturi date prin lege pentru a demonstra vina persoanei, și-a pierdut șansa să mai încerce încă odată, chiar dacă au apărut noi probe pe dosar [3, p. 17].

Instanța de apel urmează să procedeze la o nouă audiere atât a inculpatului, cât și a anumitor martori ai acuzării solicitați de părți [4]. Elocvente în acest sens se prezintă a fi Hotărârea CtEDO în *Cauza Popovici vs Moldova* (27.11.2007) și Hotărârea CEDO în *Cauza Dănila vs România* (8.03.2007). De asemenea, martorii acuzării se audiază din nou în cazul în care depozițiile lor constituie o mărturie acuzatorie, susceptibilă să întemeieze într-un mod substanțial condamnarea învinutului, cum ar fi de exemplu, situația în cadrul Hotărârii CtEDO în *Cauza Spînu vs. România* (29.04.2008). La fel, instanța de apel trebuie să procedeze la audierea inculpatului prezent, atunci când acesta nu a fost audiat în primă instanță.

Realizarea principiului contradictorialității la etapa căilor ordinare de atac are anumite particularități. Analiza legii de procedură penală și practica instituită în domeniu ne permite de a formula concluzia că în prezent acest principiu acționează în a doua instanță de judecată destul de limitat. În procesul desfășurat în cadrul căilor ordinare de atac participă părțile [12, p. 171].

Pentru procuror, exercitarea căilor de atac constituie mijlocul practic prin care își aduce la îndeplinire obligația de a veghea la respectarea legalității în activitatea instanțelor, astfel încât să nu fie afectate interesele generale ale societății, ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor [8, p. 274]. Determinând esența participării procurorului în cadrul examinării cauzelor penale în ordine de apel sau recurs este necesar de a lua în calcul faptul că acesta reprezintă interesele statului, de fapt,

ca și în cadrul primei instanțe de judecată. În baza principiului contradictorialității în procesul penal, principiu unanim recunoscut și susținut de jurisprudența CtEDO, sarcina probatoriului în ședințele de judecată în prima instanță și în instanța de apel îi revine acuzatorului de stat, fiindcă funcția acuzării este pusă pe seama procurorului [4]. CtEDO, în Hotărârea *Capean vs. Belgia*, a constatat că, în domeniul penal, problema administrării probelor trebuie să fie abordată din punctul de vedere al art. 6 par. 2 și e obligatoriu, *inter alia*, ca sarcina de a prezenta probe să-i revină acuzării (Hotărârea CtEDO din 13.01.2005 în *Cauza Capean vs. Belgia*).

Conform prevederilor art. 5, lit. a) din Legea RM cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016, Procuratura „*reprezintă învinuirea în instanța de judecată*”. [7] Declararea peste termen a apelului sau a recursului de către procuror impune, în sensul art.230 alin.(2) C.pr. pen., pierderea dreptului procesual și nulitatea actului efectuat peste termen. [6] În acest aspect este aplicabilă și jurisprudența CtEDO, ca de exemplu, în hotărârea *Ghinea vs. Moldovei* (26.06.2012), unde CtEDO a constatat violarea art. 6 par. 1 din Convenție, observând că - *suspendarea termenului de prescripție, pe motiv că procurorul care a condus acest caz a fost în concediu, nu poate fi acceptat ca fiind compatibil cu principiul egalității armelor*.

În acest context, el este abilitat de lege cu un astfel de cumul de drepturi ca și partea care se apără de la pretențiile invocate față de ea de către organele de stat. Interesele statului și ale persoanei învinuite de comiterea infracțiunii de către organele acestui stat nu coincid, considerent din care procurorul și cel condamnat au interese direcțional opuse. Toate aceste momente ne vorbesc despre faptul că procurorul participă în

calitate de parte în proces. Particularitatea poziției procesuale a procurorului constă în faptul că la acesta lipsește interesul personal în proces, ceea ce ne permite de a vorbi despre orientarea publică a activității lui. Specificul participării procurorului ține și de momentul că egalitatea părților nu presupune egalitatea faptică sau juridică, fiind exprimată doar în egalitatea procesuală [6].

Deși procurorul poate declara apel, în legea procesual-penală nu este utilizat termenul de „*apelant*” cu privire la acesta [8, p. 315]. În cadrul judecării apelului, procurorul nu poate modifica acuzarea în sensul agravării ei, din motiv că aceasta ar leza substanțial dreptul inculpatului la un proces echitabil (învinuirea respectivă nu parcurge triplul grad de jurisdicție, luând în considerare faptul că este formulată în instanța de apel). Totodată, art. 326 C. pr. pen. RM stipulează posibilitatea modificării acuzării în sensul agravării ei dacă în cadrul judecării cauzei în prima instanță a fost inițiată de către procuror, dar nu a fost acceptată și ulterior a fost indicat acest motiv în cererea de apel. Aceeași regulă se răsfrânge și asupra cazurilor de conexare a dosarelor în instanța de apel. Urmează a se evita cazurile când prin conexare în instanța de apel s-ar agrava situația inculpatului (art.6 CEDO) [6].

În acest sens, CtEDO recunoaște că o instanță de apel are dreptul incontestabil de a recalifica faptele, însă ca această recalificare să fie compatibilă cu Convenția, acuzatului trebuie să-i fie acordată posibilitatea de a-și exercita drepturile la apărare în mod concret, efectiv și în timp util și numai în cazul când acesta o face procurorul care a cerut această modificare în prima instanță și a concretizat în apel această situație de drept. Drept exemplu referitor la cele expuse ne servește *Cauza Pelissier și Sassi vs Franța* (25.03.1999).

Rolul preventiv și reparator al căilor de atac în procesul penal este diferențiat în raport cu subiecții procesuali care au vocația exercitării căilor de atac [8, p. 274]. Contradictorialitatea se reflectă în posibilitățile egale ale părților în privința declarării apelului sau a recursului în cazurile în care una dintre părți nu va fi satisfăcută de hotărârea judecătorească [15, p. 133; 12, p. 173].

Asistența juridică a inculpatului este asigurată atât în faza de urmărire penală, cât și în faza camerei preliminare sau a judecării în primă instanță ori în căile de atac. În vederea garantării dreptului la apărare, instanța are obligația să înștiințeze pe inculpat despre dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, să i se ofere dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu [10, p. 265-266]. În cadrul instanței de apel apărătorul are un alt obiectiv și o altă sarcină decât în prima instanță. Instanța de apel verifică corectitudinea hotărârilor date de prima instanță, de aceea scopul apărării ține de combaterea sentinței care nu corespunde poziției juridice a inculpatului sau, dimpotrivă, susținerea hotărârii judecătorești în cazul în care ea corespunde poziției juridice a părții apărării [12, p. 127].

Întrebarea referitoare la participarea apărătorului la ședințele de judecată în cadrul căilor ordinare de atac este reglementată de art. 413 C. pr. pen. RM. Apărătorul poate declara în numele inculpatului apel, iar în numele condamnatului - și recurs ordinar împotriva hotărârilor instanțelor de apel. Potrivit legii de procedură penală, la judecarea acestor contestații, participarea apărătorului este obligatorie doar dacă o cer interesele justiției. Sub acest aspect, se menționează că jurisprudența CtEDO relevă că, la aprecierea faptului, dacă interesele justiției impun acordarea asistenței juridice, în

special, se ia în considerare capacitatea acuzatului de a-și prezenta cauza, complexitatea cazului, gravitatea pedepsei pe care o riscă fără asistența unui avocat[5].

Astfel, în *Cauza Hoang vs Franța* (29.08.1992), judecătorii de la Strasbourg au declarat că, dacă problemele puse în joc sunt complexe, dacă apărătorul nu dispune de o pregătire juridică necesară pentru a prezenta și a desfășura argumentele valabile și dacă doar un avocat experimentat este capabil să pregătească dosarul, interesele justiției cer ca un avocat să fie oficial responsabil de dosar. De asemenea, CtEDO a menționat, în *Cauza Benham vs Regatul Unit* (10.07.1996), că “atunci când în joc este pusă privațiunea imediată de libertate, interesele justiției cer principial o reprezentare printr-un consultant”. În speța *Perks și alții vs Regatul Unit*, din 12.10.1999, CtEDO a confirmat jurisprudența creată prin cauza *Benham vs Regatul Unit*. Judecătorii de la Strasbourg au considerat că, dată fiind severitatea pedepsei riscate de către petiționari și complexitatea legislației aplicabile, interesele justiției cereau acordarea unei asistențe juridice gratuite persoanelor interesate, pentru a le permite să beneficieze de un proces echitabil. Deci, la judecarea apelului și a recursului ordinar împotriva hotărârilor instanțelor de apel, participarea apărătorului, ales sau care acordă asistență juridică garantată de stat, este obligatorie și nerespectarea acestei reguli constituie, cu certitudine, o eroare de drept [5].

Judecata cauzei are loc în prezența inculpatului, iar aducerea inculpatului aflat în stare de deținere la judecată este obligatorie. Cu toate acestea, în literatura de specialitate se menționează că pe tot parcursul judecății, inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind

reprezentat de către avocatul său ales sau din oficiu [10, p. 1067]. Expunem și opinia conform căreia prezența părților este unul dintre elementele obligatorii ale contradictorialității, care nu poate fi ignorat, în caz contrar fiind compromis întregul sens al acestui principiu. Părțile sunt lipsite de posibilitatea de a-și realiza dreptul său, una dintre ele, în sensul susținerii cererii de apel sau recurs în sensul casării sau modificării hotărârii judecătorești, iar cealaltă, anume în sensul menținerii hotărârii pronunțate. Nefiind de acord cu hotărârea primei instanțe de judecată una dintre părți, adresându-se cu cerere de apel sau de recurs, dorește de a continua lupta, împotrivirea și, deja în altă ordine, să dovedească poziția sa în care nu are îndoieli, instanței de apel [12, p. 176].

Principiul contradictorialității trebuie să asigure activitatea instanței care examinează apelul sau recursul, însă doar în limitele care nu ar admite depășirea direcționării funcționale a activității instanței, care urmează să examineze cererea de apel, de recurs în limita cererii adresate și cu referire la acele persoane care nu sunt de acord cu sentința dată de prima instanță de judecată. Instanța de apel (de recurs) nu-și poate asuma funcțiile specifice părților, însă trebuie să dispună de posibilitatea de a influența asupra mersului examinării cauzei, nu doar de a conduce procesul, după cum consideră anumiți autori [11, p. 49; 16, p. 123; 13, p. 311-312]. Anume în ce se manifestă sau se poate manifesta concret rolul și activitatea instanței în procesul examinării cauzei penale în cadrul căilor ordinare de atac? Mai mulți autori de drept procesual penal, caracterizând etapa examinării cauzelor penale în cadrul căilor ordinare de atac, evidențiază, de rând cu alte trăsături, obligațiunea instanței de a verifica cauza penală

în volum deplin, nefiind legată de obiectul cererii, de argumentele invocate în aceasta și, de asemenea, cu referire la toate persoanele condamnate, dar nu numai în privința aceluia care au adresat cerere de apel sau recurs.

Reieșind din prevederile principiului contradictorialității, a cărei realizare necesită o orientare funcțională clară a activității tuturor participanților la procesul penal, instanța de judecată nu este în drept a-și lua asupra sa îndeplinirea câtorva altor funcții cu excepția celei de examinare a cauzei. Anume din acest considerent, instanța de judecată nu este în drept de a se deplasa în afara limitelor cererilor de apel sau recurs în cadrul cărora părțile și-au exprimat dezacordul cu hotărârea primei instanțe în cadrul cauzei penale [12, p. 179-180].

Judecata în apel constituie o repetare a judecării fondului, ceea ce face posibilă administrarea de noi probe, la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când instanța consideră necesar pentru formarea convingerii sale [8, p. 316]. Atunci când instanța de apel consideră că prima instanță nu a epuizat probatoriul relevant pentru cauză ori a apărut necesitatea administrării unor probe noi, de asemenea, în fața instanței de apel va avea loc o cercetare judecătorească, după încuviințarea probelor noi sau a readministrării celor prezentate în fața primei instanțe [10, p. 1068].

Concluzii. Vorbind despre activitatea instanței de judecată în cadrul căilor ordinare de atac, urmează să reieșim, în primul rând, din sarcinile nemijlocite ale acestei etape și, în al doilea rând, să luăm în calcul scopul general al procesului penal. Asigurând legalitatea și fundamentarea hotărârilor judecătorești, instanța trebuie să dispună de un complex de posibilități, care ar permite de

a depista hotărârile judecătorești ilegale și nefundamentate și de a lua măsuri în privința casării sau modificării lor în scopul stabilirii adevărului judiciar în cauza penală. Instanța de judecată, în conformitate cu acele forme și condiții care îi sunt specifice activității ei la această etapă a procesului, este obligată de a stabili împrejurările, circumstanțele cauzei în forma în care ele au existat la momentul faptei, de a depista toate circumstanțele agravante sau atenuante, toate momentele capabile atât de al învinovăți pe inculpat, cât și de a-l achita. În cadrul acestei activități, instanța de judecată nu trebuie să substituie părțile, să îndeplinească o careva altă funcție în afară de a sa, din care considerent limitele împuternicirilor instanței de judecată urmează a fi strict determinate în lege [12, p. 180]. În acest sens, considerăm că ar fi rațională completarea art. 413 C. pr. pen. RM cu un nou alin. (4¹) cu următorul conținut: „*În procesul examinării cauzei care a parvenit în instanță cu cerere de apel, instanța este în drept, la cererea părților sau din oficiu, în interesul inculpatului, în cazul în care părțile sau inculpatul refuză, de a înainta astfel de cereri, de a clarifica chestiunea referitoare la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare*”.

Această recomandare reiese, în mare parte, din prevederile art. 144 alin. (1) C. pr. pen. RM, care fixează următoarele: „*Considerând că este necesară efectuarea expertizei, organul de urmărire penală prin ordonanță, iar instanța de judecată, prin încheiere, dispune efectuarea expertizei*”. Anume sintagma „*Considerând că...*” prevede posibilitatea instanței de judecată de a dispune expertiza din oficiu, în aceasta direcție manifestându-se, ca excepție, un anumit grad de rol activ al instanței, dar numai în favoarea și în interesul inculpatului. Astfel, în condițiile reluării

cercetării judecătorești în cadrul instanței de apel, urmează a se pune accentul asupra posibilității instanței de apel de a interveni în vederea dispunerii expertizei judiciare în favoarea inculpatului printr-o încheiere a sa.

Referințe bibliografice

1. Ababei E., Vizdoagă T. Recursul ordinar. În: Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația judecătorilor din Moldova. Chișinău, 2013.

2. Bîrsan C. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Ediția 2. București: Editura C. H. BECK, 2010.

3. Cașcaval C. Principiul contradictorialității. În: Justiția Constituțională, 2006, nr. 3.

4. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 24.12.2010, nr.10, Pentru modificarea și completarea Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica examinării cauzelor penale în ordine de apel” nr. 22 din 12 decembrie 2005. [on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=47.

5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuțitului, inculpatului și condamnatului în procedura penală”, nr. 11 din 24 decembrie 2010. [on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=98

6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale”, nr. 12 din 24 decembrie 2012. [on-line]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=43

7. Legea RM „Cu privire la Procuratură”. Nr. 3 din 25.02.2016. În: MO nr. 69-77/113 din 25.03.2016.

8. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. București: Editura Universul Juridic, 2015.

9. Terteza M. Opinie asupra oportunității recursului ordinar. În: Revista Națională de Drept, nr. 5, mai 2008.

10. Udriou M., Andone Bontaș A., Bodoroncea G. et. al. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. 1 și Vol. 2. București: Editura C. H. Beck, 2015.

11. Волкодаев Н. Ф. Правовая культура судебного процесса. Изд. Юридическая Литература. М., 1980, с. 49; Халдеев Е. С. Судья в уголовном процессе. Изд. ЮРАЙТ. М. 2000.

12. Даровских С. М. Принцип состязательности в уголовном процессе России и механизм его реализации. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск: Южно-Уральский Государственный Университет, 2001.

13. Машовец А. О. О роли суда в состязательной системе судопроизводства. Уголовный суд – беспристрастный арбитр или полицейская ищайка? În: Конституционные основы организации и функционирования институтов публичной власти в Российской Федерации. Материалы всероссийской научно-исследовательской конференции. Екатеринбург: 2001.

14. Пашин С. А. Концепция судебной реформы в РФ. М. 1992.

15. Петрухин И. Л. Состязательность и правосудие: к 100-летию М. С. Строговича. В: Государство и право. 1994, № 10.

16. Халдеев Е. С. Судья в уголовном процессе. Изд. ЮРАЙТ. М. 2000.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE MĂSURILOR DE CONSTRÂNGERE, REGLEMENTATE DE LEGEA PENALĂ A STATELOR UNITE ALE AMERICII ȘI A MARIİ BRITANII

Mariana SPATARI,

doctor în drept, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Vlad NEDELICU,

doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Coercive measures in comparative criminal law express the essence of the criminal law and are the coercive consequences that the criminal law links to violating the precepts of criminal law. Having a repressive or a retributive character, they apply some deprivation or affection, and aim to prevent committing new illegal acts by the person to whom they were applied, but are also some examples to those who would be inclined to follow bad examples. They are the specific measures with a preventive character that judicial bodies may take against persons who have committed offenses under the criminal law, revealing thereby a state of danger that would otherwise be discarded and preventing thus committing new offenses under law.

Keywords: comparative criminal law, criminal coercive measures, imprisonment, detention, fine, unpaid labor for community, arrest, punishment measure, correctional institution, criminal action.

REZUMAT

Măsurile de constrângere în dreptul penal comparat exprimă esența dreptului penal și sunt consecințele coercitive pe care legea penală le leagă de încălcarea preceptelor normelor penale. Având caracter represiv sau retributiv, ele aplică o anumită privațiune sau afecțiune și au drept scop prevenirea săvârșirii de noi fapte ilicite de către cel căruia i se aplică, dar și prin exemplaritate față de cei care ar fi înclinați să urmeze exemple negative. Ele sunt acele măsuri specifice cu caracter preventiv pe care organele judiciare le pot lua față de persoanele care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, relevând prin aceasta o stare de pericol care n-ar putea fi altfel înlăturată și preîntâmpinând astfel săvârșirea de noi fapte prevăzute de lege.

Cuvinte-cheie: drept penal comparat, măsuri de constrângere penală, privațiune de libertate, detenție, amendă, muncă neremunerată în folosul comunității, arest, măsură de pedeapsă, instituție corecțională, faptă penală.

Introducere. Pedepsele prevăzute de legea penală a SUA și a Marii Britanii sunt măsuri de constrângere statală și mijloace de reeducare prevăzute de lege pentru săvârșirea unei anumite infracțiuni, ele fiind aplicate de instanța de judecată infractorului pentru a preveni săvârșirea de noi infracțiuni. Acestea au drept obiectiv realizarea scopului legii penale care ține de apărarea împotriva infracțiunilor valorilor esențiale ale societății, fiind, în același timp, și scopul politicii penale în ansamblu. În dreptul penal al acestor state, măsurile și pedepsele puse în aplicare de legea penală au următoarele funcții: de constrângere, de reeducare, de exemplaritate, de eliminare, concomitent cu realizarea prevenției speciale. În legislațiile penale a mai multor state întâlnim trei categorii de sancțiuni de drept penal, și anume: *pedepsele, măsurile educa-*

tive și măsurile de siguranță. Unele legislații cuprind și alte sancțiuni de drept penal cum sunt cele cu caracter administrativ, disciplinar sau de drept civil, sancțiuni nepenale.

Rezultate obținute și discuții. Sistemul de drept al SUA își are rădăcinile în dreptul englez comun, care și-a menținut influența după declararea independenței de la 1776 față de Coroana Britanică. Asimilând principiile de bază, specifice sistemului de drept anglo-saxon, el, în același timp, reflectă în sine anumite momente specifice, determinate de particularitățile evoluției istorice, de dezvoltarea politică și social-economică. În mare parte, aceasta se reflectă în faptul că indeferent de caracterul unitar al izvoarelor de drept, un sistem juridic uninațional în SUA nu există. Este prezentă doar legislația federală și sisteme de drept ale statelor aparte luate [5, p. 87]. Această trăsătură

își lasă amprenta, în deplină măsură, și asupra legii penale a SUA, fiind prezente 53 de sisteme de drept penal separate – în 50 de state, cea federală și a districtului Columbia, unde se află capitala țării. Acest fapt a determinat o atare particularitate a sistemului de drept penal american, cum este dualismul juridic, conform căruia pe teritoriul unui anumit stat funcționează normele de drept specifice lui, iar în anumite condiții este aplicat și dreptul federal [19, p. 53-54].

La nivel de stat, legea penală este constituită, în ordine ierarhică, din Constituție – act normativ de cel mai înalt nivel, urmată de actele Congresului și actele normative subordonate legii [18, p. 46]. Prevederile constituționale pun la dispoziție o reglementare generală a chestiunilor ce au caracter de drept penal. Mai mult, la nivel de federație, la 4 martie 1909 a fost

adoptat Codul penal al SUA, care, însă, a fost aplicat doar până în 1948, fiind ulterior „dizolvat” în Codul de legi al SUA [14, p. 127]. În 1962, de Comisia Națională de reformare a dreptului federal a fost publicat Codul penal model al SUA, care reglementa multiple aspecte, inclusiv și cele care aveau atribuție la măsurile de constrângere penală (în mare parte, ordinea de aplicare a lor) [8, p. 145]. Prevederile Codului penal model sunt luate în calcul, în mai multe state, în procesul de elaborare și perfecționare a actelor normative de drept penal [6, p. 58-59].

Pe segment local, legea penală este formată din Constituțiile statelor și codurile penale. Totodată, este evidentă o tendință de dezvoltare a legii penale din state, de anulare a normelor arhaice și de punere în circulație a unor prevederi contemporane unanim recunoscute [14, p. 130]. O astfel de stare a lucrurilor este specifică și pentru sistemul de măsuri de constrângere penală al SUA. Nu există un sistem unic de pedepse, dreptul fiecărui stat reglementând propriile mijloace de influență juridico-penală. Tipic este faptul că până la momentul de față nu a fost elaborată definiția unică (comună) legislativă a noțiunii de „pedeapsă”, „măsură de constrângere penală”.

În legislația penală a mai multor state scopurile pedepsei sunt formulate indirect. Codul penal model al SUA din 1962 formula scopurile de aplicare a principiilor privind pronunțarea sentințelor, printre care: 1) prevenirea comiterii de noi infracțiuni; 2) ajutorarea în corijarea și reintegrarea socială a condamnatului etc.

Mențiunea indirectă a scopurilor de bază ale pedepsei este atestată și în legislația în vigoare a SUA. Astfel, partea a II-a a paragrafului 3553 din Codul de legi al SUA, printre factorii care trebuie luați în considerare la stabilirea pedepsei se enumeră: pedeapsa trebuie să

contribuie la respectarea și aprecierea legilor; să influențeze binefăcător comportamentul infracțional; să asigure societatea de comiterea noilor infracțiuni; să creeze posibilități pentru condamnat de a-și continua studiile, în pregătirea profesională, deservirea medicală sau alt tip de deservire [2, p. 285-286; 19, p. 77].

Totodată, este posibil de a evidenția anumite trăsături comune, specifice scopurilor pedepsei în dreptul penal al SUA: inspirarea de frică, lipsirea de posibilitatea de a comite din nou infracțiunea, corectarea și reeducarea persoanei condamnate [12, p. 71-72]. Încă o trăsătură specifică pentru politica penală în sfera aplicării măsurilor de constrângere, la care face referire și autorul V. S. Ustinov, este răspunderea sporită a participanților și, în special, a conducătorilor grupurilor criminale organizate [20, p. 76-77].

În manualele americane de drept penal, în actele Ministerului Justiției al SUA și în alte izvoare de drept, adeseori se enumeră patru scopuri principale ale pedepsei: răsplata, intimidarea, privarea condamnatului de posibilitatea de a comite noi infracțiuni, corectarea acestuia [2, p. 286; 12, p. 71]. Prin răsplata se are în vedere aplicarea pedepsei vinovatului pentru a exprima atitudinea de condamnare a comportamentului său de către societate. Intimidarea, ca și în dreptul penal englez, este privită sub două aspecte: generală și individuală, ambele orientate spre preîntâmpinarea infracțiunilor fie de către un cerc indeterminat de persoane, fie de către un singur infractor, dar în dreptul american accentul este pus pe intimidarea generală. Privarea de posibilitatea de a comite noi infracțiuni presupune atât izolarea condamnatului de societate, protejând astfel persoanele de eventualele atentate comise de către acesta, cât și aplicarea pedepsei capitale. Prin corectare se subînțelege modi-

ficarea comportamentului condamnatului, astfel încât el în general renunță la activitatea infracțională. O mare parte dintre exponenții acestei teorii sunt psihologi, psihiatri, alți specialiști, care văd originea criminalității în factorii de natură biologică. Această teorie recunoaște posibilitatea aplicării măsurilor de corectare, indiferent de gradul de vinovăție în comiterea infracțiunii, dar numai datorită „stării periculoase a persoanei” [2, p. 286-287].

După cum afirmă autorul C. F. Guțenco, pedepsele prevăzute în legile federale și la nivelul unor state aparte sunt divizate în *pedepse de bază* și *pedepse complementare*, ele fiind determinate de codurile penale și, respectiv, actele normative concrete ce stabilesc pedepse pentru anumite fapte. Pedepsele de bază înglobează privațiunea de libertate în toate varietățile ei, amendă, precum și pedeapsa cu moartea [6, p. 175-176]. Pedeapsa penală poate fi aplicată atât persoanelor fizice, cât și în privința persoanelor juridice. Persoanele juridice sunt supuse, de obicei, pedepselor pecuniare [14, p. 179].

Pedeapsa cu moartea (pedeapsa capitală) este prevăzută și definită în actele legislative ale anumitor state, ea fiind aplicată în privința infracțiunilor deosebit de grave. Totodată, în textul lor se reglementează, în mod diferit, categoriile de fapte și cercul persoanelor sancționate cu pedeapsa capitală, varietățile ei și modul de punere în executare. În marea majoritate a statelor se admite aplicarea acestor măsuri de pedeapsă nu doar în privința bărbaților, ci și în privința persoanelor de sex feminin. Însă, în conformitate cu paragraful 3596 a Codului de legi al SUA, această pedeapsă nu se dispune în privința femeilor însărcinate, precum și a persoanelor care, în virtutea stării sale psihice, nu sunt capabile să conștientizeze pedeapsa cu moartea și motivul aplicării ei. În unele

state această categorie de pedeapsă, în genere, nu este prevăzută. Deosebiri esențiale se atestă și în aspectul practic al aplicării pedepsei cu moartea. Astfel, deși în 14 state acest gen de pedeapsă este prevăzut, el nu a fost pus în aplicare nici odată. În alte state pedeapsa capitală este dispusă de instanță, însă, *de facto*, nu se pune în executare [7, p. 55]. În calitate de varietăți ale pedepsei capitate în SUA sunt recunoscute: folosirea scaunului electric, moartea prin spânzurare, moartea prin împușcare, otrăvirea [10, p. 17].

Pedeapsa capitală este reglementată, de asemenea, prin norme de drept la nivel național, însă, faptic, acestea nu sunt puse în aplicare de către instanțele de judecată federale [11, p. 54]. În ultima perioadă de timp la nivel înalt sunt expuse opinii în vederea introducerii interdicției de a aplica pedeapsa capitală minorilor, precum și față de persoanele care intenționau să comită fapte de omor [13, p. 33]. Este necesar de a menționa că procedura de punere în executare a pedepsei capitale în SUA este extrem de complicată. Condamnatul are dreptul de a înainta cerere de apel la Căminul Suprem al statului, a cărei examinare poate dura până la 5 ani. Mai apoi, hotărârea pronunțată poate fi atacată la Judecătoria regională care preia examinarea cauzei de la început [7, p. 73-74].

Privațiunea de libertate este una dintre cele mai răspândite măsuri de pedeapsă, prin ea avându-se în vedere izolarea deținuților în instituții penitenciare. O particularitate specifică a acestei măsuri de pedeapsă o reprezintă durata termenului de aplicare a ei. Astfel, paragraful 70.00 din Codul penal al statului New-York prevede posibilitatea condamnării la privațiune de libertate până la 25 de ani [17, p. 108]. Totodată, paragraful 3584 din Codul de legi al SUA prevede că, în cazul condamnării la privațiune de libertate, termenul acesteia poate fi

calculat simultan, concomitent, cât și consecutiv. În cazul din urmă, termenul de executare a pedepsei poate fi unul destul de substanțial și de durată. Este admisă, de asemenea, și detențiunea pe viață, care se aplică pentru infracțiuni deosebit de grave, atribuite la categoria *fellony* din grupa A. Legislația unor state fixează instituția sentințelor nedeterminate, cu posibilitatea ulterioarei eliberări condiționate de la executarea pedepsei. După cum afirma autorul L. Friedmen, acestei instituții i-a fost specifică, pe parcurs, o tendință de decădere și trecerea la pronunțarea sentințelor determinate cu termen fix de executare a pedepselor [21, p. 144-145].

Una dintre direcțiile prioritare în latura aplicării acestei varietăți de pedeapsă o reprezintă ridicarea randamentului și eficienței influenței corecționale, în vederea cărui fapt sunt realizate un șir de programe profesionale, de învățământ, de reabilitare [1, p. 128], precum și perfecționarea sistemului măsurilor de siguranță, în care sunt incluse protecția în perimetru, mijloacele de control ale accesului, metodele biometrice de control, măsurile organizaționale etc [16, p. 38-45]. Referitor la persoanele cu vârsta sub majorat, termenul maxim de detenție este unul mai redus. Conform paragrafului 70.05 din Codul penal al statului New-York, în privința acestei categorii de condamnați termenul de detenție nu poate depăși limita de 15 ani. Totodată, însă, nu este exclusă posibilitatea aplicării, în cazurile de comitere a infracțiunilor deosebit de grave, a detențiunii pe viață în privința minorilor.

Amenda reprezintă una dintre cele mai răspândite măsuri de pedeapsă, fiind, în același timp și măsură de pedeapsă principală, și măsură de pedeapsă complementară. De regulă, această varietate a pedepsei este una de alternativă în coraport cu privațiunea de libertate. Mărimea amenzii este direct de-

pendentă de subiectul răspunderii penale: în baza paragrafului 3571 al Codului de legi al SUA, amenda aplicată persoanelor fizice nu poate depăși suma de 250 000 dolari, iar amenda aplicată persoanei juridice nu poate fi mai mare de 500 000 dolari. De asemenea, conform paragrafului 3571 al Codului de legi al SUA, poate fi aplicată și amenda alternativă, calculată, cel mult în limită dublă în coraport cu mărimea venitului obținut de pe urma infracțiunii sau cu prejudiciul cauzat prin aceasta.

La categoria pedepselor complementare se atribuie privarea de dreptul de a exercita o anumită funcție sau de a exercita o anumită activitate, confiscarea averii sau interdicția de a se folosi de ea pentru o perioadă determinată de timp, arestul, înstrăinarea forțată a averii, privarea de drepturile electorale sau îngrădirea lor și obligarea de a recupera prejudiciul cauzat prin infracțiune. De rând cu aplicarea pedepsei, comiterea infracțiunii poate atrage și alte consecințe pentru cel vinovat. Astfel, în anumite state condamnarea pentru felonie sau condamnarea la privațiune de libertate reprezintă temei pentru divorț. Este posibilă și aplicarea unor astfel de măsuri de influență precum privarea de anumite drepturi civile, refuzul de a incorpora persoana pentru satisfacerea serviciului militar etc. [14, p. 178-179].

Una dintre cele mai răspândite măsuri de constrângere, cu caracter alternativ față de pedeapsa penală, este probațiunea, adică condamnarea condiționată, legată de transmiterea persoanei vinovate sub supraveghere. Persoana, condamnată la probațiune se află sub controlul unui funcționar special desemnat în acest sens. Totodată, în sarcina persoanei supravegheate sunt puse anumite obligațiuni și îngrădiri, în a căror conținut, conform paragrafului 3563 al Codului de legi al SUA intră: restituirea prejudiciului

suportat de partea vătămată; interzicerea de a avea asupra sa și de a păstra arme de foc; urmarea unui curs de tratament a dereglărilor psihice a alcoolismului și narcomaniei; plasarea și locuirea într-o instituție obștească corecțională. Mai mult decât atât, conform prevederilor paragrafului 3583 din Codul de legi al SUA, în privința persoanelor care își ispășesc pedeapsa privativă de libertate, poate fi aplicată transmiterea sub supraveghere pe un termen de până la 5 ani. Condițiile de aflare sub supraveghere, condorm pct. d) al paragrafului nominalizat, presupun participarea persoanei condamnate în cadrul programelor private, obștești sau necomerciale de reabilitare, controlul și verificarea comportamentului de către funcționari special împuterniciți în acest sens.

La categoria metodelor și varietăților constrângerii penale urmează de a fi, de asemenea, atribuite și măsurile de prevenire, aplicate în privința persoanelor capabile, potențial, de a săvârși infracțiuni. Autorul C. F. Guțenco atribuie la această categorie măsurile de siguranță sub forma izolării forțate, aplicate în privința persoanelor cu dereglări psihice. La categoria vizată mai sunt atribuite, de asemenea, măsurile de preîntâmpinare, aplicate persoanelor cu mod dezordonat de viață, care se exprimă în luarea unui angajament în scris privind comportamentul corespunzător legii, garantat, de frecvente ori, prin încasarea unei cauțiuni în acest sens [6, p. 190].

În ultimii ani în SUA se observă o tendință de a elabora o teorie unică, unanim acceptată, privind vinovăția, care ar reuni reprezentanții tuturor concepțiilor tradiționale. Analiza literaturii de specialitate americane contemporane care se referă la problema în cauză demonstrează recunoașterea treptată a fiecărei teorii menționate luate în parte, izolată una de alta, totodată, constatând că un scop sau

altul poate căpăta o importanță în funcție nu numai de o perioadă de timp, dar și de organul care execută pedeapsa. În realitate, legislatorul poate da importanță unor scopuri, instanța judecătorească – altor, iar organele penale de executare pot acorda prioritate cu totul altor scopuri. Astfel, se conturează o teorie mixtă privind scopurile pedepsei. Părtașii acestei teorii demonstrează că pedeapsa urmărește două grupuri aparte de scopuri: a) neutile (realizarea acestora nu oferă rezultate practice reale); b) utile (asigură realizarea unor consecințe practice reale). La prima categorie se atribuie scopurile de răsplată și ispășire, iar la a doua – neutralizarea, intimidarea și resocializarea. Toate aceste scopuri trebuie să fie într-o relație de reciprocitate [2, p. 287-288].

Atitudinea diversă a juriștilor americani față de scopurile urmărite de pedeapsă, influențează nemijlocit hotărârile emise pe cazuri penale concrete. Astfel, s-a constatat că două persoane care au comis una și aceeași faptă, în unele și aceleași condiții, dar în diferite state, le-au fost aplicate pedepse diferite. Cu toate că asemenea situație are temeii legislativ, atitudinea diversă a juriștilor practicieni față de scopurile pedepselor conduce la surparea limitelor de pedepsire a unor și acelorași fapte, la încălcarea principiului echității, la limitarea esențială a drepturilor condamnaților [2, p. 288].

Sistemul de drept al Marii Britanii se atribuie la familia dreptului anglo-saxon, apărut și format în perioada secolelor X-XIII. În cazul acestuia, izvoarele de bază ale normelor juridice le reprezintă statutele (actele legislative parlamentare) și precedentele judiciare. În acest context, forța juridică a ultimelor este atât de enormă, încât precedentul judiciar poate fi respins doar de către instanța ierarhic superioară. Cele menționate se atribuie în deplină măsură și la dreptul penal,

care se fundamentează pe multiple acte legislative ale parlamentului britanic, la care se atribuie: Legea privind dreptul penal din 1967; Legea privind dreptul penal din 1977; Legea cu privire la pedeapsa penală pentru tentativa la infracțiune din 1981; Legea cu privire la justiția penală din 1991; Legea cu privire la infracțiuni și pedepse din 1997 etc. Mai mult ca atât, dreptul penal englez se bazează și pe hotărârile judecătorești în baza cărora sunt examinate și soluționate cazurile similare [14, p. 9].

În Anglia relativ la misiunea pedepsei penale au fost remarcate trei teorii de bază: a) pedeapsa este o răsplată; b) pedeapsa este un mijloc de intimidare; c) pedeapsa este un mijloc de corectare a condamnatului.

Fiecare dintre aceste orientări reclamă unele explicații. La momentul actual, predominantă este ideea privind aplicarea măsurilor de represiune penală, care să urmărească concomitent toate trei scopuri – răsplată, intimidare și corectare, cu toate că, după cum menționează autorii Ludmila Dumneanu, Vladimir Grosu și Augustina Bolocan-Holban, în cazuri aparte de aplicare a pedepsei, raportul acestora poate fi diferit [2, p. 283].

Teoria engleză contemporană susține precum că pedeapsa este o răsplată (*teoria răsplății sociale*), fiind interpretată ca răsplata pentru a satisface sentimentul de echitate al victimei (instaurarea adevărului social). În acest caz, statul apare ca mijlocitor în satisfacerea pretențiilor persoanei, căreia i-a fost cauzată o daună. Este destul de răspândită și tălmăcirea precum că pedeapsa ca răsplată reprezintă un mijloc de sancționare morală, adică un mijloc prin care întreaga societate nu acceptă și condamnă un asemenea comportament ilegal. Incriminarea faptei penale trebuie făcută „pe măsură” pentru a satisface publicul, adică condamnatu-

lui trebuie aplicată o pedeapsă peotriva faptei comise.

Pedeapsa ca mijloc de intimidare în doctrina penală engleză comportă un scop dublu al prevenției: general și special. Reprezentanții acestei teorii privesc condamnatul ca o ofrandă adusă societății în interesele generale ale prevenției, adică condamnatul este pedepsit astfel încât să servească cuiva de învățătură [2, p. 284].

Măsurile de constrângere, prevăzute de legea penală sunt divizate în pedepse penale, măsuri de probațiune, tratamentul forțat și curatela, precum și în măsuri de supraveghere aplicate în privința persoanei după eliberarea de la executarea pedepsei. Sistemul de pedepse include în sine privațiunea de libertate, amenda, serviciul neremunerat în folosul comunității, plasarea în centrele de reținere etc. [9, p. 148]. De regulă, legea prevede sancțiuni alternative, lăsând la latitudinea instanței de judecată posibilitatea aplicării celei mai raționale măsuri de constrângere penală. Pedepsele nu sunt divizate în principale și complementare, fapt care însă nu exclude posibilitatea aplicării mai multor măsuri de constrângere pentru comiterea unei infracțiuni.

Pedeapsa cu moartea era prevăzută în Marea Britanie doar pentru trădarea de patrie și piraterie. Începând cu anul 1970, ea nu se mai aplică, inclusiv și în privința persoanelor condamnate pentru acte de omor. Persoanele care au comis astfel de fapte sunt condamnate la detențiune pe viață.

Privațiunea de libertate se execută în penitenciare unde condamnații sunt deținuți în condiții identice, diferite fiind doar termenele de detenție. În conformitate cu normele Legii privind infracțiunile și pedepsele din 1997, se admite aplicarea detențiunii pe viață în privința persoanelor care au împlinit vârsta de 21 ani, precum și în privința persoanelor care nu au atins acest plafon de vârstă, dacă instanța

va ajunge la concluzia că există circumstanțe excepționale, care permit de a face acest lucru. În cazul aplicării privațiunii de libertate, durata acesteia, conform Legii privind justiția penală din anul 1991, depinde de seriozitatea infracțiunii (infracțiunilor), precum și de perioada de timp necesară pentru apărarea și protejarea societății din partea pericolozității prejudiciului cauzat prin infracțiune.

Este necesar de a menționa că aplicarea acestei categorii de pedeapsă este, în ultima perioadă de timp, în scădere. În calitate de măsuri alternative pedepsei privative de libertate sunt introduse noi pârghii și mecanisme de influențare corecțională, așa-numitele pedepse neinstituționale, cum ar fi, în particular, acordarea de servicii neremunerate societății, activitatea în cadrul anumitor centre etc. Totodată, comiterea faptelor infracționale de un grad de pericolozitate avansat reprezintă premiza aplicării pedepselor din categoria celor mai aspre [3, p. 610].

Amenda este una dintre cele mai răspândite forme ale pedepsei și se aplică, fie de rând cu privațiunea de libertate, fie aparte. În caz de neachitare a acesteia, amenda, în baza art. 31 al Legii cu privire la împuternicirile instanțelor de judecată penale din 1973, poate fi înlocuită cu privațiune de libertate pe un termen de până la 12 luni. Mărimea amenzii este stabilită cu luarea în calcul a situației materiale a persoanei vinovate.

Acordarea de servicii gratuite în folosul comunității poate fi aplicată persoanelor care au atins vârsta de 17 ani. Această pedeapsă se exprimă, în conformitate cu prevederile art. 14 din Legea menționată supra, în executarea de către persoana condamnată a muncilor neremunerate de la 40 până la 240 ore. Genul lucrărilor care urmează a fi executate este stabilit de către funcționarul special împuternicit cu luarea în calcul a următoarelor momente:

excluderea contradicțiilor de caracter religios și a impedimentelor din cadrul procesului de studii și a activității de muncă. De asemenea, asupra persoanei condamnate mai este pusă și sarcina de a comunica despre schimbarea locului de trai și de a se prezenta la citarea instanței de judecată.

În privința infractorilor din categoria tinerei generații, legea penală prevede măsuri alternative de pedeapsă cu grad redus de asprime. Una dintre ele o reprezintă plasarea în centrele de reținere, ea fiind aplicată persoanelor cu vârsta între 14 și 21 ani pe un termen de la 21 zile până la 4 luni. Ca alternativă a înlocuirii pedepsei privative de libertate față de persoanele din categoria specificată, poate fi aplicată măsura de pedeapsă sub forma îngrijirii libertății. Această măsură de constrângere este dispusă doar în situațiile în care instanța va ajunge la concluzia că nu ar exista o altă metodă de influențare asupra celui vinovat. În loc de privațiune de libertate, menționează autorul A. C. Romanov, persoanelor cu vârsta sub majorat le poate fi aplicată instituirea supravegherii, inclusiv și la domiciliu [15, p. 212].

De rând cu măsurile de pedeapsă penală, instanța de judecată poate aplica minorilor și alte măsuri de constrângere, în special, emiterea ordonanței de instituire a curatelei, fixarea obligațiunii de a asigura comportamentul coresponsător al minorului sau obligarea acestuia de a frecventa anumite centre sociale.

În afară de măsurile de pedeapsă penală, legislația Marii Britanii reglementează și alte mijloace de influențare, la a căror categorie se atribuie, în primul rând, probațiunea, ea reprezentând, în esență, o condamnare condiționată cu transmiterea infractorului sub supravegherea unui funcționar special împuternicit. Probațiunea poate fi aplicată pe un termen de la 6 luni la 3 ani, cu instituirea, față de cel condamnat, a obligațiunii de

a nu părăsi domiciliul în anumite intervale de timp. Legea cu privire la împuternicirile instanțelor de judecată penale din 1973 mai prevedea, de asemenea, și alte obligațiuni, ca de exemplu: achitarea compensației, traiul în cadrul instituției corecționale etc. Aplicarea acestei instituții de drept penal, conform art. 11 din Legea cu privire la justiția penală din 1991, poate avea loc concomitent cu serviciile neremunerate în folosul societății.

Încă o măsură la care facem referire o reprezintă eliberarea condiționată a persoanei condamnate care, în baza art. 7 al Legii cu privire la împuternicirile instanțelor de judecată penale din 1973, este aplicată în condițiile în care persoana nu a comis o nouă infracțiune pe durata a 3 ani. Persoanele cu vârsta între 17-21 de ani, care au comis delict de un grad redus de pericolozitate, pot fi eliberate de la răspundere penală cu aplicarea măsurilor de supraveghere și de influențare obștească [4, p. 77]. Legea cu privire la infracțiuni și pedepse din 1997 prevede posibilitatea realizării și a măsurii de constrângere penală sub forma supravegherii după ispășirea (executarea) pedepsei. În situația aplicării acesteia, conform articolului 17 al legii specificate, persoana se află sub supravegherea permanentă a funcționarului împuternicit, fiind obligată de a respecta toate condițiile fixate în ordonanța instanței de judecată.

Concluzii. Actuala reglementare a măsurilor de constrângere penală în SUA și Marea Britanie este în măsură să satisfacă toate cerințele teoretice și practice ale unei instituții de drept care se dorește să fie în concordanță cu normele materializate în reglementările internaționale. În aceeași măsură nu putem să nu constatăm că anumite sancțiuni penale aplicate persoanei în dreptul penal american și englez reprezintă instituții noi, încă necunoscute sistemului de drept din Republica Moldova.

Răspunderea penală, pedeapsa penală și măsurile de constrângere în dreptul penal comparat reprezintă încă un subiect de aprige controverse în doctrină. Astfel, constatarea unor fenomene negative de amploare în legătură cu activitatea infracțională la nivel global trebuie să preocupe întreaga comunitate internațională. Un instrument eficient în această luptă, acceptat nu numai de statele comunității internaționale, dar și de doctrina juridică, îl constituie reglementarea univocă și corespunzătoare a măsurilor de constrângere penală.

Totodată, este necesară și utilizarea experienței acumulate de către legislația altor state în lupta cu fenomenul negativ al infracționalității. În acest sens, studierea practicii altor state poate să atragă, în unele cazuri, împrumutarea, însușirea ei. Aceasta lărgeste potențialul științei juridice autohnone, implică anumite corectări și rectificări în activitatea practică a organelor de drept, oferind posibilitatea unei interpretări largi a problemelor profesionale legate de subiectul aplicării măsurilor de constrângere penală.

Utilizarea metodei comparării normelor juridice ne-a permis, în mare parte, de a contrapune articole similare din legea penală a SUA și a Marii Britanii în vederea depistării celor mai eficiente forme ale reglementării instituției măsurilor de constrângere penală. Acest fapt poate fi de un real folos pentru revizuirea și perfecționarea legislației penale a Republicii Moldova la compartimentul măsurilor de constrângere penală.

Referințe bibliografice

1. Bruce L. Berg. Law enforcement: an introduction to police in society. USA, 1992.
2. Dumneanu Ludmila, Grosu Vladimir, Bolocan-Holban Augustina. Drept penal comparat. Note de curs. Chișinău, 2014.

3. Fenwick Helen. Civil liberties. Second Edition. London, 1998.

4. Thornton Peter. Public order law. Including the Public order Act. London, 1986.

5. Абаренков В. П., Алякринский О. А., Антонов М. Ф. и др. Современные Соединенные Штаты Америки. М., 1988.

6. Гуценко К. Ф. Уголовная юстиция США. М., 1979.

7. Квашис В. Смертная казнь в США. Российская Юстиция, №6, 1999.

8. Козочкин И. Д. Реформа американского уголовного права. Государство и Право, №9, 1993.

9. Козочкин И. Д. Строгая ответственность в уголовном праве Англии и США // Правоведение, 2000, №1.

10. Леви А. Приговорить к повешению. Российская Юстиция, №11, 1994.

11. Лешо И. Я. Смертная казнь в США. Вестник Московского Университета, №4, 1990.

12. Никифоров Б. С., Никифоров Ф. М. Современное американское уголовное право. М., 1990.

13. О применении смертной казни в США // Борьба с преступностью за рубежом (по материалам зарубежной печати). Ежемесячный информационный бюллетень. №10, 2002.

14. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии. Общая часть уголовного права. М., 1991.

15. Романов А. К. Правовая система Англии. М., 2000.

16. Система обеспечения безопасности в тюрьмах США. // Борьба с преступностью за рубежом (по материалам зарубежной печати) Ежемесячный информационный бюллетень. №10, 2001.

17. Уголовное право США. Сборник нормативных актов. Под редакцией И. Д. Козочкина. М., 1985.

18. Уголовное законодательство буржуазных стран. Общая часть. Сборник законодательных актов. Под редакцией А. Н. Игнатова, И. Д. Козочкина. М., 1990.

19. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов. Под редакцией И. Д. Козочкина. М., Изд. Зерцало, 1999.

20. Устинов В. С. Понятие и криминологическая характеристика организованной преступности. Нижний Новгород, 1993.

21. Фридмэн Л. Введение в американское право. М., 1993.

ESENȚA ȘI MENIREA JUSTIȚIEI CONSTITUȚIONALE ÎNTR-UN STAT DE DREPT

Igor SPĂNU,

doctor în drept, lector universitar

Constantin LUPU,

doctor în economie, lector universitar

SUMMARY

The article includes elements of judicial administration of justice through reasoned interpretation, application and clarification of legal principles and rules is among the oldest paradigms of constitutional justice. The principles of procedural justice underlying investor-state arbitration remain controversial, especially if confidentiality and party autonomy governing commercial arbitration risk neglecting adversely affected third parties and public interests. There are also concerns that rule-following and formal equality of foreign investors and home states may not ensure substantive justice in the settlement of investment disputes unless arbitrators and courts take more seriously their customary law obligation of settling disputes in conformity with human rights obligations of governments and other principles of justice calling for judicial balancing of all private and public interests affected by the dispute. The constitutional task of judges to apply the law and settle disputes in conformity with principles of justice may require reviewing whether judicial reasoning remains compatible with redistributive principles of case-specific equity, social justice and corrective justice

Keywords: constitution, legal, law, constitutional justice, constitutional court, constitutional control

REZUMAT

Articolul include elementele despre administrarea judiciară prin motivarea dreptății de interpretare, aplicare și clarificarea principiilor și normelor juridice este printre cele mai vechi paradigme ale justiției constituționale. Principiile justiției procedurale care stau la baza de arbitraj a investitorilor-stat rămân controversate, în special în cazul în care confidențialitatea și autonomia părților care reglementează riscul de arbitraj comercial neglija părțile terțe afectate în mod negativ și a intereselor publice. Există, de asemenea, se referă la această regulă, ca urmare a egalității and formal offoreign investitorilor și statele de origine nu poate garanta justiția de fond în soluționarea litigiilor de investiții, cu excepția cazului arbitrilor și instanțele iau mai în serios obișnuite disputele lor obligație de drept ofsettling, în conformitate cu obligațiile privind drepturile omului, ale guvernelor și a altor principii solicitând echilibrarea dreptății judiciare a tuturor intereselor private și publice afectate de disputa. Sarcina constituțională ofjudges să aplice legea și să soluționeze litigiile în conformitate cu principiile justiției pot cere revizuirea dacă raționamentul judiciar rămâne compatibil cu principiile redistributive de echitate specifică fiecărui caz, justiția socială și justiția corectivă

Cuvinte-cheie: constituție, juridică, de drept, justiția constituțională, Curtea Constituțională, de control constituțional

Introducere. De fapt justiția constituțională reprezintă principala garanție a constituționalității într-un stat de drept. Continuând logica această logică, precizăm că, în cadrul mecanismului de asigurare a legalității constituționale, rolul decisiv îi revine justiției constituționale. Pentru a înțelege profunzimea acestui rol, vom atrage atenția pentru început la particularitățile terminologice și de conținut ale acestei instituții. Astfel este dificil a spune când a apărut termenul de justiție constituțională, însă de la apariția sa practic nu au încetat preocupările specialiștilor de a-l defini și a-i elucida conținutul, acesta fiind susceptibil de mai multe înțelesuri. În același timp, și menirea unei asemenea forme de justiție a variat în funcție de înțelesul concret care i s-a dat.

în prezent, date fiind complexitatea vieții sociale, politice și juridice a societății, valoarea socială deosebită recunoscută Constituției ca Lege Supremă a țării, precum și necesitatea tot mai pronunțată de asigurare a regimului legalității și constituționalității, a devenit, în viața noastră, tot mai pronunțată actualitatea și oportunitatea identificării locului și menirii justiției constituționale în cadrul statului, cu scopul final de a spori eficiența practică a acesteia. [7]

Rezultate obținute și discuții.

Pornind de la cele enunțate, în cele ce urmează ne propunem o abordare terminologică și de esență a justiției constituționale și a conceptelor strâns legate de aceasta, care îi formează conținutul, în vederea elucidării menirii sale în statul de drept contemporan, și cu precădere

a rolului acesteia în asigurarea legalității.

Se consideră că pentru prima dată sintagma a fost propusă de către H. Kelsen și Ch. Einsenmann, care o înțelegeau ca „garanția jurisdicțională a supremației Constituției” [9, p.291] sau „o formă de justiție sau, mai exact, de jurisdicție care privește legile constituționale” fără de care constituția nu e decât „un program politic, obligatoriu numai moralmente” [4, p.291].

În încercarea de a defini sintagma, prof. I. Deleanu susține că s-ar putea spune, bunăoară, că justiția constituțională este acea formă de justiție care se înfăptuiește pe baza și în cadrul Constituției. Este greu însă de delimitat astfel termenul de justiție constituțională de celelalte forme de justiție care, de asemenea mai întâi sau poate în cele din

urmă -, se înfăptuiesc tot pe baza și în cadrul Constituției. Prin urmare, locuțiunea justiție constituțională reclamă un sens propriu, distinctiv [2, p.9].

Intr-o definiție de dicționar, justiția constituțională apare ca „ansamblul instituțiilor și tehnicilor prin intermediul cărora este asigurată, fără restricții, supremația Constituției” [3, p.556]. Această definiție se consideră că cumulează câteva din componentele complementare ale justiției în cauză precum: [1, pp. 9-10],

- justiția constituțională ca de altfel, în general, justiția se realizează prin intermediul unui organ înzestrat cu o parte de justiție (aspectul instituțional).

- justiția constituțională se realizează prin anumite mijloace sau în anumite forme care, deși prezintă unele trăsături comune cu mijloacele sau formele altor genuri de justiție, ori împrumută tehnicile acestora, au totuși elemente specifice și exclusive (aspectul procedural).

- scopul justiției constituționale care determină de fapt, modul de organizare a instanței chemată să o înfăptuiască și procedura de activitate a acesteia

- este, în cele din urmă, asigurarea supremației Constituției, sancționarea ei ca factor structurant în sistemul normativ juridic național, „sacralizarea” ei la vârful piramidei ordinii juridice interne.

O definiție mai completă propune M. Fromont: „Justiția constituțională este acea activitate sau funcție exercitată în formă jurisdicțională de către un organ independent, avînd caracteristicile unei jurisdicții” [5, p.9]. Astfel, apare distincția dintre noțiunea de „justiție constituțională” și „jurisdicție constituțională”.

În timp ce prima desemnează activitatea statală organizată de verificare a conformității constituționale a unor norme sau proceduri, cea de-a doua reprezintă organul sau autoritatea prin care se realizează această activitate [6, p. 258]. Ter-

menul de „jurisdicție constituțională” trimite la activitatea cu caracter jurisdicțional a acestei autorități, la competența ei de a „spune dreptul” cu privire la conformitatea legilor sau a altor proceduri cu prevederile Constituției. Jurisdicția constituțională este, așadar, autoritatea care exercită activitatea complexă de justiție constituțională, beneficiind de o competență specială și specializată acordată prin Constituție [10, pp 9-11].

O explicație a „sensului juridic” al justiției constituționale este oferită de Ch. Einsenmann, care arată că acest sens juridic este de a „garanta repartizarea competențelor între legislația ordinară și legislația constituțională”, de a asigura respectarea ierarhiei sistemului de norme de ordinea statală. Acesta este considerat, în doctrina franceză, elementul decisiv de identificare a „justiției constituționale”. [4, pp 290-295]

Astfel, dacă în sfera de competență a unei jurisdicții intră garantarea repartizării competenței între legislația ordinară și cea constituțională, această jurisdicție exercită activitatea de justiție constituțională [6, p.212].

Potrivit cercetătorilor I. Muraru și M. Constantinescu, în doctrina contemporană poate fi atestată preferința pentru folosirea metonimică a termenului „justiție constituțională”, pentru a desemna, de fapt, organul de jurisdicție constituțională Curtea Constituțională. Cu toate acestea, formularea „justiție constituțională” este considerată prea generală. Ea nu exprimă cu exactitate nici autoritatea competentă și nici competența acesteia, așa cum rezultă din re-glementările constituționale și legale, fiind astfel susceptibilă de mai multe înțelesuri.

Astfel, dacă în sensul clasic justiția înseamnă a face dreptate și presupune existența unui litigiu, din examinarea dispozițiilor constituționale privind competența Curții rezultă că, uneori, nu sîntem în prezența unor litigii, iar

procedurile folosite de către Curte nu sînt totdeauna jurisdicționale. Respectiv, expresia este mai mult convențională și, desigur, poate fi folosită pentru că permite un limbaj simplu într-un domeniu unde, pe un fond comun de competențe, există și unele diferențieri [8, p. 10]. În viziunea noastră, dificultatea definirii conceptului de justiție constituțională derivă din însăși complexitatea justiției ca noțiune. În sens larg însă, prin justiție constituțională urmează să înțelegem atît jurisdicția constituțională („în persoana” Curții Constituționale), cît și competența acesteia de exercitare a controlului constituționalității, scopul final al căruia fiind asigurarea legalității constituționale (constituționalității) [7, p. 480].

Strîns legată de justiția constituțională este noțiunea de control al constituționalității legilor expresie deja încetățenită. Deși sugestivă și sub un anumit aspect imanentă, expresia nu este totuși adecvată, întrucît controlul constituționalității legilor reprezintă totuși doar una dintre tehnicile puse la dispoziția justiției constituționale, moment ce poate fi dedus din următoarele atribuții ce revin justiției constituționale [3, pp. 557-558]:

- asigurarea autenticității manifestărilor de voință ale poporului suveran;

- respectarea pe verticală și pe orizontală a competențelor conferite prin constituție diferitor autorități publice (altfel spus, controlul echilibrului între autoritățile publice);

- protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului;

- soluționarea unora dintre problemele contencioase date prin constituție în competența justiției constituționale (spre ex., atribuții de contencios electoral).

Respectiv, expresia „control al constituționalității legilor” desemnează activitatea organizată de verificare a conformității legilor cu Constituția. Ca instituție a dreptu-

lui constituțional, „controlul constituționalității legilor” cuprinde ansamblul normelor privitoare la autoritățile competente de a exercita această verificare, la procedurile aplicabile și la măsurile ce pot fi luate după realizarea acestor proceduri [10, p.31].

Într-o altă viziune, „controlul constituționalității legilor” presupune ansamblul dispozițiilor normative, prin care se organizează verificarea conformității cu Constituția, afit a fiecărei legi, în totalitatea ei, cât și a fiecărei prevederi dintr-o lege și, drept consecință, înlăturarea legii sau a dispoziției dintr-o lege, a căror neconformitate cu Constituția a fost constatată [7, p.482].

Reținându-ne atenția și asupra acestei categorii, considerăm necesar a distinge sintagma „controlul constituționalității legilor” de „controlul constituționalității” (întâlnit în doctrină și drept „control constituțional”), cu precizarea că acestea se află în raport de la parte la întreg. Controlul constituționalității este o categorie mai largă (cuprinzând în sine controlul constituționalității legilor) și, în viziunea noastră, constituie esența activității juridictionale exercitate de către Curtea Constituțională. Cu alte cuvinte, Curtea își exercită atribuțiile sale funcționale prin intermediul realizării controlului constituționalității [7, pp. 482-483].

Un alt termen, tot mai frecvent utilizat în literatura de specialitate, este „contenciosul constituțional”. Această noțiune trimite la ideea de litigiu, conflict juridic sau contestație. Contenciosul constituțional poate fi înțeles în două sensuri:

- într-un sens larg, acesta cuprinde orice conflict juridic de natură constituțională [11, p. 26]: contenciosul electoral, conflictele dintre autorități („contenciosul separației orizontale a puterii”), conflictele dintre federație și statele membre („contenciosul separației verticale a puterii”) și contenciosul drepturilor și libertăților fundamentale.

- într-un sens restrâns (cel mai frecvent utilizat în doctrină și practică), contenciosul constituțional se identifică cu procedurile de control al constituționalității legilor, pe cale de acțiune sau pe cale de excepție, anterior sau posterior intrării în vigoare a legii.

Contenciosul constituțional are un caracter predominant obiectiv. Ceea ce se contestă este legitimitatea unei norme din punctul de vedere al conformității ei cu Constituția. Cu toate acestea, mai ales în cadrul formelor de acces al persoanelor la justiția constituțională, contenciosul constituțional păstrează și o dimensiune subiectivă, în măsura în care acest acces este subordonat existenței unui interes. Unii autori au afirmat că, în cazul contenciosului constituțional, aspectul „contencios” nu este afit de pronunțat, ca urmare a „numărului uneori indefinit de părți, de litigii și deoarece natura juridictională a instanței însărcinate cu acest contencios este uneori subiect de discuții”.

Cercetătorul G. Drago definește contenciosul constituțional ca fiind „ansamblul litigiilor asupra unei contestații a constituționalității actelor subordonate Constituției, precum și procedeele și tehnicile care au ca obiect soluționarea acestor contestații” [7, pp. 484-485]. O definiție mai restrânsă propune D. Turpin, potrivit căruia contenciosul constituțional „se limitează la deciziile juridictionale” [12, p. 17-18].

Această definiție, potrivit cercetătoarei B. Selejan-Guțan, prezintă inconvenientul de a nu include ansamblul normelor care conduc la pronunțarea deciziilor menționate, norme care fac parte din contenciosul constituțional ca instituție a dreptului constituțional. Respectiv, ea definește contenciosul constituțional ca fiind ansamblul regulilor, instituțiilor și procedurilor în care se circumscrie soluționarea de către autoritatea de juridicție constituțională, prin decizii obligatorii, a

conflictelor cu caracter constituțional [10, pp. 32-34].

Generalizând noțiunile analizate, conchidem [7, p.484] că justiția constituțională presupune activitatea juridictională desfășurată de către Curtea Constituțională (unica autoritate de juridicție constituțională), prin intermediul controlului de constituționalitate, în vederea aprecierii constituționalității legilor și a altor acte normativ-juridice și soluționării conflictelor constituționale (contenciosului constituțional), în scopul asigurării și protecției legalității constituționale (constituționalității). Supremația Constituției scopul major al justiției constituționale.

Din cîte se cunoaște, apariția Constituției în lume s-a produs în contextul unor eforturi, idei și teorii de mare valoare, printre care separația puterilor, domnia legii, reprezentativitatea și drepturile naturale ale omului au avut o relevanță aparte.

Apariția Constituției a implicat nemijlocit și supremația sa. Iar aceasta, ca trăsătură ce exprimă poziția supraordonată a Constituției nu numai în sistemul de drept, ci în întregul sistem social-politic nu este o simplă teorie, ci o realitate juridică incontestabilă ce trebuie asigurată și garantată. Pe cale de consecință, autoritățile juridictionale au apărut astfel, s-au impus și confirmat în timp ca fiind veritabile garanții ale supremației Constituției [8, pp. 5-6]. Afit în practică, cât și în doctrină este general admis că un act normativ trebuie emis/adoptat de autoritatea publică competentă, în limitele competenței prevăzute de lege, cu respectarea procedurii legale și, mai ales, cu respectarea dispozițiilor din actele juridice normative ierarhic superioare (fapt ce îi determină legalitatea acestuia). Verificarea respectării acestei exigențe este posibilă la nivelul tuturor autorităților din sistemul ierarhiei statale, prin activitatea de conducere și control desfășurată de către conducerea

autorităților sau de structurile specializate ale acesteia.

Cu toate acestea însă, în momentul în care supremația Constituției s-a afirmat ca regulă fundamentală a sistemului juridic s-a pus și problema controlului (din oficiu sau la sesizare) a conformității actelor normative cu Constituția [8, p. 6]. De la început, un asemenea control se putea efectua fără probleme în sistemul ierarhiei statale.

Dar totul se oprea la nivelul legii, știut fiind că deasupra parlamentului nu mai există nicio altă autoritate, dintotdeauna recunoscându-i-se acestuia o anumită preeminență, exprimată în special prin sintagma „organ reprezentativ suprem al poporului”.

Respectiv, s-a pus problema cine poate controla „legalitatea” legii ca act juridic și, în special, concordanța sa cu dispozițiile Constituției. Acest control era necesar dată fiind valoarea Constituției de a fi Lege Fundamentală, Legea Legilor, baza juridică a legislației, Legea Supremă în care este înscris chiar contractul social. S-au conturat astfel două soluții [7, p. 486]:

- fie lăsarea legii în afara vreunui control, oferindu-se posibilitatea parlamentului să se manifeste ca o putere absolută și nelimitată (soluție evident contrară principiului separației puterilor);

- fie găsierea unei „formule» care, respectând poziția parlamentului în stat, să valorifice supremația Constituției, echilibrul puterilor și, mai ales, să garanteze libertățile umane.

Cele mai luminoase minți ale omenirii au imaginat și au creat astfel instituția „controlului constituționalității legilor”.

Prin esență, acest control presupune activitatea de verificare a corespunderii legilor și altor acte normative cu Constituția. În concret, el implică depistarea și constatarea neconformității legilor și a altor acte normative cu Constituția și înlăturarea acestora (de obicei prin declararea lor ca fiind neconstituționale și, respectiv, ca fiind lipsite de forță juridică).

Astfel, esența controlului constituționalității constă în asigurarea supremației Constituției [13, p. 221-222], constituind, totodată, și un mecanism de protecție și apărare a Constituției [20, p. 11]. Dacă justificarea instituției în cauză și exigențele sale au ridicat puține probleme, în schimb s-a dovedit a fi delicată și controversată problema de a ști „cine” să efectueze acest control.

Este vorba de stabilirea unei autorități căreia, în afară de profesionalism, să nu-i lipsească cutezanța, curajul, știut fiind că, prin tradiție, parlamentele resping ideea controlului lor, control venit „din afară”. Unele constituții au încredințat misiunea acestui control chiar parlamentului, o soluție politică privită cu mari rezerve de ordin științific pentru multe motive, printre care [9, p. 7]:

- neîncrederea în corectitudinea soluțiilor;
- imposibilitatea de a fi judecator în propria cauză;
- parlamentul este pus în situația de a-și critica propriile legi;
- lipsa unor sancțiuni în cazul în care parlamentul nu și-ar îndeplini această misiune.

De aceea, cu timpul, s-a impus, mai ales, controlul juridictional, realizat fie prin instanțe din sistemul puterii judecătorești, fie prin autorități juridictionale distincte și specializate, denumite frecvent: curți constituționale, tribunale constituționale, curți de arbitraj [9, pp. 7-9]. În sens larg, după cum remarcasem ceva mai sus, controlul constituționalității într-o anumită măsură poate fi realizat de către diferite autorități ale statului: șeful statului, parlament, guvern, avocatul parlamentar, Curtea Supremă de Justiție, alte instanțe judecătorești, precum și autoritățile administrației publice locale [17, p. 171].

La acest capitol, în studiile de specialitate s-au realizat diferite clasificări ale organelor ce dispun

de competența exercitării controlului constituționalității. Într-o primă opinie, se recunoaște existența a trei feluri de control:

- 1) control prin opinia publică;
- 2) control politic;
- 3) control juridictional.

În a doua opinie se vorbește despre:

- 1) control politic și
- 2) control juridictional.

Într-o a treia viziune se face distincție între:

- 1) control politic;
- 2) control parlamentar și
- 3) control judiciar.

Destul de relevantă este și clasificarea înfălțită în doctrina rusă, în care se susține [15, p. 354]:

- în primul rând, controlul constituționalității este exercitat de către șeful de stat, parlament și guvern, acesta fiind denumit control general-politic;

- în al doilea rând, controlul constituționalității este exercitat de către organe specializate a căror hotărâri însă nu sînt definitive. Acest control are un caracter preventiv și consultativ. Un asemenea organ a fost Comitetul controlului de constituționalitate din fosta URSS, Consiliul Constituțional în Franța etc.;

- în al treilea rând, controlul constituționalității este exercitat de către instanțele judecătorești (instanțe de drept comun și instanțe specializate - Curți Constituționale).

În pofida acestei diversități de forme de control, totuși, în dreptul constituțional contemporan, termenul de „control al constituționalității”, de obicei, este întrebunțat în sens restrîns, desemnînd verificarea constituționalității actelor normative de către un organ judiciar sau cvasijudiciar independent față de puterea legislativă și executivă (adică Curtea Constituțională).

Specificul controlului constituționalității exercitat de către instanțele judecătorești de drept comun rezidă în faptul că acestea îl realizează în procesul examinării cazurilor concrete deferite justiției,

potrivit procedurii judiciare obișnuite (controlul descentralizat (difuz) sau de către instanțele judecătorești supreme potrivit unei proceduri speciale (control centralizat)). Sub acest aspect, în unele de state, mai ales din cadrul sistemului de drept anglo-saxon (SUA, Norvegia, Argentina etc.), orice instanță judecătorească poate recunoaște o lege sau un alt act normativ (chiar individual) ca fiind neconstituțional [18, p. 80], în schimb, doar hotărîrea instanței judecătorești supreme este obligatorie pentru toate celelalte instanțe [19, p. 53].

Un avantaj important al acestei forme de control constă în posibilitatea adresării în instanță a oricărei persoane parte la procesul judiciar [20, p. 40]. În ceea ce privește organele specializate curțile constituționale (caracteristice modelului european), acestea dispun de o jurisdicție specială și exercită (realizează) controlul constituționalității prin intermediul unei proceduri judecătorești constituționale justiția constituțională.

Sub acest aspect, în studiile de specialitate, justiția constituțională este evaluată ca fiind forma supremă a controlului constituționalității [13, p. 25], iar însuși Curtea Constituțională este recunoscută drept organ ce face parte din mecanismul exercitării puterii de stat în ansamblu. Valoarea și importanța instanțelor specializate a curților constituționale, sînt înalt apreciate în lumea contemporană, considerîndu-se că ele constituie o garanție fundamentală a păcii și a consensului politic din cadrul unei societăți.

Mai mult, independența instanței constituționale față de puterea legislativă, executivă și judecătorească a determinat specialiștii să identifice justiția constituțională ca o ramură distinctă a puterii de stat „puterea de control” [21, p.15]. Curtea constituțională este considerată, din acest punct de vedere, ca cea mai puternică autoritate a statului, deoarece, ca instanță de control, atît în raport cu Guvernul,

cît și cu legislativul, are dreptul la ultimul cuvînt decisiv declarînd neconstituționale actele acestora în virtutea necorespunderii cu Constituția și astfel lipsindu-le de forță juridică. În prezent, niciun stat ce s-a declarat de drept nu poate să nu instituie în sistemul său de autorități un organ care să exercite controlul constituționalității.

De fapt, un asemenea organ este menit să asigure principiul supunerii statului față de drept, deoarece un element component important al competenței acestuia sînt prerogativele de verificare a conformității actelor normative emise de organele statului cu Constituția. Statul de drept este, prin esență, constituit dintr-un sistem de garanții ce protejează societatea civilă de ingerința abuzivă și ilegală a autorităților statului.

Asemenea garanții, care concommitent constituie și trăsături ale statului de drept, sînt, în primul rînd, supunerea statului față de drept, altfel spus „dictatura legalității” și, în al doilea rînd, separația puterilor în condițiile prezenței obligatorii a unui organ specializat de control al constituționalității. Ca un element necesar al principiului separației puterilor în stat [22, p. 123] și al sistemului de „frîne și contrabalante”, în prezent controlul constituționalității a devenit practic un atribut indisolubil al statului democratic și în majoritatea statelor este realizat de către justiția constituțională specializată.

Cel mai important e că organul controlului constituționalității este chemat să restabilească echilibrul dintre ramurile puterii și a sistemului „frînelor și contrabalanțelor”. Altfel spus, controlul constituționalității și justiția constituțională sînt necesare acolo unde devine oportună intervenția instituțiilor de control jurisdicțional speciale în activitatea normativă, în primul rînd a puterii legislative, precum și în scopul asigurării unui control eficient asupra activității guvernului ca exponent principal al puterii

executive. Scopul major al justiției constituționale constă în asigurarea supremației Constituției în sistemul izvoarelor de drept, precum și conformitatea activității tuturor organelor de stat cu Constituția.

Justiția constituțională este una dintre garanțiile de soluționare legală a conflictelor politice care pot apărea în societate, apărarea drepturilor și libertăților împotriva unor posibile încălcări ale omului de către legislativ și executiv, pentru asigurarea dreptului regimului social și statului în ansamblul său.

Respectiv, se poate susține că, la moment, justiția constituțională constituie un element indispensabil al statelor democratice contemporane, deoarece Curtea Constituțională reprezintă un organ de stat ce realizează protecția judiciară a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului. În concluzie, subliniem că indubitabil instanțele judecătorești și organele de ocrotire a ordinii de drept au o influență enormă asupra stării legalității în cadrul statului, un rol distinct în acest proces totuși revine justiției constituționale în virtutea specificului statutului juridic și a competențelor legale.

Aceasta deoarece jurisdicția constituțională are, ca obiect principal al activității sale Constituția, adică legea legilor care, în primul rînd, asigură legalitatea în cadrul statului.

Prin urmare, de organizarea funcționării jurisdicției constituționale în mare parte depinde și starea legalității. Și, totodată, imperfecțiunea justiției constituționale destul de negativ se răsfrînge asupra stării legalității în ansamblu. Studiarea rolului justiției constituționale în asigurarea legalității în statul de drept ne-a permis să formulăm următoarele concluzii:

- în perioada contemporană, legalitatea constituțională (constituționalitatea) reprezintă un element central și indispensabil al statului de drept. Dat fiind pericolul absolutizării principiului legalității

(demonstrat destul de clar de istorie), legalitatea constituțională intervine ca o garanție fundamentală a legalității, presupunând conformitatea actelor normative și a proceselor de exercitare a puterii cu Constituția.

- Legalitatea constituțională presupune un regim politico-juridic, bazat pe un nivel înalt de cultură juridică, în cadrul căruia este asigurată supremația Constituției, sunt protejate normele, principiile și valorile constituționale, sînt sancționate eventualele încălcări ale acestora.

Concluzii. Legalitatea constituțională reprezintă o parte importantă a legalității în cadrul statului (un segment situat la nivelul activității legislative și normative), ea avînd menirea de a asigura calitatea legii ca fundament al legalității, caracterul constituțional al conținutului acesteia, precum și a practicii de aplicare a ei în realitatea vieții sociale. Asigurarea legalității constituționale constituie astfel o premisă, o condiție obligatorie pentru afirmarea regimului legalității într-un stat de drept democratic, fiind garanția principală a realizării și protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Actualmente, necesitatea identificării legalității constituționale este pe deplin justificată, dat fiind rolul major recunoscut al Constituției, tendința de consolidare a acțiunii directe a normelor constituționale, precum și existența unui mecanism concret menit să o garanteze, să o asigure și restabilească în caz de încălcare justiția constituțională.

Asigurarea constituționalității în cadrul statului depinde în mod substanțial de cîteva momente:

- promovarea concepției și principiului legalității constituționale (con-stituționalității);
- formarea culturii constituționale;
- jurisdicție constituțională cu autoritate;
- instituție eficientă de răspundere constituțională care să asigure

sancționarea inevitabilă a încălcărilor normelor constituționale.

Răspunderea constituțională, ca element important al mecanismului de asigurare a legalității constituționale, are menirea de a proteja normele și valorile constituționale, de a preveni și sancționa concentrarea puterii, de a impune statului respectarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, de a restabili legalitatea constituțională. Rolul major al justiției constituționale în cadrul unui stat de drept este determinat de:

- independența jurisdicției constituționale față de cele trei ramuri ale puterii;
- competența acesteia de a asigura realizarea principiului separației puterilor în stat;
- controlul constituționalității exercitat asupra actelor normative și a procedurilor de exercitare a puterii; protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului față de abuzurile puterii.

Referințe bibliografice

1. Costachi Gh., Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău 2005
2. Deleanu I. Justiția constituțională. București: Lumina Lex, 2001.
3. Duhael O., Meny Y. Dictionnaire constitutionnel. Paris: PUF, 1992.
4. Eisenmann Ch. La justice constitutionnelle et la Haute Cour Constitutionnelle d'Autriche. Paris: Economica, PUAM, 1986.
5. Fromont M. La justice constitutionnelle dans le monde. Paris: Dalloz, 1996.
6. Favoreu L, Gaia R, Ghevontian R., Mestre J.-L, Pfersmann O., Roux A., Scoffoni G. Droit constitutionnel. 2e édition. Paris: Dalloz, 1999.
7. Railean P., Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept. Chișinău 2015
8. Muraru I., Constantinescu M. Curtea Constituțională a României. București: Albatros, 2001, p. 10.
9. Kelsen H. Le controle de constitutionnalite des lois. Une etude comparative de Constitutions autrichienne et americaine. In: R.F.D.C, 1990, nr. 1, p. 28.
10. Selejan-Guțan B. Excepția de neconstituționalitate. București: AII Beck, 2005, p. 30.
11. Mathieu B., Verpeaux M. Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux. Paris: LGDJ, 2002, p. 26.
12. Turpin D. Contentieux constitutionnel. 2e edition. Paris: PUF, 1994, p. 17-18. 1162 Selejan-Guțan B. Excepția de neconstituționalitate. București: AII Beck, 2005, p. 32-33.
13. Арутюнян Г.Г., Баглай М.В. Конституционное право: Энциклопедический словарь. Москва: Норма, 2006, p. 221-222.
14. Батеева Е.В. Законность и конституционная юстиция в современной России-. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003, p. 15. пворайлян П. Роль конституционного контроля в реализации принципа разделения и взаимодействия властей в РМ. В: Закон и Жизнь, 2013, № 4, p. 21-22.
15. Морозова Л.А. Теория государства и права. Учебник. Москва: Юристъ, 2003, p. 354.
16. П., Костаки Г. Роль конституционного правосудия в обеспечении законности и повышения правовой культуры общества. în: Legea și Viața, 2014, №3, p. 11.
17. Кисеев Н. Конституционная юрисдикция в Республике Молдова: размышления и практические рекомендации. В: Reintegrarea Moldovei: soluții și modele. Chișinău: TISH, 2005, p. 171.
18. Чиркин В.Е. Конституционное право: Россия и зарубежный опыт. Москва, 1998, p. 80.
19. Шаповал В.Н. Сущностные характеристики конституционного контроля. Конституционное Правосудие, 2005, № 1, p. 53.
20. Райлян П. Модели правовой охраны Конституции. В: Закон и Жизнь, 2011, nr. 2, p. 40.
21. Соколов А.Н. Правовое государство: от идеи до ее материализации. Калининград: Янтарный сказ, 2002, p. 248.
22. Клишас А.А. Принцип разделения властей как концептуальная основа институционализации системы конституционного контроля и конституционного правосудия. В: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России, 2006, №4(32), p. 136.
23. Мырзалымов Р.М. Конституционное правосудие и права человека. В: Вестник Российского университета дружбы народов. Серия юридические науки. Москва, 2013, № 1, p. 80.

APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL CIVIL

Alexandru PRISAC,
doctor în dr., lector universitar, USEM

SUMMARY

This article contains analyzes of the provisions of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova on the assessment of the evidence. We defined the concept of assessing the evidence and highlighted the particularities of it as activity of subjects of probation. We highlighted all aspects of assessing the evidence in the civil trial and ways of assessing the evidence.

Also we have analyzed the rules which lead judges to assessing evidence from art. 130 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Moldova.

Keywords: assessment, evidence, judgment, probation, process.

REZUMAT

Acest articol conține analiza prevederilor legale din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova privind aprecierea probelor. A fost definită noțiunea aprecierii probelor și menționate particularitățile ei ca activitate a subiecților probațiunii. Pentru evidențierea tuturor aspectelor aprecierii probelor în procesul civil au fost cercetate și felurile aprecierii probelor.

De asemenea, au fost analizate și regulile de care urmează a se conduce instanța de judecată la aprecierea probelor pornind de la prevederile art. 130 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: apreciere, probe, judecată, probațiune, proces.

Introducere. Ultima etapă a procesului de probație este aprecierea probelor. Aprecierea corectă a probelor de către instanța de judecată are o semnificație deosebită pentru adoptarea unei hotărâri judecătorești legale și întemeiate.

Nerespectarea regulilor privind aprecierea probelor duce la soluționarea eronată a pricinii civile, ceea ce are loc des în practica judiciară. Instituția aprecierii probelor este puțin cercetată în literatura de specialitate autohtonă. Concomitent imperfecțiunile în reglementările Codului de procedură civilă al Republicii Moldova [1] privind aprecierea probelor determină judecătorul de a fi indecis în aprecierea unor probe.

Metode aplicate și materiale utilizate. Rezultatele cercetării au fost obținute în urma utilizării următoarelor metode de cunoaștere: sinteza, analiza, și comparația. Metoda analitică a contribuit la evidențierea particularităților reglementării aprecierii probelor în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Rezultatele obținute și discu-

ții. Aprecierea probelor este acea activitate a subiecților probațiunii care este guvernată în baza legilor logicii și normelor juridice prin care se determină relevanța, admisibilitatea, veridicitatea, suficiența, forța probantă și interconexiunii probelor. Este de remarcă că în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nu se diferențiază noțiunea de apreciere și cercetare a probelor. Din acest considerent în art. 130 din CPC cuvintele cercetare au și sens de apreciere a probelor.

Unii autori consideră că aprecierea probelor se reduce la anumite operațiuni logice ale gândirii și din acest considerent depășesc sfera acțiunilor procesuale ale probațiunii judiciare. Cu alte cuvinte aprecierea probelor nu poate face obiectul reglementării juridice, deoarece procesul de gândire decurge în baza regulilor de gândire, și nu în baza normelor legale [6, p. 36-37].

Alți autori menționează că aprecierea probelor urmează a fi privită nu doar ca operație logică, dar și ca element component al întregului proces al probației judi-

ciare, care într-o anumită măsură este reglementată de normele procesual civile [8, p. 174].

Cu adevărat aprecierea probelor ca operațiune logică se manifestă în activitatea procesuală și este expusă într-o anumită măsură reglementării juridice. Normele de drept nu intervin în stabilirea ordinii proceselor logice ale gândirii, dar stabilesc condițiile și scopul aprecierii probelor, principiile de apreciere a probelor (art. 130 din CPC), expresia exterioară al rezultatului aprecierii probelor [4, p. 227]. (art. 241 alin. (5) din CPC).

Aprecierea probelor cuprinde două laturi: internă (logică) și externă (legală).

Latura logică rezidă în faptul că subiecții probațiunii îndeplinesc anumite operațiuni logice de analiză a probelor privind relevanța, admisibilitatea și veridicitatea acestora, precum și un ansamblu privitor la legătura lor reciprocă și suficientă pentru soluționarea pricinii (art. 130 alin. (3) din CPC).

Latura legală sau externă a aprecierii probelor se exprimă în următoarele: operațiunile logice sunt îndeplinite de subiecții rapor-

turilor procesual civile; obiect al examinării sunt doar probele ce au fost obținute cu respectarea prevederilor legii și cercetate nemijlocit de instanța de judecată; rezultatul aprecierii probelor este expus în anumite acte de procedură [4, p. 227] (art.134 alin. (4) din CPC).

Aprecierea probelor poate fi una de recomandare sau autoritară, în dependență de cine este înfăptuită aprecierea lor [4, p. 228].

Aprecierea probelor înfăptuită de participanții la proces poate avea caracter de recomandare. Această categorie de apreciere a probelor se conține, în special în luările de cuvânt ale participanților la proces și a reprezentanților săi făcute în cadrul susținerilor orale (art. 233 din CPC). Importanța acestei aprecieri rezidă în faptul că ea asigură aprecierea multiaspectuală a probelor luându-se în considerare părerea tuturor participanților la proces. Instanța ia în considerare părerea participanților la proces în ceea ce privește aprecierea probelor, însă nu este obligată să țină cont de ea [4, p. 228]. Instanța de judecată urmează să motiveze respingerea argumentelor aduse de participanții la proces în vederea susținerii poziției lor bazate pe aprecierea proprie a probelor.

Aprecierea făcută de instanța de judecată poartă un caracter autoritar, deoarece actele de dispoziție ale instanței judecătorești în care se expune sunt general obligatorii [4, p. 228].

În funcție de etapa procesului de apreciere a probelor, deosebim: aprecierea prealabilă a probelor, aprecierea finală a probelor și aprecierea de verificare.

Aprecierea prealabilă este atunci când se face de instanță în procesul acceptării și cercetării probelor pînă la retragerea completului în camera de deliberare pentru adoptarea hotărîrii. La această etapă rezultatul aprecierii

probelor se reflectă în încheierile instanței privind admiterea unor probe ca fiind pertinente sau privind refuzul în admiterea lor, în satisfacerea cererilor participanților la proces privind dispunerea expertizei suplimentare etc.

Aprecierea finală este atunci când se înfăptuiește de instanță în camera de deliberare și este expusă în hotărîrea judecătorească.

Aprecierea de verificare se face de instanțele judecătorești ierarhic superioare la examinarea apelului, recursului (art. 432 alin. (4) din CPC) sau a cererii de revizuire.

Aprecierea probelor se înfăptuiește cu respectarea următoarelor reguli (principii):

1) *Instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, călăuzindu-se de lege.* Regula dată are valoare de principiu – principiul liberei aprecieri a probelor. Aprecierea probelor după intima convingere înseamnă că însăși instanța care examinează pricina civilă urmează să determine veridicitatea și forța probantă a fiecărei probe în parte și, în ansamblu, a tuturor probelor.

Intima convingere a judecătorului nu trebuie de a fi înțeleasă ca o concluzie intuitivă. Aceasta urmează a fi întemeiată pe analiza tuturor probelor administrate. Argumentele privind aprecierea probelor urmează a fi menționate în hotărîrea instanței.

Alin. (1) al art. 130 din CPC stipulează anumite criterii puse la baza principiului liberei aprecieri a probelor:

- cercetarea multiaspectuală – ceea ce înseamnă o cercetare a fiecărei informații furnizată de proba prezentată. Acest criteriu prin esență este identic cu cel al cercetării complete a probei. În viziunea noastră legislatorul ar fi necesar să excludă acest criteriu care îl dublează pe cel menționat mai jos.

- cercetarea completă, care presupune cercetarea probei în măsura în care să fie obținută toată informația furnizată care se referă la circumstanțele pricinii.

- cercetarea nepărtinitoare, adică judecătorul urmează să cerceteze probele fără a avea un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea pricinii ori să existe alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui. Instanța de judecată nu va pune la baza motivării hotărîrii doar unele din informațiile furnizate de mijloacele de probațiune care susțin poziția uneia dintre părți, dar și celelalte informații care sunt și în favoare celeilalte părți.

- cercetarea nemijlocită, când instanța trebuie să vină în mod direct în contact cu întregul material probator și să perceapă nemijlocit toate elementele care ar putea influența soluționarea cauzei. Percepînd direct probele, judecătorii au o mai mare capacitate de a afla circumstanțele reale ale cauzei, decît dacă ar percepe aceste probe din documente în care au fost consemnate acestea [2, p. 52]. În cazul asigurării probelor și a delegațiilor judecătorești nu se încalcă regula cercetării nemijlocite a probelor.

- 2) *Nici un fel de probă nu are pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor.* Legea nu poate să stabilească că anumite probe sunt mai temeinice decît altele sau una este veridică și alta mai puțin veridică. Aceasta se apreciază de instanța judecătorească. Concluziile experților, depozițiile date în calitate de martor al persoanelor cu funcție de răspundere, documentele oficiale nu au o forță probantă prestabilită. Toate probele sunt cercetate și apreciate în egală măsură cu toate celelalte probe.

Nu poate fi stabilit dinainte în lege aprecierea corectă a veridici-

tății și a forței probante a probelor pentru fiecare pricină civilă concretă, deoarece aceasta depinde de circumstanțele fiecărei situații în parte [5, p. 182].

Instanțele ierarhic superioare, casînd hotărîrea și restituind pricina spre rejudecare, nu sunt în drept să dea indicații cum trebuie să fie apreciate probele existente la dosar. Potrivit art. 390 alin. (3) din CPC, instanța de apel, casînd integral sau parțial hotărîrea primei instanțe și restituind pricina spre rejudecare în prima instanță, nu este în drept să prejudicieze în opiniile sale că o anumită probă ar inspira să nu ai încredere, că unele probe ar fi mai temeinice decît altele.

Pertinența, admisibilitatea și veridicitatea probei reprezintă doar niște elemente ale aprecierii probelor. Însă este de menționată că în literatura de specialitate aceste elemente mai sunt privite și ca niște criterii de apreciere a probelor în procesul civil, care sunt divizate în două grupe: 1) criterii individuale, care sunt niște trăsături referitoare la fiecare probă în parte; 2) criterii sistemice, care sunt niște trăsături utilizate la aprecierea în ansamblul tuturor probelor cercetate [7, p. 91-93]. Alin. (3) al art. 130 din CPC prevede ambele grupe de criterii de apreciere a probelor:

a) criteriile individuale de apreciere a probelor: relevanța, admisibilitatea și veridicitatea probelor;

b) criteriile sistemice de apreciere a probelor: legătura reciprocă a probelor și suficiența pentru soluționarea pricinii.

În privința fiecărui criteriu ne vom expune mai jos.

a) *criteriile individuale de apreciere a probelor: relevanța, admisibilitatea și veridicitatea probelor.*

Pertinența probelor este legătura causală între conținutul probei și faptele care formează obiectul probației. Regula relevanței probelor include două aspecte de bază: 1) cercetarea tuturor probelor necesare examinării și soluționării pricinii civile; 2) excluderea probelor care nu au legătura cu pricina civilă (art. 121 din CPC).

Admisibilitatea probelor corespunde exigențelor legale ale sursei informației cu forma procesuală a acesteia. Pertinența probelor se referă la calitatea conținutului acestora, însă admisibilitatea lor vizează forma procesuală de administrare (art. 122 din CPC).

Veridicitatea probelor este acea calitate a probelor caracterizată prin furnizarea unei informații ce corespunde realității. Potrivit art. 130 alin. (5) din CPC „Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund realității”. A constata veridicitatea unei probe înseamnă a aprecia dacă martorul spune adevărul despre existența sau inexistența anumitor fapte, dacă corespund realității datele ce se conțin într-un anumit document etc. Veridicitatea probelor poate fi determinată după următoarele reguli [3, p. 228]:

- este veridică acea probă care este obținută dintr-o sursă de informație de o înaltă încredere. De exemplu, veridicitatea depozițiilor martorului depinde de condițiile în care a avut loc perceperea, memoria și apoi relatarea evenimentelor. Dacă capacitatea de a memora și a relata unei persoane ce este audiată în calitate de martor este scăzută, atunci și veridicitatea acestei probe este îndoielnică. De asemenea, dacă un anumit document conține anumite ștersături ale unor semne, această informație poate fi una neveridică.

- veridicitatea probei se verifică prin suprapunerea ei altor probe. Constatarea informațiilor contradictorii furnizate de mai multe probe interdependente indică asupra lipsei de veridicitate. Pe lângă toate acestea un rol important îl are aprecierea relațiilor dintre persoanele ce participă la proces în special a martorilor. De exemplu, ar fi incorect ca hotărîrea instanței de judecată să fie întemeiată doar pe depozițiile martorului, care este rudă apropiată a reclamantului sau a pîrîtului, ci, pentru a se convinge instanța despre obiectivitatea lor, mai este necesar de a suprapune aceste depoziții cu alte probe [3, p. 228].

- veridicitatea probei se verifică prin aprecierea în ansamblu a tuturor probelor administrate în legătură cu examinarea pricinii civile. În cazul înscrisurilor Codul de procedură civilă prevede expres modalitatea de constatare a veridicității acestor probe. La evaluarea documentelor și altor înscrisuri, instanța judecătorească trebuie să se încredințeze, în raport cu alte probe, că documentul conține toate elementele prescriptibile unor astfel de documente. La constatarea veridicității copiei de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească verifică procedeul tehnic de copiere, garantarea identității cuprinsului copiei cu cel al originalului, modul de conservare a copiei (art. 139 alin. (2) și (3) din CPC).

b) *criteriile sistemice de apreciere a probelor: legătura reciprocă a probelor și suficiența pentru soluționarea pricinii.*

Legătura reciprocă a probelor este un criteriu de apreciere a probelor care impune excluderea oricăror contradicții sau anumite divergențe în cumulul probelor, și concomitent stabilirea legăturii sistemice a probelor. Procedura de

apreciere a probelor are o consecutivitate logică. Pentru a face o concluzie asupra veridicității probelor instanța de judecată numai prin comparare cu toate probele. Comparația aplicată la aprecierea totalității probelor pertinente și admisibile permite de verifica anumite probe cu ajutorul altora și de a face o concluzie nu numai în privința veridicității, dar și a suficienței probelor pentru constatarea corectă a circumstanțelor pricinii [7, p. 144-145]. În această ordine de idei legătura reciprocă a probelor este un criteriu interdependent în determinarea suficienței probelor.

Suficiența probelor este calitatea totalității probelor necesare pentru examinarea și soluționarea pricinii civile. Pentru fiecare pricină civilă, concretă, suficiența probelor se determină în mod individual. Probele sunt suficiente numai atunci când instanța de judecată, ținând cont de probele existente la dosar, este în stare să soluționeze pricina civilă. Din acest considerent suficiența probelor este un criteriu calitativ și nu unul cantitativ. Astfel, proba indirectă unică la dosar de fiecare dată nu va fi suficientă, deoarece permite doar de a face presupuneri despre faptele ce urmează a fi dovedite. De asemenea, sunt insuficiente probele ce contravin reciproc și probele îndoielnice (depozițiile martorilor cointeresați în soluționarea pricinii, explicațiile părților care nu sunt suprapuse altor probe etc.). Probele insuficiente nu pot fi puse la baza hotărârii pînă când acest neajuns nu va fi eliminat pe calea colectării probelor suplimentare [3, p. 229]. Astfel, conform art. 139 alin. (4) din CPC, instanța de judecată nu poate considera dovedit un fapt adevărat numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părți

nu sunt identice, rămînînd imposibilă determinarea prin intermediul altor probe a adevăratului cuprins al originalului.

Instanța de judecată urmează să expună aprecierea probelor în hotărîre sau în alt act de dispoziție judecătorească motivat. Alin. (4) al art. 130 din CPC prevede obligația instanței privind expunerea aprecierii probelor prin reflectarea în hotărîre a motivelor și concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele.

Concluzie. La aprecierea probelor instanța de judecată urmează a se conduce de principiile legale de apreciere a probelor, inclusiv de criteriile individuale și sistice ale aprecierii lor. Unele din termenii utilizați de legiuitor în reglementarea aprecierii probelor în procesul civil se dublează, reprezentînd o tautologie. Prin urmare, legiuitorul urmează a exclude termenii legislativi utilizați în conținutul art. 130 din CPC evidențiați în conținutul prezentului articol.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.06.2003, nr. 111-115/451.
2. Gavjuc S. Principiul nemijlocirii ședinței de judecată – regulă specifică a judecării cauzelor în procesul penal. În: *Legea și viața*, 2009, nr. 7.
3. Гражданский процесс, учебник под ред. В. В. Яркова, 5-изд., Wolterskluwer, Москва: 2004.
4. Гражданский процесс, учебник под ред. М.К. Треушникова, 3-изд. Городец-издат, Москва: 2001.
5. Гражданское процессуальное право, учебник под ред. Шакарян М. С., Изд. Проспект, Москва: 2004.
6. Курылев С. В. Основы теории

доказывания в советском правосудии. Изд. БГУ, Минск, 1969.

7. Лельчицкий К. И. Проблемы оценки доказательств в гражданском процессе. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тверь, 2008.

8. Фаткулин Ф. Н. Общие проблемы процессуального доказывания. Казань, 1976.

ETAPĂ DECISIVĂ PENTRU DEBITORUL AFLAT ÎN PROCEDURA DE INSOLVABILITATE

Olesea PLOTNIC,
dr. habilitat în drept, conferențiar universitar, USPEE
Ana ILANA,
doctorand, USPEE

SUMMARY

The article describes the opening of insolvency proceedings or demand acceptance in principle of insolvency, the debtor through a period of observation. In this stage will decide the path that goes debtor either in restructuring accelerated procedure or the procedure itself restrcuturare or in bankruptcy or liquidation through bankruptcy simplified procedure. The regulation into national law by reference to other legal systems, the duration of the observation period and the effects or measures that can be taken during this period are extremely important for the future insolvent debtor.

Keywords: bankruptcy, debtor bankruptcy process, the legal framework

REZUMAT

Articolul descrie deschiderea procedurii de insolvabilitate, respectiv admiterea în principiu a cererii de insolvabilitate, când debitorul parcurge o perioadă de observație. În această etapă se decide calea pe care va merge debitorul: fie în procedura accelerată de restructurare, fie în lichidarea prin faliment sau procedura simplificată a falimentului. Modul de reglementare în legislația națională prin raportare la alte sisteme de drept, a duratei perioadei de observație, precum și efectele sau măsurile care se pot lua în această perioadă sunt extrem de importante pentru viitorul debitorului în insolvabilitate.

Cuvinte-cheie: insolvabilitate, debitor, faliment, proces, cadrul legal

Introducere: Prima reglementare privind perioada de observație o regăsim în legislația din Anglia [7] din 1543, având drept scop “*diagnosticarea corectă financiar-economică a debitorului insolvabil*”.

În legislația din Republica Moldova această etapă a fost introdusă prin reglementarea actuală din 2012, intrată în vigoare în 2013. Astfel, Legea 149/2012 [4] cu privire la insolvabilitate reglementează în cuprinsul art. 23 această Perioadă de observație ca o perioadă în care activitatea curentă se derulează neîntrerupt, la fel ca până la data deschiderii procedurii de insolvabilitate, însă de acum sub supravegherea administratorului procedurii sau sub conducerea acestuia, dacă dreptul de administrare al organelor de conducere ale debitorului au fost suspendate. Dintr-o eroare de redactare presupunem, acest art. 23 nu specifică în mod clar faptul că dreptul de administrare care se poate suspenda nu este al debitorului, ci al organelor de conducere ale debitorului, nefiind posibilă identitatea de

termeni. Debitorul este subiectul în insolvabilitate și el este administrat desigur prin organele sale de conducere. Revenind la această perioadă de observație, deși este interzisă achitarea preferențială a unor datorii anterioare deschiderii procedurii, activitățile curente, respective cheltuielile curente sunt admisibile.

Rezultate obținute și discuții. Despre oricare dintre sistemele de drept europene am vorbi, acolo unde perioada de observație este reglementată, ea descrie etapa în care intră debitorul după pronunțarea instanței competente cu privire la deschiderea procedurii insolvabilității, în care se vor analiza șansele reale de redresare a societății. Astfel, rolul perioadei de observație este acela de a permite administratorului judiciar, desigur cu concursul debitorului, de a întocmi un raport asupra activității debitorului aflat în procedura de insolvabilitate. Acest raport, oricum s-ar numi, bilanț economic social și organizațional al debitorului, reprezintă temelia (fundamentul) sau punctul de plecare al redresă-

rii, sau în cazul în care nu se identifică pârghii viabile de redresare, se propune intrarea în faliment a debitorului. Așadar, raportul care trebuie întocmit în perioada de observație nu reprezintă numai o analiză asupra trecutului activității întreprinderii, ci și o perspectivă viitoare asupra posibilităților reale de redresare sau după caz de lichidare a debitorului.

Și în legislația italiană [8] sunt reglementate proceduri judiciare prin care debitorul încearcă să evite insolvența, denumite proceduri prealabile extraordinare. Procedurile extraordinare, cu caracter judiciar, comportă două etape. Prima etapă care este obligatorie, implică recunoașterea stării de insolvență de către instanța competentă. Urmează apoi o perioadă de observație de maxim două luni în care instanța va decide, dacă se justifică deschiderea procedurii de administrare extraordinară, care va conduce la reorganizare, sau dacă nu se justifică și în acest din urmă caz intervine falimentul.

Această perioadă de observație despre care vorbim, potrivit regle-

mentărilor din Republica Moldova, nu se aplică față de întreprinzătorul individual [art 136 (3)], care poate fi subiect de insolvabilitate. Procedura de observație nu este de asemenea aplicabilă gospodăriilor țărănești când sunt subiect (actor) al procedurii de insolvabilitate [art 233 din Legea 149/2012]. Totodată procedura de observare nu se aplică față de o întreprindere dizolvată, declarată insolubilă (art. 138 (3) din legea 149/2012.) [4]

Efectele perioadei de observație

În această perioadă de observație, măsurile care se iau, au drept rol protejarea debitorului, desigur, în interesul creditorilor săi care au creanțe de recuperat de la acesta. Prin urmare, perioada de observație are următoarele scopuri:

- conservarea masei active, prin interzicerea înstrăinării voluntare a unor bunuri sau prin stoparea (oprirea) măsurilor de executare individuală a creditorilor.

- reconstituirea masei active a debitorului, prin măsuri de recuperare a creanțelor sau readucerea în patrimoniul debitorului a activelor înstrăinate sau înlăturate cu încălcarea prevederilor legale.

- asigurarea unei gestionări controlate a activității debitorului: supravegherea și asistarea debitorului în operațiunile de administrare sau luarea unor măsuri de restructurare propriu-zisă, de restrângere a activității, de denunțare a unor contracte ale debitorului, de reorganizare a unor departamente ale întreprinderii.

- asigurarea unei perioade de protecție cu privire la măsurile de executare individuală ale creditorilor asupra debitorului. Astfel se suspendă orice acțiune pornită împotriva debitorului și, totodată, este interzisă plata oricărei creanțe anterioare spre a evita "achitarea preferențială a unui creditor".

- În final, dar nu în ultimul

rând din perspectiva importanței, această perioadă de observație permite determinarea masei credite, a pasivului societății, fiind inclusă aici soluționarea acțiunilor de contestare a creanțelor, care presupun în fond determinarea creanței prin intermediul instanței de judecată.

Art. 27 (7) din Legea 149/2012 [4] permite utilizarea **procedurii de compensare** în cazul în care între creditor și debitor sunt întrunite condițiile reciproce, respectiv, când unul față de celălalt au calitatea de debitor și totodată cea de creditor rezultate din raporturi juridice distincte. Această prevedere este inserată ca un drept al creditorului de a invoca compensarea. În mod similar este reglementată și în legea din România nr. 85/2014 [3] în cuprinsul art. 90, dreptul creditorului de a invoca față de debitorul în insolvabilitate compensarea când sunt, desigur, întrunite cerințele cu privire la compensarea legală. În această reglementare i se permite suplimentar și administratorului judiciar sau după caz lichidatorului (deci și în procedura de faliment) să constate întrunirea condițiilor de compensare.

În legislația din România referitoare la procedura insolvenței și a falimentului Legea 85/2014 [3], întâlnim o prevedere care nu există și în legislația din Republica Moldova și anume, aceea că pentru orice întârziere mai mare de 60 de zile peste scadență, în cazul unei creanțe născute în timpul procedurii de insolvabilitate (ne referim la o creanță care a luat naștere, nu care a devenit scadență în procedura de observație) se va putea cere falimentul debitorului respectiv. Avem astfel în vedere (sau vorbim despre) prevederile art. 75 (4) din Legea 85/2014[3] prin care se acordă creditorilor dreptul de a cere intrarea debitorului lor în faliment, dacă nu sunt achi-

tate timp de 60 de zile creanțele scadente rezultate în perioada de observație, deoarece se consideră că activitatea derulată în respectiva perioadă generează pierderi. În doctrina europeană recentă, în rândul activităților de natură a aduce pierderi averii debitorului care să justifice deschiderea procedurii falimentului au fost incluse cu titlu de exemplu: "*creșterea pasivului, pierderea unor contracte avantajoase, încheierea unor convenții nefavorabile debitorului*".[1] Prin urmare, posibilitatea de a aprecia că activitatea debitorului desfășurată pe parcursul restructurării ar putea "*aduce pierderi*" este mult prea relativă în reglementarea românească, destul de dificil de determinat dacă nu se precizează un criteriu mai concret, explicit sau chiar un indicator de timp ori un quantum valoric la care să ne putem raporta. Totuși, adunarea creditorilor își poate exercita autoritatea prin votul majorității care o compun, astfel că ea poate aproba raportul administratorului autorizat care să cuprindă propunerea de intrare a debitorului în faliment. Bunăoară adunarea creditorilor va fi autoritatea de decizie în astfel de situații, în ce privește soarta debitorului, chiar dacă decizia este desigur una subiectivă dacă vorbim de un creditor care deține majoritatea suficientă.

Durata perioadei de observație .

În Codul civil francez durata perioadei de observație (art 621-3 du Code du commerce) este de 6 luni posibil de prelungit în cazuri excepționale prin cerere motivată, cu încă o durată de 6 luni, la cererea debitorului, a administratorului procedurii sau la cererea Ministerului Public. În cazuri speciale Ministerul Public (Procurorul Republicii) poate obține o prelungire mai mare, pe o durată maximă de 1 an, astfel încât durata totală să

nu depășească 18 luni. [9, p. 216]

Există însă o condiție absolut necesară pentru ca debitorul să profite de perioada aceasta de observație și ca analiza făcută în acest interval să fie concludentă, aprofundată, întemeiată pe date reale. Toate acestea pentru ca concluziile Raportului să poată alege calea de urmat pe care o va avea debitorul: redresare sau lichidare.

Planul de redresare care se pune în urma analizei realizate în perioada de observație poate fi potrivit legislației franceze de maximum 10 ani, fiind posibil de eliminat din pasivul care urmează a se achita până la 50% din valoarea creanțelor chirografare.

Deși procedura de insolabilitate se caracterizează ca o procedură concursuală și egalitară în ce privește creditorii, observăm **posibilitatea legală acordată debitorului de a reduce creanțele unor creditori**, pe clase desigur, și cu o pondere egală aplicată tuturor creditorilor din clasa respectivă.

Pe de alta parte, tribunalul, potrivit legislației franceze, **poate impune creditorilor** privilegiați sau celor chirografari care se opun, să accepte planul de redresare, doar în privința duratei de rambursare a datoriilor, dar fără reducere de datorii. În sistemul de drept din România referitor la procedurile de insolvență, reducerea creanțelor este posibilă de asemenea cu acordul creditorilor exprimat prin votul asupra Planului de redresare [5, p. 6]. Aici se ridică o discuție cu privire la ponderea voturilor sau pragul necesar de întrunit pentru aprobarea planului de redresare. Spre exemplu în legislația americană pentru aprobarea unui Plan de redresare se prevede o dublă condiționare, de pondere a creanțelor care acceptă planul și a numărului de creditori. Legislația din România prevede doar condiția de aprobare de către majorita-

tea simplă (jumătate +1) din categoriile de creanțe care participă la vot, deci un vot pe clase.

La baza oricărei legislații trebuie să stea principiul echității pentru ca reducerea masei credale să fie satisfăcută prin procedura concursuală a insolabilității ca fiind una rezonabilă, spre a nu produce dezechilibru între drepturile debitorului și interesele creditorilor, chiar dacă obiectivul principal îl reprezintă salvarea debitorului. Această salvare a debitorului nu trebuie să se producă în orice condiții, fie și prin încălcarea drepturilor creditorilor.

În legislația americană aprobarea unui Plan de redresare este posibilă cu votul a două treimi din totalul creanțelor și de 51% din totalul numărului de creditori. Autori din doctrina românească apreciază că legislația americană este mult prea restrictivă, de aceea apreciază că nu este o soluție aceasta, dar nici condițiile extrem de permissive, așa cum sunt în legislația românească, nu sunt o soluție, ci o cale de mijloc ar putea fi dezirabilă. În practica din România se întâlnesc situații de reducere la 0 a creanțelor denumite “defavorizate” prin plan. [5, p. 8]

Legea 149/2012 cu privire la insolabilitate din Republica Moldova, în cuprinsul art.190 (4) prevede posibilitatea ca prin planul de restructurare de asemenea să fie specificate “clasele de creditori ale căror creanțe nu vor fi defavorizate, tratamentul claselor de creditori ale căror creanțe sunt de asemenea defavorizate prin reducerea cuantumului lor sau prin reducerea garanțiilor sau a altor accesorii.

În momentul în care Planul de redresare începe să se aplice, Procedura de observație încetează. Astfel că durata acesteia se întinde de la deschiderea procedurii până la aprobarea planului de re-

dresare sau până la luarea deciziei de lichidare, după caz. Din punct de vedere al duratei concrete, determinate ca interval de timp, nu ca delimitare între etape, durata acesteia diferă în fiecare sistem de drept. Durata concretă a termenilor este restrânsă în cazul aplicării procedurilor simplificate, astfel că perioada de observație se supune și ea acestui regim de restrângere (de reducere).

În legislația anterioară relativă la insolabilitate din România – Legea 85/2006 [2] s-a apreciat că perioada de observație era nefondat extinsă la perioade extrem de mari, fapt pentru care noul act normativ Legea 85/2014 a limitat durata la cele 12 luni, cu posibilitatea înscrierii provizorii a unor creanțe pentru întocmirea tabelului definitiv – astfel cum sunt reglementate în cuprinsul art. 111 alin (3) și art. 113 alin (4). Prelungirea excesivă a duratei era justificată de soluționarea greoaie a contestațiilor la înscrierea creanțelor în tabelul preliminar al creditorilor, existând în practică situații în care se ajungea chiar la durate de 5 ani a perioadei de observație [6 p. 4]

Această perioadă de observație extrem de importantă, fiind și perioada în care se poate regăsi principiul superiorității finanțărilor în procedură, respectiv asigurarea accesului debitorului insolubil la surse de finanțare, desigur, cu crearea unui regim potrivit pentru protejarea acestor creanțe. Pentru aceste finanțări, decizia aparține creditorilor, putând fi garantate cu bunuri asurpa cărora nu există garanții, sau dacă există, decizia creditorilor care dețin acele garanții asupra respectivelor bunuri este fundamental/absolut necesară.

Așa cum am arătat, potrivit legislației franceze [10, p. 115], perioada de observație în regim simplificat nu poate depăși 6 luni, posibil de prelungit de către instanța

competentă (tribunal), din oficiu sau la cererea administratorului debitorului sau a Procurorului Republicii. În regim general, perioada de observație durată totală poate ajunge la 18 luni, compuse din perioada inițială de 6 luni, posibil de prelungit cu încă 6 luni la care se pot adăuga maxim 6 luni la cererea Procurorului. În sistemul de drept francez se permite ca prin decizia tribunalului un debitor în procedura de insolvență să treacă din etapa simplificată în cea generală, beneficiind astfel de o durată mai mare a perioadei de observație.

Observăm deci că durata perioadei de observație nu este determinată de la început, decât sub aspectul duratei maxime. Din perspectiva efectelor perioadei de observație asupra creditorilor, putem spune că drepturile acestora sunt paralizate în timpul perioadei de observație.

Prin urmare, procedurile de insolvență produc efecte considerabile și asupra creditorilor nu doar asupra debitorului a cărui activitate este supusă controlului prin persoana administratorului insolvenței.

Art 63 (8) din Legea 149/2012 [4] limitează dreptul administratorilor în insolvență de a fi numiți cu titlu provizoriu în procedura de observație în mai mult de 10 cauze, respectiv în 10 întreprinderi insolvente. În procedura de restructurare, în continuarea aceluiași limitări un administrator judiciar (sau administrator al procedurilor de insolvență) poate fi desemnat la 5 întreprinderi în care se aplică plan de redresare și în maximum 10 întreprinderi în care se aplică în cumul plan de redresare și / sau plan de lichidare. Această limitare pe care în multe alte legislații europene nu o regăsim, își are importanța prin faptul că, deși la prima vedere pare

o limitare a exercitării profesiei, ea asigură posibilitatea unei bune implicări și aprofundări a acestora, a cauzelor în care sunt numiți, spre asigurarea corespunzătoare a aplicării legii insolvenței.

Concluzie. În concluzie, *perioada de observație* are drept scop analizarea situației debitorului în insolvență, pentru determinarea unui diagnostic concret de redresare sau de lichidare, pe baza informațiilor culese și justificate de situația economică a debitorului. În decursul acestei perioade se întreprind toate măsurile de conservare și readucere în patrimoniul bunurilor sustrase ilegal, precum și cele de determinare a pasivului debitorului pentru o îndeplinire optimă a planului de lichidare sau redresare după caz.

Referințe bibliografice

1. Bufan Radu s.a., *Tratat practic de insolvență*, Editura Hamangiu, București 2014, p. 679
2. Legea privind procedura insolvenței nr. 85/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 359 din 21 aprilie 2006, abrogată;
3. Legea cu privire la procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, nr. 85/2014, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 466 din 25.06.2014, în vigoare;
4. Legea insolvenței nr. 149/2012, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 193-197, în vigoare din 13.03.2013;
5. S. Miloș – *Tratamentul aplicabil reducerii creanțelor creditorilor*, Sentința 358/F/2011 Tribunal Bihor extras publicată în Revista Phoenix 2014, p. 8
6. S. Milos „Deli Diaconescu”, Phoenix, iulie-septembrie 2014, p. 4
7. V.Barbă – *Perioada de observație – necesitatea, importanța și specificul acestei proceduri* – în Broșura Conferinței Insolvența de la Teorie la Praxie, p. 19
8. Legge fallimentare, (Regio Decreto 16 marzo 1942, n.267), republicat în J.O.147/27.06.2015

9. D.Vidal, G.C. Giorgini – *Cours de droit des entreprises en difficulté*, Lextenso edition, Gualiano 2016

10. C. Saint-Alarvy Houin – *Code des entreprises en difficulté* – Lexis Nexis 2016

AUTONOMIA LOCALĂ ȘI MINORITĂȚILE NAȚIONALE: PROBLEME ȘI SOLUȚII

Tudor PAȘCANEANU,

doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice a Moldovei

SUMMARY

The idea of State does not exclude the existence of some ethnic minorities on its territory, that is, of a population of other nationality than the majority one. Solving the problems arising from the coexistence within the State territory of some human groups with other ethnic, cultural, religious or linguistic characteristics than those of the majority of the State, is entirely possible within the framework of some national legal regulations, being in accordance with the contemporary norms of international law, which ensure a special protection to the minorities concerned.

Keywords: local autonomy, State, national minority, collective rights, personal autonomy, territorial autonomy.

REZUMAT

Ideea de stat nu exclude existența pe teritoriul lui a unor minorități etnice, adică a unor populații de altă naționalitate decât cea majoritară. Rezolvarea problemelor rezultate din conviețuirea pe teritoriul statului a unor grupări umane cu alte caracteristici etnice, culturale, religioase sau lingvistice decât cele ale majorității alcătuitoare de stat este pe deplin posibilă în cadrul unor reglementări juridice naționale, aflate în concordanță cu normele dreptului internațional contemporan, care să asigure o protecție specială a minorităților respective.

Cuvinte-cheie: autonomie locală, stat, minoritate națională, drepturi colective, autonomie personală, autonomie teritorială.

Introducere. În doctrina juridică se încearcă tot mai des să se facă o asociere între autonomia locală și rezolvarea problemelor religioase, culturale, lingvistice etc. a minorităților etnice.

Pe fundalul acestei asocieri, în literatura juridică, s-a conturat o viziune potrivit căreia noțiunea așa-ziselor „*drepturi colective ale minorităților naționale*” nu ar fi chemată să desemneze drepturile exercitate în colectiv de diferitele persoane care le aparțin, ci ar urma să includă acele drepturi care revin însăși comunităților umane ca subiecte de drept, distincte de indivizii care le compun. Ceea ce presupune că așa-numitele „*drepturi colective*” nu ar fi drepturi aparținând fiecărui individ luat în parte, dar exercitate împreună cu alții, ci ar constitui prerogative recunoscute persoanelor juridice, formate prin gruparea acestora [1].

Această viziune recent apărută, a încercat să-și găsească temeiul juridic în unele documente internaționale, cum ar fi: Recomandarea 1201, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 1 februarie 1993 (art. 3. Pct. 2); Pactul internațional cu privire la

drepturile civile și politice (art.27) etc. [2]

Realitatea este însă că aceste documente reflectă distincția făcută și în doctrina juridică [3, p.155], între drepturile fundamentale ale omului care pot fi exercitate prin acțiunea izolată a fiecăruia și cele care pot fi exercitate numai împreună cu alții [4].

Metode aplicate și materiale utilizate. Metodele utilizate la elaborarea acestui studiu sunt: Metoda logica, metoda analitică-sintetică și metoda comparativă. Au fost utilizate în mare parte lucrările științifice ale unor autori români, englezi și francezi.

Rezultate obținute și discuții. În literatura juridică s-a semnalat faptul că opinia asupra așa-ziselor „*drepturi colective ale minorităților naționale*” a avut de întâmpinat critici atât pe plan internațional, cât și pe plan intern.

Pe plan internațional, s-a subliniat în literatura juridică [5, p. 234], că o concepție privind recunoașterea grupurilor etnice și minoritate ca subiect de drept internațional nu s-a impus nici în gândirea teoretică și nici în practica convențională a statelor.

Pe plan intern, o posibilă recunoaștere a unor grupări, distinctă de majoritatea cetățenilor în funcție de rasă, origine etnică sau limbă ar contraveni caracterului de indivizibilitate a „*națiunii*” ca element constitutiv al statului.

Totuși, încercările de a se ajunge să li se recunoască minorităților naționale, considerate ca grupări umane distincte de indivizii care le compun, anumite drepturi colective și-au găsit concretizare în două modele principale, ale căror contururi au fost influențate în mare măsură de raporturile specifice existente între aceste minorități și majoritatea alcătuitoare de stat, dar uneori și de anumite împrejurări internaționale, care și-au spus cuvântul în adoptarea unor soluții politice [6, pp. 40-47], și anume:

- autonomia personală;
- autonomia teritorială.

Autonomia personală. Această formă a autonomiei presupune ca toți indivizii aparținând unei minorități naționale, indiferent de domiciliul lor, sunt reuniți în cadrul unei singure grupări naționale, căreia i se recunoaște calitatea de persoană juridică, publică și, ca urmare, dreptul de a emite norme juridice

și alte acte unilaterale obligatorii pentru membrii ei în anumite domenii de raporturi sociale, sfera acestora putând fi mai mult sau mai puțin largă, în funcție de reglementările în vigoare în statul respectiv [6, p.40].

Autonomia personală este propusă ca o soluție în încercarea de a li se recunoaște minorităților naționale, considerate ca grupări umane distincte de indivizii care le compun, anumite drepturi colective.

Ea apare în ipoteza în care o minoritate națională nu este majoritară în nici o regiune a țării, membrii ei fiind răspândiți pe întregul teritoriu al statului în procente reduse față de ansamblul populației lui.

În practică, sistemul autonomiei personale a putut duce la consecințe incompatibile cu interesele majorității alcătuitoare de stat atunci când grupului etnic al unei minorități naționale i s-au recunoscut drepturi colective atât de largi, încât însuși caracterul suveran și unitar al statului a fost pus în cumpănă [6, p. 41].

Elementele autonomiei personale:

- Se referă numai la persoanele ce aparțin unei minorități naționale, indiferent de domiciliul lor pe teritoriul țării;

- Aceste persoane sunt unite sub cupola unei organizații care este o entitate distinctă de indivizi ce o compun, recunoscându-i-se anumite drepturi colective;

- Înzestrarea organizației minorității naționale cu personalitate juridică de drept public;

- În limitele atribuțiilor delegate de Constituția țării și potrivit calității de subiect de drept public, organizația emite acte de autoritate;

- Autonomia personală vizează dezvoltarea identității naționale a minorităților etnice;

- După o opinie [7, p. 50 și urm], aceste trăsături caracteristice ale autonomiei personale ar trebui întregite cu încă una și anume: po-

sibilitatea ca drepturile colective recunoscute grupului minoritar ca entitate distinctă de indivizii ce o compune să fie exercitate de fiecare persoană în parte, cu condiția ca ea să fie membră a acestui grup.

Trebuie observat că, din punct de vedere juridic, este de neconceput ca drepturile colective recunoscute minorităților naționale ca entități distincte să fie exercitate de fiecare din indivizii acestora luați în parte. Aceasta pentru că, se subliniază în literatura juridică, drepturile aparținând unui grup uman constituit pot fi exercitate de organele îndrituite să-l reprezinte, dar nu de fiecare din membrii lui [8, p. 47-48]. De altfel, după cum menționează Prof. Tudor Drăganu în continuare, nici în teoria și nici în practica juridică nu-și găsește sprijin punctul de vedere, potrivit căruia drepturile colective ale unei grupări umane personificate ar putea fi exercitate de fiecare din indivizii care o compun. [8, p. 47]

Simplificând argumentarea de mai sus, autorul menționat, pune problema pe planul dreptului privat cu întrebarea — dacă se poate vinde un bun, care este proprietatea unei societăți pe acțiuni, de unul din acționarii săi?

Inconvenientele autonomiei personale:

- Lipsa unei definiții a noțiunii de „minoritate națională” atât în reglementările interne și internaționale, cât și în doctrina juridică presupune inexistența unui acord cu privire la condițiile minimale ce trebuie să fie întrunite pentru ca o colectivitate umană, atât sub raportul numărului membrilor ei, cât și al caracteristicilor etnice, rasiale, lingvistice sau religioase, pentru a fi considerată o asemenea minoritate [8, p.47];

- Autonomia personală presupune în cadrul statului atâtea grupări minoritare câte minorități sunt, fiecare înzestrată cu personalitate juridică de drept public și tot atâtea autoadministrări naționale; ceea ce

poate genera o serie de raporturi conflictuale ce au la bază elemente rasiale, lingvistice, religioase etc. - incompatibile cu caracterul democratic al statului;

- Existența unor administrații paralele presupune un efort financiar imens ce ar trebui suportat de populație;

- Întrucât în cadrul autonomiei personale, indivizii aparținând minorităților naționale sunt răspândiți la mari distanțe unul de celălalt, în practică, necesitățile lor ar fi imposibil de satisfăcut de către administrațiile lor naționale etc.

În consecință, autonomia personală în statele moderne se reduce la domeniile social-culturale, cu condiția ca comunitatea care se bucură de această formă de autonomie să fie înzestrată cu personalitate juridică de drept public numai în aceste domenii.

Autonomia teritorială Autonomia teritorială a unei minorități naționale presupune că, în măsura în care această minoritate dispune de o majoritate compactă într-o regiune a țării, ea urmează să se bucure în calitate de persoană juridică publică, de dreptul de a se autoguverna sau de a se autoadministra, bineînțeles în limitele stabilite de Constituția fiecărei țări [6, p. 43].

Această formă a autonomiei, de asemenea este propusă ca o soluție în încercarea de a li se recunoaște minorităților naționale, considerate ca entități distincte de indivizii care le compun, anumite drepturi colective și anume, în limitele atribuțiilor de care dispun, competența de a emite acte de autoritate.

Dacă soluția de mai sus vizează atingerea unor rezultate pozitive în sânul minorității naționale care este compactă într-o anumită regiune a țării, în ceea ce le privește pe celelalte naționalități conlocuitoare în regiunea respectivă, această soluție înclină, semnificativ, în defavoarea lor. Aceasta pentru că, în situația în care o minoritate este compactă într-o anumită unitate teritorială

a țării, potrivit sistemului autonomiei teritoriale, ei îi revine sarcina de a lua măsuri obligatorii, prin intermediul organelor sale, pentru ansamblul locuitorilor aparținând unității respective sau numai pentru etnicii săi, în cazul în care celorlalte naționalități conlocuitoare statul le recunoaște constituirea propriilor administrații autonome. De aici rezultă două ipoteze:

În o primă ipoteză, în cazul în care unei minorități naționale majoritară într-o unitate administrativ-teritorială i se recunoaște autoritatea de a lua măsuri obligatorii prin intermediul organizației sale și pentru locuitorii aflători în limitele teritoriale a unității respective, care nu aparțin acestei minorități, se ajunge la excluderea acestora de la conducerea politică a colectivității teritoriale — adică, la o situație în care minoritatea națională majoritară domină celelalte naționalități conlocuitoare aflate în minoritate, cuprinse în aceeași unitate teritorială, ceea ce este contrar spiritului unui regim democratic.

În cea de a doua ipoteză, gruparea diferitelor naționalități conlocuitoare într-o unitate teritorială în cadrul unor administrații autonome proprii, ar duce la o situație vecină cu haosul, întrucât s-ar ajunge la un serie de administrații paralele în aceeași unitate teritorială, periclitându-se buna organizare și funcționare a serviciilor publice din această unitate administrativ-teritorială și ar presupune cheltuieli, incompatibile cu potențialul economic al unității respective.

În acest context, Prof. T. Drăganu subliniază că în lumea de azi, îndeplinirea tuturor sarcinilor administrative este organizată în mod unitar pentru întregul teritoriul al unei unități administrativ-teritoriale, indiferent dacă pe aceeași stradă locuiesc persoane de diferite etnii, astfel încât este nerealist să se considere că toate serviciile publice din cadrul unității respective ar putea fi înfăptuite și coordonate de

două sau mai multe administrații autonome, paralele, constituite pe baze etnice, în scopul de a se ocroti sau de a se promova interesele indivizilor în funcție de naționalitatea căreia îi aparțin [8, p. 48].

Elementele autonomiei teritoriale:

- Se referă numai la persoanele ce aparțin unei minorități teritoriale, care dispune de o majoritate compactă într-o regiune a țării;

- Recunoașterea minorității respective, ca entitate distinctă, înzestrată cu anumite drepturi colective și cu personalitate juridică de drept public;

- Vizează ocrotirea și dezvoltarea identității naționale a minorităților etnice;

- Exercițarea dreptului de autoadministrare sau autogovernare de către minoritatea națională în limitele atribuțiilor stabilite de stat.

Inconveniente ale autonomiei teritoriale:

- Sunt aceleași ca și la autonomia personală, numai că acestea se reflectă în cadrul unei unități teritoriale a statului în care o minoritate națională dispune de o majoritate compactă.

În concluzie, dacă inconvenientele autonomiei personale lasă, totuși, deschisă posibilitatea ca comunitatea unei minorități naționale, în calitate de persoană juridică de drept public să intervină cu reglementări numai în domeniul social-culturale, în ceea ce privește inconvenientele autonomiei teritoriale acordate unei minorități naționale compactă într-o anumită unitate administrativ-teritorială, fac ca întregul sistem să fie incompatibil cu spiritul Cartei europene a autonomiei locale.

Tot ceea ce se impune de precizat este faptul că problemele minorităților naționale își vor găsi rezolvarea, după cum se subliniază în literatura juridică, numai pe calea aplicării consecvente a prevederilor Cartei europene a autonomiei locale [8, p. 48]. Ca urmare, în te-

meiul acestei Carte, administrarea unei colectivități este înfăptuită de autorități care reprezintă nu numai etnia majoritară, ca entitate distinctă, ci pe toți cetățenii, indiferent de naționalitate, care locuiesc în limitele teritoriale ale unei unități administrativ-teritoriale.

Referințe bibliografice

1. Vasak K., Pour une troisième génération des droit de l'homme, în Studies and Essays on international Humanitarian Law and Red — Cross principles in Honour of Jean Pictet, 1984. 00. 838-852; Dinsteinun Y, The Degree of Self. Role of Minorities in Unitarian and Federal States, în People and Minorities in International Law, Dordrecht - Boston - London, 1993, p. 227; Andreescu Gabriel, Drepturi colective: argumente, în Revista Drepturile omului, nr. 18, 2000, pp.50-54

2. Pe larg: Drăganu Tudor, Declarațiile de drepturi ale omului și repercusiunile lor în dreptul internațional public, Ed. Lumina Lex, București, 1998, pp. 34-35; Drăganu Tudor, Câteva considerații privitoare la problema „drepturilor colective”, ale minorităților naționale, în Revista Drepturile omului, nr. 18, 2000, pp. 47-48

3. Drăganu, T., Drept constituțional și instituții politice, vol. I, Ed. Lumina Lex, Cluj-Napoca, 1998, p.155

4. Pe larg: idem p.155; Drăganu T., Declarațiile..., op.cit., pp. 35-36

5. Duculesu Victor, Protecția juridică a drepturilor omului, Ed. Lumina Lex, București, 1994, p. 234

6. Drăganu, T., Declarațiile..., op.cit., pp. 40-47

7. Andreescu Gabriel, Drepturi colective: argumente, în Revista Drepturile omului, nr. 18, 2000, p. 50 și urm

8. Drăganu Tudor, Câteva considerații în legătură cu o discuție privitoare la propusele drepturi colective ale minorităților naționale, în revista Drepturile omului, nr. 19/2000. p. 47-48

ДЕЙСТВУЮЩЕЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ ДЕНЕЖНОЕ ОБРАЩЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Александру СОСНА,

доктор права, преподаватель юридического факультета Молдавского государственного университета,
ст. научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы

SUMMARY

In its submission the author examines the legal basis of money circulation in the Republic of Moldova.

We investigate the theoretical questions the definition of the payment system, the monetary system of the Republic of Moldova.

Scientific arguments are based on current legislation in the current conditions of economic development of the state.

Keywords: money, cash, non-cash money, currency, currency, emissions.

* * *

В представленном материале автор рассматривает правовые основы денежного обращения в Республике Молдова.

Исследуются теоретические вопросы определения понятия платежной системы, денежной системы Республики Молдова.

Научные рассуждения проводятся на основе действующего законодательства в современных условиях экономического развития государства.

Ключевые слова: деньги, наличные деньги, безналичные деньги, валюта, денежное обращение, эмиссия.

Актуальность анализа действующего законодательства, регулирующего денежное обращение в Республике Молдова, заключается в том, что данная проблема занимает определяющее место в развитии экономического потенциала нашего государства.

Платежную систему Республики Молдова можно определить как урегулированную нормами права денежного обращения, совокупность норм и методов организации денежной эмиссии, а также функционированием механизмов денежного обращения и расчётов [1].

Изложение основного материала. В Большом юридическом словаре денежная система определяется как форма организации денежного обращения в стране [2]. Денежная система включает в себя следующие элементы: официальную денежную единицу; порядок эмиссии наличных денег; организацию и регулирование денежного обращения.

Платежная система Республики Молдова включает в свою структуру название денежной единицы страны, которой явля-

ется лей, виды государственных денежных знаков, регулирование и организацию порядка выпуска в обращение (эмиссии) и обращения государственных денежных знаков, порядок осуществления наличных и безналичных расчётов, формы безналичных расчётов, курс национальный валюты и порядок её обмена на иностранную валюту.

В законодательстве многих государств под платежной системой понимают совокупность инструментов и методов, применяемых для перевода денег, осуществления расчётов и урегулирования долговых обязательств между участниками экономического оборота.

Отдельные зарубежные учёные утверждают, что платежная система включает следующие элементы:

- институты, предоставляющие услуги по осуществлению денежных трансфертов и погашению долговых обязательств (кредитно-финансовые организации);
- формы наличных и безналичных расчётов;
- финансовые инструменты

и коммуникационные системы, обеспечивающие перевод денег от одного участника системы расчётов к другому;

- нормы права, регулирующие осуществление денежных расчётов [3].

Денежное обращение регулируется Конституцией РМ, принятой 29.07.1994 года, законами и подзаконными нормативными актами.

Статья 130 Конституции РМ гласит: «Формирование, управление, использование и контроль за финансовыми средствами государства, административно-территориальных единиц и публичных учреждений регламентируются законом.

Национальной валютой Республики Молдова является молдавский лей.

Исключительное право эмиссии денежных знаков принадлежит Национальному банку Республики Молдова. Эмиссия осуществляется по решению Парламента».

Деньгами являются денежные знаки в виде банкнотов и монет, которые являются одним из объектов гражданских правоот-

ношений. Главная особенность денег заключается в том, что они являются всеобщим эквивалентом и могут заменить собой почти любой объект гражданских имущественных отношений.

Денежное обращение определяется как движение денег в наличной и безналичной формах, обслуживающее кругооборот товаров, а также нетоварные платежи и расчеты.

Деньги являются одним из видов имущества.

Согласно части (1) ст. 284 Гражданского кодекса Республики Молдова (далее – ГК РМ) № 1107-XV от 06.06.2002 года имуществом признается совокупность принадлежащих определенным физическим и юридическим лицам имущественных прав и обязанностей (подлежащих оценке в денежном выражении), рассматриваемых как сумма активных и пассивных ценностей, тесно связанных между собой [4].

Согласно части (5) ст. 288 ГК РМ вещи, не отнесенные к недвижимым вещам, в том числе деньги и ценные бумаги, считаются движимыми вещами.

Денежное обращение, т.е. движение денежной массы осуществляется в двух формах: наличной и безналичной.

Денежная масса – это совокупность денежных знаков, находящихся в обращении; денежных средств на счетах и во вкладах организаций и физических лиц, а также другие безусловные денежные обязательства кредитных организаций.

Национальной валюте посвящен закон РМ «О деньгах» № 1232-XII от 15.12.1992 года и ст. 56-64 закона РМ «О национальном банке Молдовы» № 548-XIII от 21.07.1995 года.

Денежной единицей Республики Молдова является молдавский лей. Один лей состоит из 100 бань. Наличность находится

в обращении в виде бумажных (банкнот) и металлических (монет) денежных знаков.

Молдавский лей является законным платежным средством на территории Республики Молдова.

Национальный банк обладает исключительным правом эмиссии на территории Республики Молдова банкнот и монет в качестве платежного средства, а также юбилейных и памятных банкнот и монет в качестве платежного средства и в нумизматических целях.

Под эмиссией понимается ввод в обращение денежных знаков.

Банкноты и монеты, выпущенные Национальным банком как платежное средство и не изъятые из обращения, принимаются по их номинальной стоимости для оплаты любых публичных или частных долгов на территории Республики Молдова.

Национальный банк устанавливает номинальную стоимость, размер, вес, оформление и другие характеристики банкнот и монет, являющихся платежным средством в Республике Молдова.

Банкноты содержат подпись президента Национального банка.

Запрещается любое частичное или полное цветное воспроизведение банкнот и монет в пределах от 2/3 до 4/3 размера в рекламных, информативных или иных коммерческих целях.

Национальный банк организует печатание банкнот и чеканку монет и принимает меры по обеспечению безопасного хранения денежных знаков, не введенных в обращение, по изъятию и уничтожению банкнот и монет, изъятых из обращения.

Национальный банк может осуществлять замену национальной валюты, находящейся в об-

ращении в Республике Молдова.

Пришедшие в негодность банкноты и монеты изымаются из обращения, уничтожаются и обмениваются Национальным банком на другие банкноты и монеты.

Национальный банк может отказать в замене банкнот и монет, если их оформление не соответствует установленным нормам.

Национальный банк обеспечивает покрытие потребностей денежного обращения банкнотами и монетами.

Национальный банк может взимать комиссионное вознаграждение при выпуске в обращение банкнот и монет в качестве платежного средства и может устанавливать цену, отличную от номинальной стоимости, при продаже юбилейных и памятных банкнот и монет.

Общая сумма введенных в обращение банкнот и монет указывается на счетах Национального банка как ее пассив. В пассив не включаются банкноты и монеты из денежных резервных фондов.

Национальный банк Молдовы обладает исключительным правом изъятия из обращения любых ранее выпущенных банкнот или монет.

По окончании периода обмена банкноты и монеты, изъятые из обращения, перестают быть платежным средством.

Общая сумма банкнот и монет, изъятых из обращения, но не обмененных в установленный Национальным банком период, вычитается из отраженной в бухгалтерском учете общей суммы наличности в обращении и учитывается как доход Национального банка.

Национальный банк Молдовы имеет право применять санкции.

Среди нормативных актов, регулирующих денежное обращение в Республике Молдова, особое место занимает закон РМ

«О Национальном банке Молдовы» № 548-XIII от 21.07.1995 года.

Основные функции Национального банка Молдовы определены ст. 5 закона РМ «О Национальном банке Молдовы».

Согласно части (2) ст. 5 этого закона Национальный банк имеет право обрабатывать персональные данные, полученные при осуществлении функций, предусмотренных настоящим законом, без согласия на то субъектов персональных данных.

Согласно части (1) ст. 11 этого закона для осуществления своих функций Национальный банк имеет право издавать постановления, регламенты, инструкции и распоряжения.

Согласно части (2) ст. 11 этого закона нормативные акты Национального банка, имеющие обязательную силу для финансовых учреждений и других юридических и физических лиц, публикуются в «Официальном мониторе Республики Молдова» и вступают в силу либо со дня их опубликования, либо с иной даты, предусмотренной в тексте соответствующего акта, при условии доведения его до сведения общественности.

Согласно части (2¹) ст. 11 этого закона нормативные акты Национального банка могут быть оспорены только лицом, в отношении которого принят индивидуальный акт или в отношении которого отказано в принятии индивидуального акта на основании оспариваемого нормативного акта. Нормативный акт, на основании которого принят индивидуальный акт или отказано в принятии индивидуального акта, может быть оспорен только одновременно с оспариванием индивидуального акта.

Вывод. Часть (2¹) ст. 11 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» противоречит части (1) ст. 3 закона РМ «Об адми-

нистративном суде» № 793-XIV от 10.02.2000 года [4], согласно которой объектом иска в административный суд являются административные акты нормативного и индивидуального характера, ущемляющие какое-либо законное право лица, в том числе третьего лица, изданные:

а) органами публичной власти и приравненными к ним настоящим законом другими органами;

б) подразделениями органов публичной власти;

с) служащими органов, предусмотренных пунктами а) и б).

Вывод. Национальный банк Молдовы издаёт множество подзаконных нормативных актов и одновременно применяет законы и собственные подзаконные нормативные акты, совмещая правотворческую и правоисполнительную функции.

Согласно ст. 15 закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Национальный банк может осуществлять на финансовых рынках операции с долговыми обязательствами, выпущенными государством, Национальным банком или с любыми другими долговыми обязательствами путем их купли, хранения и продажи («спот» и «форвард»). Операции с долговыми обязательствами, выпущенными государством, могут осуществляться Национальным банком только на вторичном рынке.

Согласно части (1) ст. 17 этого закона Национальный банк устанавливает финансовым учреждениям требование поддержания обязательных резервов в отношении депозитов и других определенных с этой целью подобных пассивов. Эти резервы поддерживаются путем удержания наличности в кассах или на корреспондентских счетах банков либо на специальных счетах финансовых учреждений в Национальном банке. Не допускается наложение ареста, приостано-

вление операций, применение иных мер обеспечения, а также мер по принудительному исполнению в отношении денежных средств, находящихся на специальных счетах обязательных резервов.

Согласно части (4) ст. 17 этого закона при несоблюдении финансовыми учреждениями установленных требований об обязательных резервах Национальный банк налагает на них штраф в размере дневной базисной ставки на дату недостачи плюс 0,2 %, умноженной на сумму недостачи за весь период нарушения. Штраф взыскивается в государственный бюджет путем списания со счета финансового учреждения в Национальном банке в бесспорном порядке.

Национальный банк Молдовы осуществляет надзор за системой платежей.

Согласно части (1) ст. 49¹ закона РМ «О Национальном банке Молдовы» Национальный банк осуществляет надзор за системой платежей и расчетов, платежными инструментами и другими составляющими системы платежей в Республике Молдова, стабильное и эффективное функционирование которых является существенным для финансовой стабильности, реализации денежной политики и повышения доверия общества к осуществлению безналичных платежей.

Бесспорное взыскание денежных средств с банковских счетов производится на основании Регламента о приостановлении операций, аресте и бесспорным взысканием денежных средств с банковских счетов, утвержденного Постановлением Административного совета Национального банка Молдовы № 375 от 15.12.2005 года.

Согласно пункту 4.1. этого Регламента бесспорное взыскание денежных средств с банков-

ских счетов налогоплательщика/должника осуществляется банком на основании инкассового поручения, выписанного законодательно уполномоченным лицом, за исключением бесспорного взыскания денежных средств с банковских счетов Государственного казначейства.

Согласно части (1) ст. 197 НК РМ начиная со дня, следующего за днем, в который возникла или была обнаружена недоимка, налоговый орган вправе выставить инкассовое поручение, которое имеет силу исполнительного документа, на банковские счета налогоплательщика (за исключением ссудных счетов, банковских счетов, открытых в соответствии с положениями кредитных соглашений, заключенных между Республикой Молдова и иностранными донорами, и временных счетов (по накоплению финансовых средств для формирования или увеличения уставного капитала), а также счетов физических лиц, не являющихся субъектами предпринимательства (а в случае судебных исполнителей – только специальные счета), накопительные счета, открытые в соответствии с законодательством о несостоятельности), если таковые имеются и если они известны налоговому органу. По всем категориям банковских счетов, внесенных в Государственный налоговый регистр, инкассовые поручения выдаются в национальной валюте. При исполнении выданного в национальной валюте инкассового поручения, выставленного на счет налогоплательщика в иностранной валюте, финансовое учреждение осуществляет операцию покупки иностранной валюты за национальную валюту по установленному им валютному курсу с перечислением молдавских леев в национальный публичный бюджет в тот же день [5].

Примерный перечень исполнительных документов содержится в ст. 11 Исполнительного кодекса Республики Молдова (далее – ИК РМ) № 443-XV от 24.12.2004 года (в редакции закона РМ № 143 от 02.07.2010 года [6].

Инкассовые поручения выписываются на государственном языке и предъявляются как по открытому счёту в молдавских леех, так и по открытому счёту в иностранной валюте в зависимости от счёта и валюты, указанной в инкассовом поручении.

Согласно пункту 4.3. указанного Регламента в зависимости от наличия технических средств эмитент инкассового поручения может использовать формуляр инкассового поручения, представленный в приложении 1 или приложении 2 к настоящему регламенту.

Инкассовое поручение составляется в соответствии с Приложением 3 к настоящему регламенту.

Инкассовое поручение представляется непосредственно эмитентом или уполномоченным им лицом в обслуживающий банк не позднее одного рабочего дня после его составления. В случае представления инкассового поручения, составленного на основании исполнительного документа, эмитент обязан приложить его оригинал.

Расчёты осуществляются либо в наличной либо в безналичной форме.

Безналичные расчёты осуществляются через Национальный банк Молдовы и коммерческие банки и их филиалы в соответствии со ст. 1222-1290 ГК РМ.

Договор банковского вклада регулируется ст. 1222-1227 ГК РМ.

Согласно части (1) ст. 1222 ГК РМ по договору банковского вклада банк или иное получив-

шее лицензию в соответствии с законом финансовое учреждение (банк) принимает от своего клиента (вкладчика) либо от третьих лиц в пользу вкладчика денежную сумму, которую обязуется возвратить вкладчику по истечении определенного срока (срочный вклад) или по требованию (вклад до востребования).

Согласно части (2) ст. 1222 ГК РМ к отношениям между банком и вкладчиком применяются положения о займе и о текущем банковском счете в той мере, в которой они не противоречат положениям настоящей части и существу банковского вклада.

Договор займа регулируется ст. 867-874 ГК РМ.

Договор о текущем банковском счёте регулируется ст. 1228-1235 ГК РМ.

Договор текущего банковского счёта позволяет клиенту осуществлять расчёты через банк.

Согласно ст. 1228 ГК РМ по договору текущего банковского счета банк обязуется принимать и зачислять на счет клиента (владельца счета) денежные суммы, внесенные клиентом или третьими лицами в наличной форме либо перечисленные со счетов других лиц, исполнять в пределах имеющихся на счете сумм распоряжения клиента о перечислении соответствующих сумм другим лицам и о снятии наличности, а также осуществлять другие операции по счету клиента по его поручению в соответствии с законом, договором и применяемыми в банковской практике обычаями, а клиент обязуется уплачивать вознаграждение за предоставление указанных услуг.

Следовательно, и договор банковского вклада, и договор текущего банковского счёта позволяют физическим и юридическим лицам осуществлять безналичные расчёты.

Согласно части (1) ст. 1229 ГК РМ владеец счета по своему усмотрению распоряжается денежными суммами, находящимися на его счете, в любое время, за исключением случаев, когда соглашением сторон установлен срок предварительного уведомления. Клиент вправе отменить свои указания в связи с распоряжением денежными суммами, находящимися на его счете. Отмена является действительной в случае ее получения банком до момента исполнения соответствующих указаний.

Согласно части (1) ст. 1230 ГК РМ банк обязан совершать операции по счету клиента только по его распоряжению. Банк не может совершать операции по счету клиента без его распоряжений иначе как в случаях, предусмотренных законом или договором.

Согласно части (4) ст. 1230 ГК РМ к отношениям банка и клиента применяются правила о договоре поручения, если они не противоречат положениям настоящей главы и существу договора банковского счета.

Согласно ст. 1231 ГК РМ банк ведет бухгалтерский учет счета путем записи совершенных операций в кредит и дебет, будучи обязанным предоставлять клиенту в установленные сроки выписки со счета, отражающие его состояние. Владеец счета может потребовать в любой момент предоставления ему информации или объяснений о состоянии счета и обстоятельствах в связи с совершением им любой операции по счету.

Бухгалтерский учет регулируется законом РМ «О бухгалтерском учёте» № 113-XVI от 27.04.2007 года [7].

Безналичные расчёты осуществляются платежными поручениями, чеками, переводными и простыми векселями, документарными аккредитивами,

документарными инкассо, банковскими карточками.

Согласно части (1) ст. 1256 ГК РМ платежное поручение по кредитовому переводу – это данное лицом (распорядителем) банку (банку-распорядителю) распоряжение выплатить определенную сумму в пользу другого лица (получателя) с целью погашения денежного обязательства распорядителя перед получателем.

Платежное поручение исполняется в соответствии со ст. 1257 ГК РМ, которая гласит: «Банк-распорядитель исполняет платежное поручение путем перечисления указанной суммы со счета распорядителя на счет получателя в этом же или ином банке.

Банк должен исполнить платежное поручение в срок, установленный законом, соглашением сторон или применяемыми в банковской практике обычаями.

Распорядитель может отозвать или изменить платежное поручение до момента принятия его банком к исполнению».

Расчёты чеками регулируются ст. 1259-1278 ГК РМ.

Согласно части (1) ст. 1259 ГК РМ чек является оборотной ценной бумагой, представляющей собой составленное согласно требованиям закона письменное долговое обязательство, содержащей безусловное распоряжение выписавшего чек лица (чекодателя) плательщику (трассату) уплатить по предъявлении определенную денежную сумму предъявителю чека, обозначенному в чеке лицу либо тому, кого оно укажет.

Согласно части (2) ст. 1259 ГК РМ чек независим от сделки, на которой основывается долговое обязательство, во исполнение которого он выдан.

Согласно части (3) ст. 1260 ГК РМ любое указание в чеке относительно акцепта, процентов или освобождения чекодателя от

ответственности за совершение платежа считается ненаписанным.

Согласно ст. 1261 ГК РМ в чеке, в котором сумма, обозначенная прописью, отличается от обозначенной цифрами, суммой к выплате является сумма, обозначенная прописью. Если сумма к выплате обозначена несколько раз либо прописью, либо цифрами, в случае наличия расхождений суммой к выплате является меньшая сумма.

Согласно части (1) ст. 1262 ГК РМ если чек содержит подписи лиц, неспособных нести обязательства по переводному векселю, подложные подписи либо подписи вымышленных лиц, обязательства остальных лиц, подписавших чек, не теряют силы.

Согласно части (2) ст. 1262 ГК РМ лицо, подписывающее чек в качестве представителя лица, которого он не был уполномочен представлять, несет индивидуальную ответственность по чеку и в случае оплаты имеет те же права, что и лицо, заявившее себя представителем. Это правило распространяется и на представителя, превысившего свои полномочия.

Согласно части (2) ст. 1263 ГК РМ чек может быть выдан только для оплаты плательщиком, у которого чекодатель имеет вклад (депозит), которым может распоряжаться по специальному или молчаливому согласию, в том числе в форме выдачи чеков. Нарушение этого правила не влечет недействительности чека.

Передача чека производится в соответствии со ст. 1264 ГК РМ, которая гласит: «Чек на предъявителя передается посредством индоссамента (жиро). Индоссамент переносит все права держателя чека от индоссанта к обладателю индоссамента, который считается законным владельцем в случае, если он основывает

свое право на непрерывном ряде индоссаментов, хотя бы и бланковых.

Индоссант отвечает за оплату чека, за исключением лиц, которым чек передан посредством индоссаментов после запрещения нового индоссаментов индоссантом.

Индоссант обязан указать дату написания индоссаментов.

Именной чек может быть передан лишь с соблюдением формы и с последствиями обычной цессии».

Оплата чека производится в соответствии со ст. 1271 ГК РМ, которая гласит: «Чек подлежит оплате по предъявлении. Любое противное указание считается ненаписанным. Чек, предъявленный к платежу до указанного в чеке срока предъявления, оплачивается при его предъявлении.

Срок для предъявления чека к платежу составляет восемь дней. Течение срока начинается со дня выдачи чека».

Отмена чека производится в соответствии со ст. 1271 ГК РМ, которая гласит: «Отмена чека действительна только по истечении срока для предъявления его к платежу.

Если чек не отменен, плательщик может совершить платеж и по истечении срока для предъявления его к платежу.

Смерть или утрата дееспособности чекодателя, наступившая в течение срока для предъявления к платежу, не влечет недействительности чека».

Ответственность участников расчетов чеками установлена ст. 1277 ГК РМ.

Согласно части (1) ст. 1277 ГК РМ все обязанные по чеку лица являются солидарно обязанными должниками перед держателем чека или любым лицом, поместившим в чеке указание об оплате чека, подписанное плательщиком. Иск, предъявленный к одному из обязанных по чеку

лицам, не препятствует предъявлению иска к остальным солидарным должникам.

Расчеты переводными и простыми векселями производятся в соответствии с частями (1)-(4) ст. 1279 ГК РМ.

Вексель – это вид ценной бумаги, абстрактное денежное обязательство строго установленной законом формы, безусловный и беспорный долговой документ. В международной торговле и во внутреннем обороте развитых стран вексель используется как одно из важных средств расчетов и кредитования [8].

Переводный вексель (тратта) является кредитным документом, представляющим собой составленное согласно требованиям закона письменное долговое обязательство, содержащим безусловное распоряжение векселедателя (эмитента, трассанта) плательщику (трассату) немедленно или в установленный срок уплатить определенную денежную сумму предъявителю векселя или обозначенному в векселе лицу либо тому, кого оно укажет.

Простой вексель является составленным согласно требованиям закона кредитным документом, которым векселедатель обязуется немедленно или в установленный срок уплатить определенную денежную сумму предъявителю векселя или обозначенному в векселе лицу либо тому, кого оно укажет.

Вексель независим от сделки, на которой основывается долговое обязательство, подлежащее оплате по векселю.

Расчеты по векселям регулируются ГК РМ, Законом о векселях, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Расчеты документарными аккредитивами производятся в соответствии со ст. 1280-1284 ГК РМ.

Под аккредитивом принято

понимать условное денежное обязательство банка, выдаваемое им по поручению клиента в пользу его контрагента по договору; одно из основных средств безналичных расчетов.

Документарный аккредитив – это разновидность аккредитива, по условиям которого банк обязуется выплатить, согласно инструкциям покупателя, определенную сумму продавцу против предъявления товарораспорядительных документов [9].

Легальное определение понятия «документарный аккредитив» содержится в части (1) ст. 1280 ГК РМ, в соответствии с которой документарный аккредитив является, независимо от наименования или описания, обязательством, посредством которого банк (банк-эмитент), действуя по поручению и в соответствии с указаниями своего клиента (распорядителя) либо от своего имени, осуществляет выплату третьему лицу (получателю) или по его указанию, либо акцептует и оплачивает векселя, переведенные получателем, либо уполномочивает другой банк осуществить такую выплату или акцептовать и оплатить такие векселя.

Согласно части (2) ст. 1280 ГК РМ документарный аккредитив является договором, отдельным от сделки, на которой он основывается. В операциях, осуществляемых на основе аккредитива, участвующие в них стороны действуют с документами, а не с товарами, услугами или другими исполнениями, к которым документы могут относиться.

Согласно части (3) ст. 1280 ГК РМ расчеты по документарному аккредитиву регулируются настоящим кодексом, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Согласно части (1) ст. 1281 ГК РМ в аккредитиве должно

быть четко указано, является он отзывным или безотзывным. В противном случае аккредитив считается безотзывным.

Безотзывным считается аккредитив, который не может быть отменен без согласия получателя средств [10].

Легальное определение понятия «безотзывный аккредитив» содержится в части (2) ст. 1281 ГК РМ, согласно которой безотзывный аккредитив является безусловным обязательством банка-эмитента при условии представления предусмотренных документов исполняющему банку или банку-эмитенту и их соответствия срокам и условиям аккредитива. Безотзывный аккредитив может быть изменен или отменен без согласия банка-эмитента, подтверждающего банка (в случае его наличия) и получателя только в предусмотренных настоящим кодексом случаях.

Согласно части (3) ст. 1281 ГК РМ отзывный аккредитив может быть изменен или отменен банком-эмитентом в любой момент без предварительного уведомления получателя при условии возмещения банку, через который аккредитив подлежит исполнению, расходов за любой платеж, акцепт или приемку документов (в случае аккредитивов, подлежащих оплате в установленный срок), если это соответствует условиям аккредитива и осуществляется до получения уведомления об его изменении или отмене.

Отзывным аккредитивом считается аккредитив, который может быть изменен или отменен банком-эмитентом без предварительного уведомления получателя средств [11].

Аккредитив исполняется в соответствии со ст. 1282 ГК РМ.

В аккредитиве должен быть четко указан способ исполнения: путем оплаты по предъявлению,

отсроченной оплаты или путем акцепта.

За исключением случаев, когда аккредитивом установлено, что он подлежит исполнению только банком-эмитентом, в нем должен указываться банк, уполномоченный совершать платеж либо принять на себя обязательство по отсроченной оплате или по акцептованию векселей (исполняющий банк). За исключением случаев, когда исполняющий банк является одновременно и подтверждающим, указание банка-эмитента не является обязательством для исполняющего банка.

Документы должны представляться банку-эмитенту, или подтверждающему банку, в случае его наличия, или любому другому исполняющему банку.

Согласно части (1) ст. 1283 ГК РМ подтверждение безотзывного аккредитива другим банком (подтверждающим банком) на основе разрешения или по просьбе банка-эмитента является безусловным обязательством подтверждающего банка, дополнительным к обязательству банка-эмитента, при условии представления предусмотренных документов подтверждающему банку или другому исполняющему банку и их соответствия срокам и условиям аккредитива.

Согласно части (1) ст. 1284 ГК РМ аккредитив может быть переведен только в случае специального определения его как переводного банком-эмитентом. Если в аккредитиве не уточняется, что он является переводным, это не затрагивает права получателя на уступку любой суммы, на которую он имеет право либо мог бы иметь право по аккредитиву в соответствии с положениями применяемого закона.

Расчёты по документарному инкассо регулируются ст. 1285-1288 ГК РМ.

Легальное определение понятия «документарное инкассо» содержится в части (1) ст. 1285 ГК РМ, согласно которой документарное инкассо является обязательством, которым банк (банк-ремитент) обязуется осуществлять в соответствии с указаниями своего клиента (эмитента) операции с финансовыми документами (векселями, чеками, другими документами такого рода, используемыми для получения платежа), сопровождаемыми коммерческими документами (счетами-фактурами, транспортными документами, ценными бумагами, другими документами такого рода, не являющимися финансовыми), с целью получения, в том числе через другой банк (банк, уполномоченный осуществлять инкассацию), платежа или акцепта выпущенных векселей либо с целью выдачи документов взамен платежа или акцепта выпущенных векселей.

Согласно части (2) ст. 1286 ГК РМ переданные к инкассо документы должны сопровождаться указаниями об инкассации, при этом банки вправе действовать только в соответствии с этими указаниями и положениями настоящего кодекса. Банки не рассматривают документы для получения указаний.

Согласно части (3) ст. 1286 ГК РМ помимо обязанности проверки, соответствуют ли полученные документы перечисленным в инкассовых поручениях, и немедленного уведомления эмитента в случае отсутствия документов или наличия иных документов помимо перечисленных, банки не имеют каких-либо последующих обязанностей в связи с этим. Представляющий банк должен проверить, является ли форма акцепта векселя полной и правильной, однако он не несет ответственности за подлинность подписей или за наличие права

подписи у лиц, акцептующих вексель.

Документарное инкассо исполняется в соответствии со ст. 1287 ГК РМ.

Банк, уполномоченный осуществлять инкассацию платежей, представляет (предоставляет в распоряжение в соответствии с указаниями эмитента) документы лица, для которого должно осуществляться представление (трассата), в форме, в которой получены эти документы, за исключением случаев, когда банки наделены полномочиями налагать необходимые марки и печати, осуществлять необходимые индоссирование либо применять все элементы идентификации или обычные символы, требуемые инкассовыми операциями.

Суммы, подлежащие выплате, должны быть немедленно предоставлены в распоряжение эмитента. Если не установлено иное, банк, уполномоченный осуществлять инкассацию, осуществляет выплату задолженностей только банку-ремитенту, хотя бы и в случае отказа, предусмотренно частью (1) статьи 1286.

Частичные платежи по документарному инкассо допускаются лишь в случае, когда их осуществление предусмотрено в инкассовых поручениях, а документы выдаются только после осуществления платежей в целом, если инкассовыми поручениями не предусмотрено иное. В случае частичных платежей, осуществляемых в соответствии с настоящей частью, представляющий банк не несет ответственности за последствия, возникшие вследствие выдачи документов с опозданием. Частичные платежи осуществляются в соответствии с требованиями части (1) ст. 1287 ГК РМ.

Согласно части (1) ст. 1288 проценты выплачиваются только в случае, если это предусмотрено инкассовыми поручения-

ми. Если трассат уклоняется от выплаты процентов, расходов и комиссионных, выплата их возлагается на эмитента. Если в соответствии с инкассовыми поручениями и настоящим кодексом выплата комиссионных и расходов возлагается на эмитента, банк, уполномоченный осуществлять инкассацию, имеет право на возмещение ему этих платежей банком, от которого получены инкассовые поручения, а банк-ремитент имеет право на возмещение эмитентом выплаченных таким образом сумм независимо от исполнения инкассо. Банки, участвующие в исполнении инкассовых поручений, могут требовать авансовой выплаты указанных комиссионных и расходов и, в зависимости от получения аванса, оставляют за собой право исполнять или не исполнять полученные поручения. ГК РМ.

Широко распространенной формой расчётов являются расчёты по банковским карточкам.

Согласно части (1) ст. 1289 ГК РМ банковская карточка является выпущенным банком (эмитентом) платежным документом, позволяющим его владельцу получать деньги наличными, осуществлять перевод денежных сумм в пределах средств, имеющихся на его счете в банке-эмитенте, либо за счет кредитной линии, предоставленной ему этим банком.

Согласно части (2) ст. 1289 ГК РМ владелец банковской карточки может рассчитываться за вещи и услуги, предоставленные коммерческими предприятиями, которые согласились на расчеты посредством карточек. Коммерческому предприятию возвращаются денежные суммы за исполнения, произведенные владельцу карточки, посредством уступки эмитенту требований к владельцу карточки.

Согласно части (3) ст. 1289 ГК

РМ расчеты по банковским карточкам регулируются положениями настоящего кодекса, в том числе положениями о платежном поручении, текущем банковском счете, кредите на текущем счете, другими нормативными актами и применяемыми в банковской практике обычаями.

Литература

1. Чернявский П.А., «Финансовое право», Кишинев, 2004, стр. 81; см. также Кайряк И.Н., Финансовое право. Учебник, Кишинев, 2008, стр. 119; см. также Парыгина В.А., Тедеев А.А., «Финансовое право: Учебник», Москва, 2006 г., стр. 659
2. «Большой юридический словарь» под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е., Москва, 2004, стр.147
3. Braun K. The Payment System of England, London, 1987, pag. 8
4. Официальный монитор РМ. Специальный выпуск от 03.10.2006 г.
5. Официальный монитор РМ № 128-129 от 13.09.2002 г.
6. Официальный монитор РМ № 160-162 от 07.09.2010 г.
7. Официальный монитор РМ № 90-93 от 29.06.2007 г.
8. «Большой юридический словарь» под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е., Москва, 2004, стр. 76
9. «Большой юридический словарь» под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е., Москва, 2004, стр. 20 и 21
10. «Большой юридический словарь» под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е., Москва, 2004, стр. 21
11. «Большой юридический словарь» под ред. Сухарева А.Я., Крутских В.Е., Москва, 2004, стр. 21

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ: ТЕОРЕТИЧЕСКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Н. ЛЕВАНДОВСКИЙ,

магистр права, докторант Академии полиции им. «Штефан чел Маре»

SUMMARY

To understanding of criminalistic characteristics of crimes in the legal literature that considers the ambiguous position of scientists forensics. With the purpose to understand the approach to this phenomenon, the proposed study theoretical-legal aspect of forensic characteristics of crimes, which in turn can be a basis for applied research of different types of crimes.

Keywords: criminalistics, the criminalistic characteristic of a crime, forensic scientists.

* * *

Понятие криминалистической характеристики преступлений, в юридической литературе, неоднозначно со стороны ученых криминалистов. Именно с целью разобраться в подходе к данному явлению предлагаем исследование теоретического-правового аспекта криминалистической характеристики преступлений, что, в свою очередь, может стать основой для прикладного исследования разных видов преступлений.

Ключевые слова: криминалистика, криминалистическая характеристика преступления, ученые – криминалисты.

Постановка вопроса. Мир меняется и вместе с ним меняется и механизм выявления и расследования преступлений. Попытки и другие нелегитимные приемы получения доказательств караются законом. В мире, где соблюдаются принципы демократии, а права и свобода человека не пустое место, криминалистике как специальной юридической науке определено особое место в механизме выявления и расследования преступлений. Криминалистика – это не только совокупность методов, приемов и практические рекомендации по работе с доказательствами, но и много иной информации, которая обеспечивает понимания сущности криминалистики и связи между теорией и практикой.

Актуальность темы исследования подтверждается недостаточностью научных работ, посвященных криминалистической характеристике в Молдове и в странах Содружества Независимых Государств, что в сочетании с необходимостью комплексного научного анализа данного вопроса обуславливает важность и своевременность данной статьи.

Целью и задачей статьи является комплексное определение

криминалистической характеристики преступлений, значения и роли в раскрытии и расследовании преступлений.

Состояние исследования. Проблемы криминалистической характеристики преступлений мало изучаются, из авторов, которые внесли особый вклад, можно выделить: Леднев И., Данилова Н. Возгрин И. Танасевич В., Яблоков Н. Лубин А., Белкин Р., Георгица М. и др.

Изложение основного материала. Криминалистическая характеристика, как результат научного обобщения данных об определенной группе (виде, разновидности) преступлений, является одной из основополагающих категорий криминалистики. Она имеет значение не только для развития теории криминалистики, практики расследования и судебного рассмотрения дел исследуемого вида преступлений, но и для теории уголовного права, уголовного процесса и криминологии [1, с. 16.]

Несмотря на неоднозначность подходов к пониманию криминалистической характеристики преступлений, в юридической литературе предоставлено достаточно много исследований, авторы которых придерживаются

в значительной степени совпадающих взглядов. [2, с. 166]

По мнению Возгрин И.А., криминалистическая характеристика преступлений представляет собой систему обобщенных фактических данных и основанных на них научных выводов и рекомендаций о наиболее типичных криминалистических значимых признаках преступлений, значение которых необходимо для организации и осуществления их всестороннего, полного, объективного и быстрого раскрытия и расследования [3, с. 5.]

Танасевич В.Г. включает в понятие криминалистической характеристики преступления «такие взаимосвязанные элементы, как: способ совершения преступления, обстановка совершения преступления, непосредственный предмет преступного посягательства, условия охраны его от посягательства (включая характеристику лиц, связанных с обеспечением неприкосновенности блага, на которое произведено покушение), личность субъекта преступления; маскировка, направленная на сокрытие преступного деяния и виновных лиц, осуществляемая как в процессе совершения преступления, так и после него».[4, с. 92]

Отметим, что в литературе даётся множество определений данного термина. Так, Гуляев В.А. под криминалистической характеристикой предлагает понимать «систему устойчивых признаков определённого вида (подвида) преступления, проявляющую себя вовне материальными и идеальными (или интеллектуальными) следами, образованными последовательными в пространстве и во времени действиями преступника в пределах причинно связанных с преступлением предшествующих ему событий, при совершении преступления и в течение причинно связанных с ним последующих событий» [5, с. 59-60]

Яблоков Н.П. придерживается мнения, что криминалистическая характеристика преступления имеет нескольких уровней (отдельного преступления, вида, разновидности, группы преступлений). Характеристика группы, вида преступлений является наиболее информативной и важной в деле их раскрытия и расследования. Видовые и групповые криминалистические характеристики являются типовыми, т.е. содержат целостное научно обобщенное представление о соответствующем виде или группе преступлений. Криминалистическая характеристика отдельного преступления, полученная в процессе его расследования и последующего научного осмысления, всегда является индивидуальной, но и в то же время чаще всего близкой к какому-то ее типу [6, с. 61]

Одним из направлений совершенствования криминалистической характеристики преступления должна быть максимальная приближенность к структуре предмета доказывания. Как представляется, только такой подход может обеспечить ее практическую ценность.[7, с. 63]

Лубин А.Ф. под криминали-

стической характеристикой предложил рассматривать «сущностное выводное знание о преступной деятельности», выступающее наряду с организационными и техническими средствами «в качестве информационного средства расследования». При этом указано, что «это опережающие, предпосылочные сведения о закономерностях функционирования объекта (предмета), которые обуславливают закономерности расследования» [8, с. 82; 9]

Белкин Р.С. отмечает следующие элементы криминалистической характеристики: характеристика исходной информации, системы данных о способе совершения и сокрытия преступления и типичных последствиях его применения, личности вероятного преступника и вероятных мотивах и целях преступления, личности вероятной жертвы преступления, о некоторых обстоятельствах совершения преступления (место, время, обстановка) [8, с. 315]

Вместе с тем, в юридической литературе встречается и иная точка зрения, касающиеся теоретического и практического значения криминалистической характеристики преступлений, таким образом Лубина А.Ф. считает, что «упадок концепции «криминалистическая характеристика преступления»... произошел потому, что исследователи формировали модели преступной деятельности только на методическом и описательном уровнях. Методологические заделы, имеющие 23-30 летнюю давность, в значительной степени исчерпали свой потенциал» [10, с. 19, 11 с. 20]

Так же обращает на себя внимание более позднее мнение Белкина Р.С. [12, с. 3], который в одном из последних трудов «Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня» пришел к выводу, что криминалистиче-

ская характеристика «... изжила себя, и из реальности, которой она представлялась все эти годы, превратилась в иллюзию, в криминалистический фантом»

В данном контексте мы не можем не согласиться с позицией Имаевой Ю.Б. [13, с. 17], что мнение Белкина Р.С. [12, с. 3] заслуживает пристального изучения и анализа, однако в настоящий момент современная криминалистика не предложила какую-либо категорию, которая смогла бы заменить криминалистическую характеристику.

Также не можем не согласиться с мнением ряда ученых-криминалистов, подвергших критике позицию указанных авторов. Бахин В.П., в свою очередь, совершенно справедливо замечает, что произошел не упадок этой категории, а не родились ее практические «выводы» [14, с. 19]

По мнению Георгицэ М., необходимо определить большую часть элементов, являющихся составной частью криминалистической модели преступлений определённого вида. Совокупность информации о качествах, свойствах, значительных и устойчивых показателях преступлений определённого вида, которые обуславливают основные закономерности их раскрытия и расследования, по мнению того же автора, включены в понятие криминалистической модели преступлений. В качестве обобщённого понятия, криминалистическая модель преступления определённого вида служит в роли эффективного средства по руководству и расследованию в процессе уголовного преследования [15, с. 45].

Кустов А.М. считает, что «в подобные фантомы ... сегодня превратились криминологическая, уголовно-правовая, социально-психологическая, оперативно-розыскная характе-

ристики преступлений. ... следователю, прокурору, адвокату, судье, эксперту или оперативному сотруднику для реализации своих служебных функций ... трудно в различных характеристиках искать необходимую информацию о преступлении. Им нужна единая социально-правовая характеристика преступлений» [17, с 220-224]

Волохов О. В., Егоров Н. Н., Жижина М. В. к числу элементов криминалистической характеристики преступлений относят: 1) характеристику объекта (предмета) преступного посягательства; 2) обстановку совершения преступления; 3) характеристику личности преступника; 4) характеристику личности потерпевшего; 5) типичные способы совершения преступления; 6) типичные следы совершения преступления; 7) последствия совершения преступления [18, с 239].

В то же время Георгицэ М. отводит значительную роль действиям и решениям непроцессуального характера, которые также включены в состав организации расследования преступлений, и включает в их состав следующие: получение, сбор и оценка информации о преступлении; разработка версии уголовного преследования и специального расследования; планирование самого расследования и специальных мер расследования; осуществление взаимосвязи и согласования; анализ полученных материалов и контроль над развернувшейся деятельностью.

Анализируя первенство обстоятельств в момент возбуждения уголовного дела и их влияние на организацию расследования преступлений, Георгицэ М. указывает на следующие типичные варианты (ситуации):

- организация расследования уголовного дела, начатого в связи с задержанием преступни-

ка в момент совершения преступления (на месте преступления);

- организация расследования относительно уголовного дела, начатого в связи со специальными материалами расследования;

- организация расследования уголовного дела, начатого в связи с разрозненными материалами из других дел;

- организация расследования уголовного дела, начатого в связи с обнаружением совершённого преступления, когда личность преступника неизвестна. [15, с. 59]

Более того, Бирюков В.В. и Бирюкова Т.П., проанализировав роль информации, содержащейся в криминалистической характеристике конкретного преступления, пришли к выводу, что она не утрачивает криминалистического значения, будучи использованной при составлении обобщенных характеристик, расследовании других преступлений (и не только по аналогии). Полагая, что для обработки и оперативного использования таких характеристик целесообразно разработать специализированную криминалистическую информационную систему, интегрировав ее с другими криминалистическими учета. [19, с. 31]

Таким образом, будучи включенными в информационную систему, к которой есть доступ из любой удаленной точки, криминалистические характеристики конкретных преступлений могли бы оказать существенную помощь следственной практике. [19, с. 36]

При ответе на вопрос о значении криминалистической характеристики преступлений стоит отметить следующее. Мнение абсолютного большинства ученых сводится к тому, что криминалистическая характеристика преступлений способствует более успешной реализации

служебной функции криминалистики, в том числе поднятию уровня учебно-методической работы, проводимой в следственных аппаратах, повышению качества рекомендаций, адресуемых следственно-оперативной практике; криминалистическая характеристика преступлений служит для разработки методических рекомендаций по выявлению, раскрытию определенных категорий преступлений и избличению лиц, их совершивших [20, с. 11].

Не углубляясь в дискуссию, что не позволяют нам сделать рамки исследования, отметим, что анализ публикаций на эту тему позволяет прийти к выводу о том, что, несмотря на различие позиций по отдельным элементам криминалистической характеристики и при всех терминологических различиях определений указанного понятия, до настоящего момента нет единой позиции по данному вопросу.

Выводы. Исходя из вышеизложенного, считаем, что более комплексное определение криминалистической характеристики преступлений, в результате исследования, дает Данилова Н.А. [2, с. 163]. В свою очередь, обосновывая теоретическую и практическую значимость криминалистической характеристики преступлений, подавляющее большинство исследователей отмечают, что ее назначение заключается в аккумуляции и передачи информации, необходимой, во-первых, для организации криминалистических исследований в науке (разработки методик расследования отдельных видов (групп) преступлений, соответствующих программ, тактических и методических рекомендаций). Во-вторых, для организации противодействия отдельным видам, разновидностям, группам преступлений

(она помогает при выдвижении и проверке версий, определений основных направлений и планирования расследования, прогнозирование данных о личности преступника и потерпевшего). Иными словами, практическое значение криминалистической характеристики преступлений заключается в том, что она служит ориентиром, программой, своеобразной моделью, которая сопоставляется с имеющийся в его распоряжении, на конкретном этапе расследования, информацией. Это обусловлено тем, что криминалистическая характеристика не содержит данные о конкретном расследуемом преступлении, а включает обобщённую, определенным образом систематизированную информацию о криминалистических значимых признаках вида (групп) преступлений

Литература

1. Леднев А.И. Криминалистическая методика расследования преступлений, совершаемых при осуществлении кредитных операции. 12.00.09. Дисс. ...канд.юрид.наук, Нижний-Новгород, 2000, 34 с.
2. Данилова Н.А. Методика расследования преступлений в сфере банковской деятельности: вопросы теории и практики. Дисс... доктора юрид. наук, 12.00.09, Санкт – Петербург, 2006, 445 с.
3. Возгрин И.А. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений Лекция Л : ВПУ МВД СССР, 1976, 80 с.
4. Танасевич В Г Теоретические основы методики расследования преступления // Советское государство и право 1976, № 6, 94 с.
5. Гуляев В.А. Содержание и значение криминалистических характеристик преступлений // Криминалистическая характеристика преступлений: - М., 1984.
6. Криминалистика: Учебник / Отв. ред. Н.П. Яблоков. — 3-е изд., перераб. и доп.— М.: Юристъ, 2005, 781 с.
7. Букаев Н.М. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений // Труды Оренбургского Института Московской Государственной Юридической Академии, № 16, 2012.
8. Белкин Р С Курс криминалистики Т 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации М : Юристъ, 1997, 480 с.
9. Теория доказательств в советском уголовном процессе / Белкин Р.С., Винберг А.И., Дорохов В.Я., Карнеева Л.М., и др.; Редкол.: Жогин Н.В. (Отв. ред.), Миньковский Г.М., Ратинов А.Р., Танасевич В.Г., Эйсман А.А.. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Юрид. лит., 1973., 736 с.
10. Лубин А.Ф. Криминалистическая характеристика преступной деятельности в сфере экономики: понятие, формирование, использование: Учебное пособие. Н. Новгород.; Нижегород. ВШ МВД РФ 1991, 82 с.
11. Лубин, А. Ф. Методология криминалистического исследования механизма преступной деятельности :Автореферат дисс. на соискание ученой степени доктора юридических наук. 12.00.09, Министерство внутренних дел РФ. Нижегородский юридический институт. -Нижний Новгород, 1997, 54 с.
12. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики М : Инфра-М-ОРМА, 2001, 240 с.
13. Имаева Ю.Б. Особенности расследования хищений, совершенных с использованием кредитных и расчетных карт, Дисс.канд. юрид. наук., 12.00.12, Уфа, 2015, 233 с.
14. Бахин В.П. Криминалистическая характеристика преступлений как элемент расследования // Вестник криминалистики, М., вып.1, М., 2000, С. 19 (16-20 с.)
15. Mihail Gheorghîță, Tratat de metodică criminalistică/ Univ. de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Chișinău: CEP USM, 2015, 532 p.
16. Вандышев В.В. Теоретические и практические аспекты взаимосвязи криминалистики и victimологии: дис. докт юрид наук М , 1989, 34 с.
17. Кустов А.М. Криминалистическая или социально-правовая характеристика преступлений как ориентир в борьбе с преступностью/ А.М. Кустов // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики. Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). 2002, 258 с.
18. Криминалистика : учебник / О. В. Волохова, Н. Н. Егоров, М. В. Жижина и др. ; под. ред. Е. П. Ищенко. -Учеб. изд.-М. :Проспект, 2011, 504 с.
19. Бирюков В.В., Бирюкова Т.П. Криминалистическая характеристика конкретных преступлений: значение и перспективы использования в теории и практике расследований // Российской право: Образование, Практика, Наука, № 3 (93), 2016.
20. Драпкин Л.Я. Предмет доказывания и криминалистическая характеристика преступлений // Криминалистические характеристики в методике расследования преступлений. Межвузовский сборник научных трудов. Вып. 69. – Свердловск: УрГУ, 1978.

CONCEPTUL ADMINISTRAȚIEI MINISTERIALE ÎN VIZORUL DOCTRINEI EUROPENE

Valeriu GUREU,
master în drept, IRIM

SUMMARY

It is known that in the rule of law the trend of social welfare of the population continues, and this welfare is ensured by an extensive process of institutional administration reform in the Republic of Moldova, being increasingly visible in the current conditions, including ministerial administration sector, where the suggested topic for discussion according to European doctrinal concept, is of particular interest for the organization and functioning of the central public institution in terms of state's integration into the European Union from future prospects.

Keywords: basic concept, the ministerial administration, national priority, national strategy priority, efficient administration, administrative decision-making process, administrative decision, adjustment system, European standard, European administration, European administrative institutions, European administrative doctrine.

REZUMAT

Este cunoscut faptul că într-un stat de drept persistă tendința bunăstării sociale a populației, respectiv această bunăstare este asigurată printr-un proces amplu de reforme instituționale administrative în Republica Moldova, fiind vizibile din ce în ce mai profund în condițiile actuale, inclusiv și pentru sectorul administrației ministeriale, fapt în care subiectul propus spre discuție potrivit conceptului doctrinar european, prezintă un interes deosebit pentru organizarea și funcționarea acestei instituții publice centrale în condițiile integrării statului în Uniunea Europeană din perspectivele viitorului.

Cuvinte-cheie: concept de bază, administrație ministerială, prioritate națională, strategie națională prioritară, administrație eficientă, proces decizional administrativ, decizie administrativă, sistem de ajustare, standard european, administrație europeană, instituții administrative europene, doctrine administrative europene.

Introducere. Actualmente administrația ministerială, în accepțiunea sa de activitate, este formată din ansamblul activităților juridice și materiale, care au drept scop realizarea interesului general al societății, [1 p. 43] fiind axată pe diferite domenii legate de sfera social-culturală, social-economică, administrativ-politică și nu în ultim plan cea legată de relațiile externe, avînd totodată și criteriul responsabilității, în vederea organizării și executării în concret a legii potrivit și în corespundere cu anumite standarde, iar în situația noastră în care Republica Moldova deja este determinată de a-și continua parcursul pro-european, sigur că este un standard european.

În Republica Moldova, problematica administrației ministeriale nu dispune de careva polemici integrale ce s-ar contura în detrimentul de structuri și activități de care depinde realizarea scopului comun – *ordinea de drept, bunăstarea materială și spirituală a colectivității naționale*. Cert este faptul, că administrația ministerială, ca formă

de activitate și ca un sistem, reprezintă partea activității administrației publice la nivel general pentru autoritatea publică a unui stat.

Metode aplicate. Esența conceptului administrației ministeriale reglementat prin cadrul doctrinar european face trimitere în prim plan la *metoda istorică*, care în mod considerabil reflectă factorii evolutivi istorici potrivit apariției, identificării administrației ministeriale potrivit terminologiei juridice, fiind specificate primele reflectări care au identificat administrația ministerială pentru sistemul dreptului administrativ luat din compartimentul părții speciale, totodată fiind elucidate primele aspecte juridice ce au specificat termenul de administrație ministerială potrivit doctrinei în activitatea decizională a autorității statului, scopul căruia ține de asigurarea unui mecanism de administrare eficient și adecvat, ce ar favoriza intenția statului potrivit reformelor sale instituționale de a se integra în UE.

În pofida acestui fapt *metoda comparativă*, este utilizată în

contextul acestui subiect de cercetare pentru o analiză comparativă a cumulului de doctrine administrative naționale și europene, care se pronunță asupra utilității administrației ministeriale potrivit conceptului de bază, totodată fiind reflectată și în sistemul administrației publice, supusă analizei de unii reprezentanți care au specificat administrația ministerială în lucrările sale, printre care enumerăm următorii reprezentanți: **J. Dubin (Franța)**, **Talcott Parsons (SUA)**, **A. Negoită, M. Preda, A. Iorgovan, E. Albu (România)**, **S. Cobăneanu, E. Bobeica, V. Rusu, Maria Orlov, Ștefan Belecciu, I. Creangă, V. Guțuleac (Republica Moldova)**.

Rezultatele investigației. În rezultatul punerii în discuție a acestui subiect, teoria ne dă răspunsul la specificul și conținutul administrației ministeriale. Astfel, prin administrația ministerială, în *stricto sensu*, se subînțelege tot ce ține de activitatea și structurile centrale ale ministerelor, pe cînd în noțiunea de administrație ministerială,

largo sensu, trebuie inclusă, pe lângă ministere, care sunt pilonii administrației ministeriale, puterea executivă, în acest sens fiind *capul administrației ministeriale*, pe care o subordonează potrivit ierarhiei sale, în mod direct sau indirect.

Astfel, potrivit concepției de bază, prin termenul de administrație ministerială în doctrina administrativă reprezentată de **A. Iorgovan**, se desemnează organele centrale de specialitate care sunt subordonate direct Guvernului, indiferent dacă au sau nu denumirea de ministere, iar titularul acestora face parte, de drept, în baza Constituției, din guvern, dar există, în fiecare țară, și organe denumite comitet, consiliu, agenție, departament al căror titular, ca regulă, nu face parte din Guvern. [10 p. 443]

După cum vedem, rolul administrației ministeriale ține de asigurarea conducerii generale a administrației publice, pe care o exercită Instituția Executivului, ulterior în vederea îndeplinirii sarcinilor pe care administrația publică le are în diferitele domenii de activitate ale societății, prin intermediul ministerelor, aflate în subordinea Guvernului. [9 p. 521]

Obiectul dezbaterilor noastre îl reprezintă evidența rolului administrației ministeriale în cadrul sistemului puterii administrative și în raport cu celelalte puteri ale statului: puterea legislativă și puterea judecătorească, care potrivit cadrului constituțional sunt separate, colaborează pentru realizarea scopului comun, pentru ca, Republica Moldova să fie un stat de drept democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic ar reprezenta valorile supreme pentru fiecare individ în parte.

Doctrina franceză de specialitate reprezentată prin **J. Dubin**, nu stipulează strict sensul administrației ministeriale, deși expres este prevă-

zut termenul administrație centrală directă (*funcția publică a Statului*) care are o structură ierarhică. [4 p. 661]

Într-o altă accepțiune susținută de coautorii **S. Cobăneanu, E. Bo-beica, V. Rusu**, pentru înfăptuirea administrației publice și rezolvarea problemelor variate ale acesteia, **un rol important îl au ministerele** și celelalte autorități ale administrației publice centrale de specialitate. [3 p. 57]

Firească este că statul și-a dezvoltat pilonii săi administrativi, pe măsură totodată și-a asumat funcții din ce în ce mai numeroase în sînul unei societăți pe care o domină, riscul fiind lipsirea de orice posibilitate de acțiune autonomă. Stabilirea puterii, a autorității și eficacității guvernărilor centrale se accentuează direct proporțional cu extinderea cîmpului lor de aplicare și a hipertrofiei aparatului birocratic. Istoria însă ne-a dictat cu totul altă situație politică, datorită schimbării poziției politice din partea partidelor politice reprezentative în decursul dezvoltării sociale, culturale, economice, politice și juridice a statului nostru a tergiversat situația reală de a renova ca stat independent negocierile spre o democratizare pro-europeană.

Astfel, interesul practic al abordării noastre potrivit conceptului, rezidă nu atît în crearea unui model de administrație ministerială, cît în identificarea cauzelor și condițiilor care fac ca administrația ministerială din Republica Moldova să poată deveni eficientă în realizarea scopului fundamental al statului, știut fiind faptul, că ordinea de drept și bunăstarea colectivității se intercondiționează și, pe termen lung, nu pot exista decît împreună. Bunăstarea unei colectivități nu va putea supraviețui dispariției ordinii de drept, după cum lipsa bunăstării, manifestată sub nivelul sărăciei generalizate și prelungită, va reprezenta un pericol fatal pentru viitorul statului.

Un aport deosebit în cadrul activității ministeriale o are și *Legea nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate*, care la rîndul ei expres prevede stabilirea sistemului instituțional al administrației publice centrale de specialitate ce reglementează regimul general al activității acesteia, principiile fundamentale de organizare și funcționare a administrației publice centrale de specialitate, precum și raporturile juridice care decurg din *activitatea ministerelor* și a altor autorități administrative centrale. [13 art.1]

Din punctul de vedere al aspectelor economice, dezvoltarea sectorului privat și necesitatea intensificării parteneriatului dintre sectorul privat și cel public impune noi exigențe privind abordarea sistemică a proceselor economice și competențe mai largi de planificare strategică, flexibilitatea, continuitatea și promptitudinea în adoptarea deciziilor de către autoritățile ministeriale. Evoluția socială din ultima perioadă se caracterizează prin noi tendințe de participare mai largă a societății civile la procesul decizional, ceea ce impune cerințe noi față de sistemul administrativ privind orientarea socială și transparența deciziilor, predictibilitatea legislativă, diversificarea modalităților de participare, presupunînd extinderea în continuare a libertăților democratice și garantarea necondiționată a drepturilor omului, fiind demult implementată în cadrul statelor europene.

Din punctul de vedere al avansării tehnologiilor informaționale, în fața autorităților ministeriale sînt trasate noi obiective în domeniul optimizării schimbului informațional, utilizării tehnologiilor în scopul garantării accesului universal la resursele și serviciile informaționale, eficientizării proceselor de elaborare, aprobare și implementare a deciziilor adoptate. Dezvoltarea rapidă a proceselor de globalizare

și dinamica evoluției economice, sociale și politice a statului impune noi condiții de armonizare instituțională și funcțională, iar aspirațiile de Integrare Europeană a Republicii Moldova sporesc importanța perfecționării configurației structurale a instituțiilor administrative pentru asigurarea unui dialog constructiv pe plan european.

Pentru a reuși de a face „*efortul necesar*” ce ne-ar permite continuarea *parcursului pro-european* va fi necesar să ne asumăm ca stat independent mari răspunderi și obligațiuni, să ne instrui și să depunem o muncă colosală. Să excludem birocrăția din ministere, ba mai mult ca atât, tendința și aspirațiile noastre să țină de redescoperirea în esență a inteligenței, curajului, cinstei, spiritului de sacrificiu, puterii de muncă, credinței în Dumnezeu și de perspectivele viitorului nostru pe care îl vedem atașat deja de UE.

În perioada ultimilor ani, mai ales după semnarea *Acordului de Asociere cu UE*, [14 Cap. IV, art.37], s-au întreprins o serie de acțiuni concrete de reorganizare a mecanismelor administrative la nivel central, care au drept obiective optimizarea numărului de funcționari publici, ameliorarea procesului de selectare a personalului etc., însă marea majoritate a acestora urmăresc minimizarea cheltuielilor bugetare, iar motivația principală constă în barierele existente la achitarea salariilor și pensiilor funcționarilor publici.

Cercetările efectuate prin prisma conceptului administrației ministeriale au scos în evidență următoarele aspecte:

– Din punct de vedere *funcțional și instituțional* administrația ministerială nu s-a adaptat suficient la rigorile impuse de economia de piață; abordările strategice în administrația publică centrală s-au redus, în special, la elaborarea *Cadrului de Cheltuieli* pe termen mediu;

– Deși elaborarea politicilor sectoriale reprezintă sarcina principală a APC, *eficienței procesului decizional administrativ* nu i s-a acordat atenția cuvenită. Mecanismul de planificare a activității funcționarilor publici, bazat pe programe pe termen lung, care ar asigura continuitatea acțiunilor, necesită perfecționare, minimalizând, astfel, abordarea ad-hoc a problemelor;

– În contextul *managementului resurselor umane*, obiectivele de asigurare a unei administrări eficiente, de elaborare și promovare a unor politici constructive nu se realizează pe deplin din cauza principiilor și metodelor de selectare, evaluare și avansare a funcționarilor publici neconforme așa numitelor obiective, astfel încât posibilitățile actuale sînt insuficiente pentru utilizarea unor metode moderne de management;

– Un impact negativ asupra eficienței activității funcționarilor publici îl are și nivelul scăzut al motivării acestora, în special, nivelul insuficient al remunerării muncii;

– În cadrul *managementului finanțelor publice* există o interacțiune insuficientă între procesul de elaborare a politicilor și procesul bugetar. [5 p. 255-264]

Generalizînd cele expuse potrivit abordărilor conceptuale, situația actuală în administrația ministerială poate fi caracterizată prin următoarele:

– există necesitatea de racordare a unor prevederi ale cadrului legal existent la principiile acquisului comunitar și de introducere a unui mecanism eficient de punere în aplicare a legilor;

– fluctuația personalului cauzată de salariile mici în serviciul public;

– lipsa unei instituții administrative performante, ce ar elabora și promova politica de personal în serviciul public;

– abordarea fragmentară a procesului de instruire continuă a funcționarilor publici;

– calitatea și eficiența scăzută a serviciilor publice;

– dialogarea insuficientă și formalizată cu societatea civilă.

Astfel, sociologul american **Talcott Parsons** conturează cele *patru funcții* care ar fi necesare satisfacerii nevoilor elementare ale unui sistem de acțiune, ce ar favoriza considerabil situația renovării procesului de integrare europeană a statului și îmbunătățirea calității luării deciziilor administrative din partea autorităților ministeriale și anume:

Funcția de adaptare, adică ansamblul actelor și fenomenelor prin care un sistem se adaptează la constrîngerile mediului său de unde scoate resursele de care el are nevoie, oferind în schimb produsele sistemului - fiind funcția asigurată de subsistemul economic;

Funcția de urmărire a scopurilor, de care se leagă toate acțiunile care servesc la definirea scopurilor sistemului, la mobilizarea și administrarea resurselor și energiilor pentru a atinge scopul urmărit – funcție asigurată de subsistemul politic;

Funcția de stabilizare a modelului, fiind ansamblul de acțiuni necesare asigurării motivării actorilor sistemului – care include subsistemul cultural;

Funcția de integrare, în interiorul unui sistem diferențiat, constă în ajustarea respectivă a unităților subsistemului pe care-l constituie, cu scopul de a asigura participarea efectivă la funcționarea sistemului considerat ca un întreg – sistemul normativ este cel însărcinat cu această funcție.

Drept urmare aceste funcții pe deplin și-au realizat obiectivele propuse în marile sisteme europene administrative, inclusiv și în cadrul autorităților ministeriale. Nouă ne rămâne doar de a aplica aceste funcții în cadrul administrației ministeriale, totodată găsind noi soluții în vederea sistematizării și conlucrării cu instituțiile administrative ce

dispun de dorința și pertinenta vădit profesională de a se adapta la noile standarde europene.

Concluzii. În pofida acestor afirmații expuse în mod anterior, administrația ministerială potrivit conceptului, nu are scopuri proprii, ea fiind înființată și folosită ca instrument de către puterea politică conducătoare, delegată de comunitate să stabilească și să asigure prin lege, valorile fundamentale aspirate pentru vectorul pro-european. Teoretic, cercetarea administrației ministeriale potrivit conceptului european, permite atât conturarea noțiunii de administrație publică ministerială, ca activitate și ca sistem, cât și delimitarea acesteia în cadrul administrației publice generale, pe de o parte și în cadrul administrației publice centrale, pe de altă parte, precum și în raport cu administrația publică locală.

Totodată trebuie să conturăm necesitatea de a supune puterea politică și birocrăția, care de fapt derivă din ea, controlului justiției, astfel încât cetățenii să nu mai poată fi supuși arbitrarului birocrăției și dându-le astfel posibilitatea să-și asume cu adevărat rolul de stăpâni ai societății, urmînd exemplul practicii administrative din majoritatea statelor europene. Acest lucru este cert și în situația noastră de a-l rezolva pe măsura în care Republica Moldova trebuie să fie filtrată potrivit unei democratizări efective a funcției publice, și ulterior prin modificarea concepției cu privire la relația dintre funcționarii publici și cetățeni, fapt ce ar îmbunătăți în cele din urmă calitatea luării deciziilor administrative în sistemul autorităților ministeriale.

Referințe bibliografice

1. Albu Emanuel, Administrația ministerială în România, Ed., All Beck, București, 2004, 364p.

2. Alexandru Ioan, Administrația Publică, Teorii, realități, perspective, Ediția a II-a, Ed., Lumina Lex, București, 2001.

3. Cobăneanu S., Bobeica E., Rusu V., Drept administrativ. Note de Curs. Ed. Tipografia centrală, Chișinău: 2012, 324p.

4. Dubin J., Melanges en l'honneur, Bruxelles, PA II, 1963.

5. Gureu V., Administrarea ministerială în contextul integrării europene. În: Anuarul științific IRIM, Volumul V, Ed. Print-Caro, Chișinău: 2007, 353p.

6. Hotărârea Guvernului RM Cu privire la aprobarea componenței nominale și a Regulamentului Comisiei guvernamentale pentru reforma administrației publice centrale Nr.362 din 10.04.2006, În: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.59-62/404 din 14.04.2006.

7. Hotărârea Guvernului RM Cu privire la aprobarea Planului detaliat de implementare a Strategiei de reformă a administrației publice centrale pentru anul 2007, nr.54 din 18 ianuarie 2007.

8. Hotărârea Guvernului RM Cu privire la aprobarea structurii-tip a regulamentului privind organizarea și funcționarea organului central de specialitate al administrației publice, nr.1310 din 14.11.2006, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.1-4.

9. Hotărârea Guvernului RM Cu privire la Oficiul de suport administrativ pentru asistență la implementarea Strategiei de reformă a administrației publice centrale în Republica Moldova, nr. 1018 din 05.09.2006, În: Monitorul Oficial nr. 146-149/1103 din 15.09.2006.

10. Hotărârea Guvernului RM nr.710 din 23 iunie 2006 Cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al unității de analiză, monitorizare și evaluare a politicilor din cadrul organului central de specialitate al administrației publice, În: Monitorul Oficial nr. 98-101/756 din 30.06.2006.

11. Iorgovan Antonie, Tratat de

Drept Administrativ, Vol. I. Ediția a IV-a, Ed. All Besk, București: 2005, 650p.

12. Iorgovan Antonie, Tratat de Drept Administrativ, Vol. II, Ediția a II-a, Ed. Nemira, București: 1996, 687p.

13. Lege privind administrația publică centrală de specialitate, nr. 98 din 04.05.2013. În: MO nr. 160-164 din 03.08.2012.

14. Lege Nr. 112 din 02.07.2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. În: Monitorul Oficial Nr. 185-199 din 18.07.2014.

15. Morin Edgard, La Paradigme Perdu: la nature humaine, Sevil, Paris, 1973.

Recenzent:

Ștefan STAMATIN,

doctor în drept,

profesor universitar,

Academia Ștefan cel Mare a MAI

IMPLEMENTAREA METODELOR ȘI MIJLOACELOR TEHNICO-ȘTIINȚIFICE MODERNE LA CERCETAREA ACCIDENTELOR RUTIERE

Lilian LUCHIN,
doctorand Academia „Ștefan cel Mare”

SUMMARY

In this article I intend to highlight some modern technical means, which are already used in European countries. At the same time I tried to come up with some recommendations to increase the efficiency of the investigation of road accidents.

Keywords: investigator, road accident, specialist, software.

REZUMAT

În acest articol mi-am propus să pun în evidență unele mijloace tehnice moderne, care se folosesc deja în țările europene. Totodată am încercat să vin cu unele recomandări în scopul sporirii eficienței activității de investigare a accidentelor rutiere.

Cuvinte-chee: ofițer de urmărire penală, accident rutier, specialist, software.

Introducere. Etapa actuală de dezvoltare a practicii privind cercetarea accidentelor rutiere se caracterizează prin utilizarea pe larg a realizărilor științei și tehnicii prin intermediul atragerii atât a specialiștilor la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, cât și efectuarea expertizelor judiciare, dar totodată și prin micșorarea corespunzătoare a aportului personal al ofițerului de urmărire penală în acest proces.

Metode aplicate și materiale utilizate. Studiul realizat se bazează pe materialul doctrinar teoretic al savanților autohtoni, români, ruși și nemijlocit pe practica judiciară din R. Moldova. Pentru obținerea rezultatelor scontate ne-am focusat preponderent pe metode clasice de cercetare științifică: analiza comparativă, logică, deducție, inducție și evident neignorând metoda analizei de conținut.

Rezultate obținute și discuții. Golubenco Gh. și Colodrovschi V.[2, p.44] consideră asistența tehnico-criminalistică drept o activitate într-un sistem funcțional-organizatoric, compus din cel puțin două niveluri: primul, superior, având funcția de creare a condițiilor de menținere permanentă a capacității organelor de drept de a

soluționa sarcini tehnico-criminalistice concrete ce apar în activitatea de urmărire penală; al doilea, cel inferior, tehnologic de realizare în fapt a acestor potențialități de către subiecții activităților criminalistice.

Totodată Golubenco Gh.[1, p.105] menționează că dezvoltarea tehnologiilor informaționale resimțite în ultima vreme, mai cu seamă progresele mari au condus la o internaționalizare a tuturor aspectelor sociale și, implicit, a fenomenului criminalității. Poliția țărilor occidentale se înzestreaază cu cele mai noi metode și mijloace tehnice, care asigură o reacție rapidă la săvârșirea faptelor penale, controlul informațional asupra acestora.

După cum susțin Cernășev V., Sâsoev A., Seleznev A., Terehov A.[16, p.5] unul dintre nivelele de clasificare a tehnicii criminalistice este după subiecții care o folosesc, printre ei se regăsește desigur și ofițerul de urmărire penală.

Astfel, în urma interviuării acestor ofițeri de urmărire penală, s-a constatat că acumulează cunoștințele speciale necesare, în mare parte, prin împrumutarea experienței de la colegii mai experimentați. O astfel de experiență procesuală,

care se bazează în mare parte pe cunoștințele acumulate zilnic, aptitudini și deprinderi, necesare pentru satisfacerea cerințelor privind calitatea cercetării cauzelor pe accidente rutiere pe „alocuri”, nu tot timpul asigură complet, multilateral și obiectiv investigarea circumstanțelor accidentelor rutiere. Numai recomandările metodice fundamentate științific, elaborate de către specialiști de înaltă calificare și având în vedere noile realizări tehnico-științifice și experiența procesuală, pot condiționa cercetarea calitativă a cauzelor penale.

În prezent, la nivel european, au fost create și dezvoltate multe programe de simulare a mișcării mijloacelor de transport folosite la investigarea și reconstrucția evenimentelor rutiere. Aceste programe sunt mereu îmbunătățite pentru a putea reproduce în mod cât mai corect rezultatele obținute în urma experimentelor reale efectuate în laboratoarele de cercetare și analiză. Unul dintre aceste programe folosit în analiza și reconstrucția evenimentelor rutiere este PC Crash, program elaborat și dezvoltat de compania DSD – Linz (Dr. Steffan Datentechnik) în Austria și care este recunoscut și validat la

nivel european și internațional. PC Crash conține diverse modele de calcul, inclusiv modele energetice ale impactului, modele cinetice pentru simularea în mod realist a traiectoriilor și modele cinematice pentru studii timp-distanță. Pentru o versatilitate ridicată, rezultatele obținute cu ajutorul PC Crash pot fi vizualizate la scară, în plan și în proiecție verticală, în perspectivă 3D, dar pot fi vizualizate și sub formă tabelară și grafică [11]. Bazându-se pe o multitudine de experimente, analize și studii tehnice pentru validare, PC Crash a fost acceptat ca program de reconstrucție a accidentelor rutiere la nivel european.

Folosind programul de reconstrucție a evenimentelor rutiere PC Crash, utilizatorul poate denatura rezultatele simulării efectuate datorită numărului mare de parametri ce sunt luați în considerare. Simularea computerizată dovedește faptul că rezultatele acesteia depind într-o mare măsură de parametrii introduși. În cazul considerat, aprecierea necorespunzătoare a secțiunii transversale a drumului și/sau a înălțimii centrului de greutate al mijlocului de transport duce în mod implicit la obținerea unor rezultate total diferite, ceea ce implică o determinare corectă și explicită atât a caracteristicilor drumului cât și al mijlocului de transport. Pentru a asigura corectitudinea rezultatelor obținute trebuie ca datele de intrare să fie măsurate, evaluate și acceptate cu mare atenție pentru a se evita alterarea generală a simulării mai ales în cazul în care se efectuează probarea dinamicii declarație de conducătorii mijloacelor de transport sau de martorii din diverse spețe [14].

Alte programe de modelare a accidentelor rutiere folosite sunt:

„VCRASH3” [12]; „HVE” - (Human, Vehicle and Environment) [6]; „EDCRASH” – (Engineering Dynamics Corporation Reconstruction of Accident Speeds on the Highway) [7].

Apropiat gamei de programe PC Crash este utilizarea programului (software) de convertire a imaginilor fotografice model PC Rect [3]. Programul permite utilizatorului de a rectifica fotografiile ale unor suprafețe care sunt aproape de a fi plane, cum ar fi suprafețele carosabilului la scene de accident. Fotografii și clipuri video oblice la o suprafață sunt transformate într-o proiecție în plan ca o hartă. Totodată în cadrul acestui software nu numai că transformăm fotografiile într-un plan-schiță, dar și avem posibilitate să executăm diverse feluri de schițe.

Eurotax Repair Estimate G2G [4] este o aplicație grafică prin intermediul căreia se pot estima rapid costurile de reparație pentru cele mai complexe avarii ale unui mijloc de transport. Interfața grafică și algoritmul logic asigură întocmirea unui deviz estimativ după doar câteva click-uri. Dintre cele mai importante beneficii ale acestei aplicații sunt:

- interfața grafică pentru calcularea unei daune;
- explicații privind cele mai importante detalii tehnice;
- clasificarea daunelor pe grupuri;
- conține piese de schimb, prețuri și timpi normați pentru autoturisme și autovehicule comerciale;
- conține prețuri pentru piese de schimb, timpi normați pentru manopera și costuri de vopsire;
- în deviz sunt detaliate toate costurile asociate;
- poate fi folosită atât online, cât și offline;

• aplicația poate fi utilizată atât pe PC, cât și pe tabletă;

• aplicația este disponibilă în 17 țări din Europa;

• interfața pentru date în format XML compatibilă cu sistemele de operare Microsoft.

Beneficiile acestei aplicații se relevă printr-o procedură de lucru simplă necesitând o pregătire minimă a utilizatorului, întocmirea unui deviz de cheltuieli rapid, reperatele și prețurile sunt actualizate permanent, poate fi folosită atât la birou, cât și în afara lui.

Aceste aplicații descrise mai sus evident că pot face parte din arsenalul tehnicii pe care o dețin experții judiciari din domeniile tehnicii auto, merceologiei auto etc.

Pentru ofițerii de urmărire penală actualmente este prezentă aplicația Eurotax LDE care a fost concepută special pentru utilizatorii mai puțin familiarizați cu etapele unei reparații. Prin intermediul acestei aplicații intuitive, oricine poate estima rapid costurile alocate remedierii unei daune. Eurotax Light Damage Estimator este o aplicație de tip Web Service dotată cu interfață grafică, o soluție tehnică care implică mai puține resurse și oferă un grad ridicat de posibilități de configurare [8].

Sistemul de vizualizare și de reconstrucție tridimensional QuickMap 3D oferă ofițerilor de urmărire penală flexibilitatea necesară pentru colectarea datelor din teren și fixarea tridimensională a scenei accidentului. Este un program simplu, dar puternic, care se integrează cu ușurință cu dispozitive laser LTI și accesorii de cartografiere. Acest program a fost conceput special pentru a fi ușor de operat la locul faptei bazat pe platforma Android [10]. Acest sistem este compus din:

- Dispozitiv laser de măsurare a distanței și înălțimii.
- Codificator unghiular.
- Palmtop cu sistem Android.
- Program sistem Quick Map 3d.
- Trepied.
- Valiză hard case și cabluri de comunicare.

- Lanternă tactică.

Un alt sistem de vizualizare și de reconstrucție tridimensional elaborat de o companie germană este tehnologia „Spheron”. Dispozitivul Spheron Cam VR înregistrează imagini digitale tridimensionale de la locul faptei în unghi de 360°, pe plan orizontal și 180° pe plan vertical și oferă o luminozitate medie a 26 de diagrame/frame. În acest fel se obține o atenuare a luminozității obiectelor și spațiilor puternic iluminate odată cu amplificarea celor slab iluminate. Această tehnologie este înzestrată cu o cameră având o rezoluție de 50 megapixeli, mai bine zis, este un dispozitiv hibrid între o cameră video și un aparat de fotografiat. Acesta este compus dintr-un sistem optic și echipamente electronice, ce facilitează operarea și, în final, obținerea unei imagini sferice de cea mai bună calitate. Practic, folosind acest dispozitiv suntem transpuși în câmpul infracțiunii și ni se oferă o perspectivă tridimensională a locului faptei. Prin intermediul programelor software există posibilitatea efectuării de măsurători imersive (tridimensionale) pe imaginea sferică rezultată. Imaginile sferice, ce au fost realizate, sunt stocate și protejate împotriva oricărui genuri de modificări, prin utilizarea unei semnături digitale unice. Dispozitivul, ce realizează scanarea, este însoțit de o serie de programe informatice, ce permit vizualizarea, prelu-

crarea și exploatarea informațiilor. În afară de acestea, sistemul este prevăzut cu programe informatice de management al documentelor prin intermediul cărora toate informațiile obținute cu ocazia investigațiilor pot fi organizate într-un mod intuitiv. Prin vizualizarea întregului câmp al infracțiunii, sunt ficte toate obiectele prezente, fapt ce permite observarea unor detalii, altfel greu de vizualizat și facilitând o vizualizare cât mai realistă a câmpului infracțiunii, chiar dacă inițial unele dintre ele părea că nu au legătură cu cauza, pot fi valorificate ulterior, stabilindu-se dimensiunile, plasamentul față de alte mijloace de probă, care ulterior permițând grupului operativ de urmărire penală să analizeze toate aspectele legate de comiterea faptei și formularea cât mai obiectivă a ipotezelor de urmat în stabilirea adevărului [15, p.68-78; 13, p.17-18; 5; 9].

Țîru G., Păcurar I., Cânpean Al., Mureșan Al., Iovu Rus S., Coprean C.[15, p.68-78] prin studii de caz motivează utilizarea acestei tehnologii ca una de o importanță majoră la investigarea accidentelor rutiere, mai ales în cazurile cu porțiuni întinse, cu străzi înguste, cu pante longitudinale foarte mari, intersecții înguste fără vizibilitate și curbe cu raze mici.

Ofițerii de urmărire penală nemijlocit la locul faptei pot folosi diverse mijloace tehnice de măsurare inclusiv electronice având posibilitatea să măsoare dimensiunile dintre obiecte și să aprecieze vizibilitatea dintre acestea luând în considerație situația creată.

O altă categorie de programe permit a crea și a completa bazele de date ce țin de mijloacele de transport, de intersecții și sectoare de drum, ceea ce reduce esențial

timpul pentru perfectarea actelor procesuale ce țin de fixarea locului accidentelor rutiere.

Concluzii. Luând în considerație cele expuse mai sus, considerăm că automatizarea activității de investigare a cauzelor penale trebuie să se limiteze la folosirea programelor specializate de către ofițerul de urmărire penală la dispunerea efectuării expertizelor judiciare și întocmirea actelor procesuale. Ceea ce ține de efectuarea examinării prealabile a obiectelor și documentelor, acestea trebuie să fie efectuată doar de către specialiști în domeniul respectiv. Acest concept reiese nu doar din sensul legii procesual-penale, dar și din asigurarea obiectivității investigațiilor efectuate, or, în cazul efectuării acestora nemijlocit de către ofițerul de urmărire penală, aceasta îi oferă posibilitatea de a corecta baza de date inițiale în dependență de rezultate dorite. În acest mod, există premise reale pentru a introduce astfel de programe în practica de urmărire penală, astfel va fi ridicată eficacitatea cunoștințelor speciale utilizate în procesul instrumentării cauzelor penale, or, va permite ofițerilor de urmărire penală, având la dispoziție astfel de programe, într-un timp foarte scurt să obțină informația necesară și să desfășoare acțiuni de urmărire penală.

Referințe bibliografice

1. Golubenco Gh. Criminalistică: obiect, sistem, istorie. Univ. Liberă Int. din Moldova. Chișinău: Tipografia Centrală, 2008.p. 105 (216 pagini)
2. Golubenco Gh., Colodorovschi V. Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor, studiu științifico-practic Chișinău 2010, p. 44. (236 pagini)

3. <http://pc-rect.software.informer.com/> (vizitat 17.09.2016)
  4. <http://schwacke.ru/ere.htm> (vizitat 17.09.2016)
  5. <https://www.spheron.com/media/news-press-releases/detail/spheron-equips-uk-university-with-its-latest-3d-crime-scene-technology.html> (vizitat 21.09.2016);
  6. <http://www.edccorp.com/pdfs/HVEbrochure.pdf> (vizitat 17.09.2016)
  7. <http://www.edccorp.com/products/edcrash3.html> (vizitat 17.09.2016)
  8. <http://www.eurotax.ro/produce-and-servicii/estimarea-costurilor-de-reparatie-pentru-un-autovehicul/eurotax-light-damage-estimator/> (vizitat 18.09.2016)
  9. [ultima-generatie-prezentate-la-cluj/](http://www.infoaries.ro/spheronul-si-tehnica-criminalistica-de-ultima-generatie-prezentate-la-cluj/) (vizitat 21.09.2016)
  10. <http://www.lasertech.com/QuickMap-3D-Specifications.aspx> (vizitat 18.09.2016)
  11. <http://www.pc-crash.com/> (vizitat 17.09.2016)
  12. <http://www.vcrash3.com/page.php?lang=6&id=1> (vizitat 17.09.2016)
  13. Serviciul criminalistic B.I.T.S.L.F. Investigarea tehnico-științifică a locului faptei. În: Revista Aniversară „Poliția Ieșeană”. Publicație editată cu sprijinul Gazelei Poliția Ieșeană. Iași 25.03.2014. p. 17-18. <http://www.snppc.ro/doc/REVISTA%2025%20MARTIE%202014%20FINAL.pdf> (vizitat 20.09.2016) (28 pagini);
  14. Stoian Cristian-Ion, Andrei Cosmin-Nicolae, Simularea computerizată a procesului răsturnării unui autovehicul folosind programul PC Crash, RRIA – Vol.21 – Nr. 3 – 2011
  15. Țiru G. ș.a. Utilizarea tehnologiei „Spheron” la investigarea și prevenirea accidentelor de circulație pe tronsonul de drum „Dealul Feleacului” și „Calea Turzii”. În: Investigarea criminalistică a infracțiunilor cu violență. Simpozionul Internațional organizat de către Asociația Criminaliștilor din România și Inspectoratul General al Poliției Române. București 2009. p. 77-78. (343 pagini);
  16. Чернышов В., и.д. Технико – криминалистическое обеспечение следствия. Тамбов: Издательство ТГТУ, 2005. p. 5. (48 pagini)
- Contact: Academia „Stefan cel Mare”, sef catedra
Tel.079222217, E-mail: lilianluchin@gmail.com